

سید قطب

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

في
ظن الأ
القرآن

18

Naslov originala
SAYYID QUTB
FI ZILALI-L-QUR'AN

Sayyid Quṭb

U okrilju Kur'ana

Fī zīlāli-l-Qur'ān

18

SARAJEVO, 1999.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

« وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ لِيَنْفِرُوا كَافَّةً فَلَوْلَا نَفَرَ مِنْ
كُلِّ فِرْقَةٍ مِنْهُمْ طَائِفَةٌ لِيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ وَلِيُنذِرُوا
قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ » .

(سورة التوبة آية ١٢٢)

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Svi vjernici ne treba da idu u boj. Neka se po nekoliko njih iz svake zajednice njihove potruđi da se uputi u vjerske nauke i neka opominju narod svoj da mu se vrata, da bi se Allaha pobožali (9/122).

U OKRILJU KUR'ANA

18

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

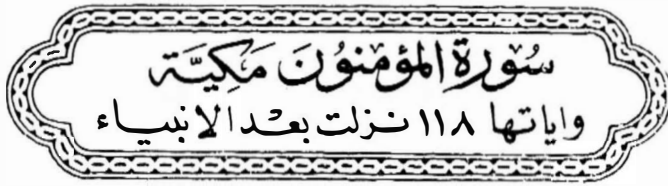
من سورة المؤمنون والنور

U IME ALLAHA, MILOSTIVOG, SAMILOSNOG!

SURA EL-MU'MINŪN I SURA EN-NŪR

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

« قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ * الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ * إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ * فَمَنْ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ * أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ * الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ .

« وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِنْ سَلَالَةٍ مِنْ طِينٍ * ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ * ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً ، فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً ، فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا ، فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ، ثُمَّ أَنْشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ ، فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ بَعْدَ ذَلِكَ لَمَيِّتُونَ * ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ .

« وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقَ ، وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ * وَأَنْزَلْنَا
 مِنَ السَّمَاءِ مَاءً يَقْدَرُ فَأَسْكَنَّا فِي الْأَرْضِ ، وَإِنَّا عَلَى ذَهَابٍ بِهِ لَتَقَادِرُونَ * فَأَنْشَأْنَا
 لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ مِنْ تَحْتِهَا وَأَعْنَابٍ ، لَكُمْ فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ *
 وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُورٍ سَيْنَاءَ تَنْبُتُ بِالذَّهْنِ وَصَبِغٍ إِلَّا كَلِيلًا .
 » وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً ، نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِي بُطُونِهَا ، وَأَلْسَمُ فِيهَا مَنَافِعُ
 كَثِيرَةٌ ، وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ * وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفَالِكِ لَحْمُونَ . »

**SURA EL-MU'MINÜN
 OBJAVLJENA U MEKKI
 118 AJETA**

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Ono što žele - vjernici će postići, (23/1)

oni koji molitvu svoju ponizno obavljaju, (23/2)

i koji ono što ih se ne tiče izbjegavaju, (23/3)

i koji milostinju udjeljuju, (23/4)

i koji stidna mjesta svoja čuvaju, - (23/5)

osim od žena svojih ili onih koje su u posjedu njihovu, oni, doista, prijekor ne zaslužuju; - (23/6)

a oni koji i pored toga traže, oni u zlu sasvim pretjeruju -; (23/7)

*i koji o povjerenim im amanetima i obavezama svojim brigu brinu,
 (23/8)*

i koji molitve svoje na vrijeme obavljaju, - (23/9)

oni su dostojni nasljednici, (23/10)

koji će džennet naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti (23/11).

Mi smo, zaista, čovjeka od biti zemlje stvorili, (23/12)

zatim ga kao kap sjemena na sigurno mjesto stavili, (23/13)

pa onda kap sjemena ugruškomo učinili, zatim od ugruška grudu mesa stvorili, pa od grude mesa kosti napravili, a onda kosti mesom zaodjenuli, i poslije ga, kao drugo stvorenje, oživljujemo, - pa neka je uzvišen Allah, najljepši stvoritelj! (23/14).

Vi ćete, poslije toga, pomrijeti, (23/15)

zatim ćete, na onom svijetu, oživljeni biti (23/16).

Mi smo sedam nebesa iznad vas stvorili, i Mi bdijemo nad onim što smo stvorili; (23/17)

Mi s neba s mjerom kišu spuštamo, i u zemlji je zadržavamo - a kadri smo i da je odvedemo - (23/18)

i pomoću nje bašče za vas podižemo od palmi i loze vinove - u njima mnogo voća imate, i vi ga jedete (23/19)

i drvo koje na Sinajskoj gori raste, koje zejtin daje i začim je onima koji jedu (23/20).

I stoka vam je pouka: Mi vam dajemo da pijete ono što se nalazi u utrobama njezinim, i vi od nje mnogo koristite imate i vi se njome hranite, (23/21)

i na njima, i na lađama se vozite (23/22).

Ova sura sama po sebi ukazuje na svoje ime i definira temu. Ona počinje opisom vjernika, a potom u kontekstu nastavlja sa izlaganjem dokaza vjerovanja u čovjeku i horizontu, govori o činjenici vjerovanja kao što su je izložili vjerovjesnici (alejhimu's-selam), počevši od Nūha (alejhi's-selam), do Muhammeda, posljednjeg poslanika i vjerovjesnika. U ovoj suri se izlažu i sumnje koje iznose oni koji pokušavaju utjerati u laž poslanike u vezi sa ovom istinom, izlaže se njihovo suprotstavljanje ovoj Istini i njihovi stavovi prema njoj, dok poslanici nisu zatražili pomoć od svoga Gospodara pa je On te koji su nagonili u laž uništio i spasio vjernike. Govori se i o razilaženju ljudi, nakon tih poslanika, u vezi sa ovom jedinstvenom Istinom, koja ne može biti brojna. Otuda se u kontekstu govori i o stavu politeista prema Poslaniku (alejhi's-selam) i osuđuje se taj stav koji nema opravdanja. Ova sura završava jednom scenom Sudnjeg dana u kojem će se ovi koji ugone u laž suočiti sa kaznom i predočit će im se taj njihov

sumnjivi stav. Sura završava pogovorom koji govori o apsolutnom monoteizmu i usmjerenju prema Allahu tražeći od Njega milost i oprost.

Na osnovu toga možemo reći da je El-Mu'minun sura vjerovanja ili imana, jer tretira pitanje imana, dokazuje za to i njegove osobine. Iman je tema ove sure i njena temeljna os.

Kontekst sure razraduje sadržaj kroz četiri cjeline.

Prva cjelina govori o saopćenju spašavanja vjernika: *ono što žele - vjernici će postići* (23/1), objašnjava osobine vjernika kojima je dosuđeno ostvarenje spasa i želje, iznosi dvojake dokaze vjerovanja - u samom čovjeku i u horizontu, izlaže faze ljudskog života od njegovog nastanka do kraja života na ovom svijetu zadržavajući se pri tome na izlaganju nekoliko faza fetusa, ukratko i u nekoliko drugih faza prati liniju ljudskog života do njegova proživljenja i Sudnjeg dana. Poslije toga prelazi sa ljudskog života na dokaze u Kosmosu: stvaranje nebesa, padanje kiše, klijanje usjeva i plodova, onda govori i o životinjama potčinjenim čovjeku i lađi na kojoj čovjek prenosi terete kao i na životinji.

Druga cjelina sa dokaza vjerovanja u čovjeku i u horizontu prelazi na istinitost imana, njegovu jednu te istu Istinu koju su prenosili i prihvatili svi poslanici bez izuzetka. *"O, narode moj, ... "Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate."* (7/59). To je govorio Nuh (alejhi's-selam), a to su govorili i svi poslanici poslije njega sve do posljednjeg poslanika Muhammeda (alejhi's-selam). Suprotstavlanje onih koji su ugonili u laž bilo je uvijek prisutno, oni bi govorili: *"Ovo je čovjek kao i vi"* (23/24)...*"Da je Allah htio, meleke bi poslao* (23/24). Njihovo protivljenje je također dolazilo do izražaja: *"Zar vam on da prijeti da ćete, pošto pomrete i zemlja i kosti postanete, doista oživljeni biti?"* (23/35). Posljedica svega toga je bila da su poslanici tražili utočišta kod svog Gospodara, moleći Ga za pomoć, da im On pozitivno odgovori te da uništi ove koji nagone u laž. Ova cjelina završava pozivom svim poslanicima: *"O poslanici, dozvoljenim i lijepim jelima se hranite i dobra djela činite, jer Ja dobro znam šta vi radite! Ova vaša vjera - jedina je prava vjera, a Ja sam Gospodar vaš, pa Me se pričuvalite!"* (23/51-52).

Treća cjelina govori o razilaženju ljudi poslije poslanika i o njihovom sporu oko te jedine Istine koju su poslanici donosili: *A oni su se u pitanjima vjere svoje podijelili na skupine, svaka stranka radosna onim što ispovijeda* (23/53); govori o njihovoj nemarnosti, govori da će biti stavljeni na kušnju od strane Allaha kroz ugodnosti i uživanjima u koje su upali i zaveli se, dok su vjernici veoma brižljivi i plaše se svoga Gospodara, Njemu se klanjaju i ne pripisuju Mu nikakva ortaka. Vjernici su i pored toga uvijek u strahu i na oprezu: *čija su srca puna straha zato što će se vratiti svome Gospodaru* (23/60). Ovdje se ocrtava jedna scena tih nemarnika, zavedenih, scena onog dana kada će ih snaći kazna i kada će biti u nemilosti, biti prekoravani i kažnjavani. *Vama su ajeti Moji kazivani, ali vi ste uzimali; dičeći se Hramom i sijeleći, vi ste ružne riječi govorili* (23/66-67). Kontekst osuđuje taj njihov čudni stav prema njihovom pouzdanom Poslaniku koga oni dobro znaju, koji im nije nepoznat. On im prenosi Istinu za koju od njih ne traži nikakvu nagradu. Pa zašto onda oni odbijaju Istinu koju on donosi. Oni prihvataju da Allah raspolaže svime što je u nebesima i na Zemlji, da Njegovo Gospodstvo obuhvata i Zemlju i nebesa, da On dominira nad svim što je u nebesima i Zemlji. Pa i poslije ovog prihvatanja oni negiraju proživljenje, tvrde da Allah (Uzvišeni) ima dijete, pripisuju Mu druga božanstva kao ortake: *On je vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju!* (23/92).

Posljednja scena napušta ove koji nagone u laž, napušta njihov politeizam i njihove tvrdnje i usmjerava se riječima ka Poslaniku (alejhi's-selam) da loše djelo odgoni onim što je bolje,¹ da traži utočišta kod Allaha od šejtana, da se ne srdi i ne osjeća tjeskobu u grudima zbog onoga što oni govore. Pored ovoga je i jedna od scena Sudnjeg dana koja slika kakva ih kazna tamo čeka, kakva prezrenost i ukor. Ova sura završava potvrdom da Allah (Uzvišeni) nema ortaka: *I neka je uzvišen Allah, Vladar istiniti, nema drugog boga osim Njega, Gospodara svemira veličanstvenog!* (23/116), da nevjernici neće biti spašeni, naspram čvrstog dokaza na početku ove sure, da će vjernici biti spašeni. *A onaj koji se, pored Allaha, moli drugom bogom, bez ikakva dokaza o njemu, pred Gospodarom svojim će račun polagati i nevjernici ono što žele neće postići* (23/117), i da se Poslanik okrene prema Allahu moleći Ga za milost i oprost... *i reci: "Gospodaru moj, oprosti i smiluj se, Ti si najmilostiviji!"* (23/118).

¹ Ova je sura objavljena u Mekki. Tada muslimanima nije bilo naređeno da se odupru agresiji oružanom borbom

Atmosfera cijele ove sure je u znaku objašnjenja i potvrde, tihe logičke rasprave, inspirativnih doticaja i uma i srca. Odsjen koji preovlađuje u ovoj suri i koji se susreće u ovoj temi jeste iman. Na samom početku nalazi se scena skrušenosti u namazu: *Oni koji namaz svoj ponizno obavljaju* (23/2), u njenoj sredini scena svojstva vjernika: *i oni koji od onoga što im se daje udjeljuju čija su srca puna straha zato što će se vratiti svome Gospodaru* (23/60), i scena pokretanja savjesti: *On vam daje sluh, i vid, i pameti; a kako malo vi zahvaljujete!* (23/78).

Sve je to osjenčeno vjerničkom prijatnom sjenom.

Ono što žele - vjernici će postići, (23/1)

oni koji molitvu svoju ponizno obavljaju, (23/2)

i koji ono što ih se ne tiče izbjegavaju, (23/3)

i koji milostinju udjeljuju, (23/4)

i koji stidna mjesta svoja čuvaju, - (23/5)

osim od žena svojih ili onih koje su u posjedu njihovu, oni, doista, prijekor ne zaslužuju; - (23/6)

a oni koji i pored toga traže, oni u zlu sasvim pretjeruju -; (23/7)

i koji o povjerenim im amanetima i obavezama svojim brinu,
(23/8)

i koji molitve svoje na vrijeme obavljaju, - (23/9)

oni su dostojni nasljednici, (23/10)

koji će džennet naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti (23/11).

To je istinito obećanje. Štaviše, to je potvrđena odluka o spasu vjernika. To je Allahovo obećanje, a Allah ne mijenja svoje obećanje. To je Allahova odluka koju niko ne može odbiti. To je uspjeh i spas na ovom i budućem svijetu. To je spas pojedinca vjernika, a spas i vjerničkog društva. To je spas kojeg vjernik osjeća u svome srcu i nalazi potvrdu za to u svom realnom životu. To je spas koji obuhvata smisao značenja spasa, koji je

ljudima poznat, ali i nepoznat, a to je Allah pohranio za svoje robove vjernike.

Ko su ti vjernici kojima je Allah odredio i dao ovo pouzdanje, obećao im ovu nagradu i oglasio njihov spas i ostvarenje želje ovim oglasom?

Ko su ti vjernici kojima je propisano dobro, pobjeda, sreća, uspjeh, lijepo uživanje na Zemlji? Ko su ti vjernici kojima je propisan uspjeh i spas, nagrada i zadovoljstvo na budućem svijetu? Ko su ti vjernici kojima je propisano sve ono što Allah hoće pored spomenutog, kojima je na oba svijeta obećao, a što je poznato samo Allahu.

Ko su ti vjernici, ko su ti nasljednici koji nasljeđuju Džennet u kome će ostati vječito?

To su oni o čijim osobinama detaljno govori kontekst nesposredno poslije ajeta u kojem se govori o spasu i postizanju želje:

Oni koji namaz svoj ponizno obavljaju (23/2),

i koji ono što ih se ne tiče izbjegavaju. (23/3),

i koji milostinju udjeljuju (23/4),

i koji stidna mjesta svoja čuvaju, osim od žena svojih i onih koje su u posjedu njihovu... (23/5-6),

i koji o povjerenim im amanetima i obavezama svojim brigu brinu (23/8),

i koji namaze svoje na vrijeme obavljaju (23/9).

Kakva je vrijednost ovih osobina?

To je vrijednost koja ocrtava osobenost muslimana u najuzvišenijem značenju, u horizontu Muhammeda (alejhi's-selam), Allahova Poslanika, najboljeg Allahova stvorenja koga je njegov Gospodar odgojio najboljim odgojem, kome je potvrdio veličinu i značaj njegova morala u svojoj Knjizi riječima: *jer ti si, zaista, naljepše čudi (68/4)*. Neko je upitao Aišu (Bog joj se smilovao) o etici Poslanika (alejhi's-selam) i ona je odgovorila: "Njegova je etika Kur'an", a onda je proučila: *Ono što žele - vjernici će postići (23/1)*, do ajeta: *I koji namaze svoje na vrijeme obavljaju (23/9)*. Ovo je bila etika Poslanika (alejhi's-selam), objašnjava Aiša (neka je Allah zadovoljan njome).²

² Navodi Nesai.

Po drugi put pitamo šta je, u suštini, vrijednost ovih osobina šta je njihova vrijednost u životu pojedinca, društva i ljudske vrste.

Oni koji namaz svoj ponizno obavljaju (23/2) - njihova srca osjećaju strah položajem u kome se nalaze u vrijeme namaza, jer su pred Allahom. Zbog toga šute i skrušeno se predaju tako da ta skrušenost teče kroz sve organe, osjećaje i pokrete. Njihove duše prekriva veličina Allahova, jer su oni u Njegovoj prisutnosti. Sva druga zanimanja i razmišljanja iščezavaju iz njihovih umova. Ništa ih drugo ne okupira. Oni su sasvim predani Njemu, zaokupljeni razgovorom s Njim. Iz njihovih osjećaja u toj Svetoj prisutnosti iščezava sve što je oko njih i sve što je s njima, tako da oni primjećuju samo Allaha, osjećaju samo Njega, uživaju samo u tome značenju, čiste svoju savjest od svake nečisti, odbacuju od sebe svaku prljavštinu tako da s njima i pored njih nema ničega osim veličine Allahove. Tada se svaki atom koji luta povezuje sa svojim izvorom, iznenadena duša pronalazi svoj smjer i divlje srce prepoznaje svoje sklonište. Tada postaju ništavne sve vrijednosti, sve stvari, sve osobe, sve osim onog što čovjeka veže sa Allahom.

I koji ono što ih se ne tiče izbjegavaju (23/3) - bila to riječ, djelo, interesiranje ili osjećaj. Vjerničko srce nije zauzeto onim što ga se ne tiče, zabavom i besmislicom, nije zabavljeno ničim što ga odvraća od sjećanja na Allaha, poimanja Njegove veličine, razmišljanja o Njegovim dokazima u samom sebi i u horizontu. Svaka scena u Kosmosu privlači um čovjeka, zaokuplja mu misao i pokreće savjest. Čovjek u Kosmosu može naći sve ono što proističe iz obaveza vjerovanja, može naći obavezu čišćenja srca, duše, savjesti, ponašanja, ustaljenja na vosokom uzvišenju koje traži od čovjeka iman, obavezu koja proističe iz naredbe da se čini pozitivno i zabranjuje negativno i osuđeno, obavezu da se život društva očuva od smutnje i devijacije, obavezu borbe da bi se društvo zaštitilo, pomoglo i uzdiglo, i obavezu bdijenja nad društvom da bi se spriječile spletke neprijatelja. Ove obaveze su brojne da se ne mogu prebrojati. Njih vjernik ne može zanemariti niti se može opravdati i osloboditi ih se. To su obaveze propisane njemu kao lična obaveza, *fard-i ajn*, ili kao društvena obaveza, *fard-i kifaje*. Tih obaveza je sasvim dovoljno da se ljudski trud time može zanimati cijelog života. Ljudska moć je ograničena. Ona može biti utrošena na putu onoga što donosi dobro u životu, razvijati ga i unaprijediti, a može biti utrošena i u besmislici, u onome što se čovjeka ne tiče i u zabavi. Vjernik se pokreće, zahvaljujući smislu i mudrosti njegove vjere i doktrine, da svoj život utroši na izgradnji, obnovi, oporavku i unošenju dobra.

Ovo ne negira da se vjernik katkada može opustiti. To može biti nešto drugo, ne besmislica, ne ono što ga se ne tiče, ne uzaludno trošenje vremena.

I koji milostinju udjeljuju (23/4). Nakon što se okrenu prema Bogu, klanjaju i mole se Allahu i prestanu da govore i rade ono što ih se ne tiče u životu, govori im se o zekjatu, da zekjat prečišćava srca i imovinu; prečišćava srce od škrtosti i samodopadljivosti, o savlađivanju šejtanskog zavoda zbog siromaštva, o pouzdanju u naknadu i nagradu u onome što je kod Allaha, o prečišćavanju imetka, da ono što je preostalo postaje lijepo i halal, ono na šta nema prava drugi osim u situacijama nužde, ono nad čime ne kruži nikakva sumnja. To je zaštita društva da ne propadne. Propadanje društva nastaje kada jedni žive u siromaštvu, a drugi u izobilju. Zekjat je društveno osiguranje svih pojedinaca, društveno osiguranje nemoćnih, zaštita cjelokupnog društva od rasipanja i rastakanja.

I koji stidna mjesta svoja čuvaju (23/5). Ovo je čišćenje duše, kuće i društva, zaštita čovjeka, porodice i društva. Postiže se čuvajući stidna mjesta od prljavog općenja na nedopušten način, čuvanjem srca od zapadanja u ono što nije dozvoljeno, čuvanje društva od padanja u strasti i smutnje u domu i srodstvu.

Društva u kojima preovlađuju strasti izložena su propadanju i smutnji, jer to ne nudi sigurnost kuće niti čast porodice. Kuća je prva jedinka u izgradnji društva. Ona je kao obdanište u kome se djetinstvo razvija i raste. Zbog toga je njemu potrebna sigurnost, stabilnost i čistota da bi postalo zaštićeno i da bi mu bio omogućen napredak, da roditelji žive u domu zadovoljni jedno s drugim i da čuvaju to što se odgaja u domu.

Društva u kojima se javljaju strasti bez ograničenja su nečista društva, koja propadaju. Mjerilo koje ne griješi na putu ljudskog uzdizanja vlada ljudskom voljom i savlađuje je, regulira prirodne nagone u plodonoj i čistoj formi, tako da se djeca ne stide načina kako su došla na ovaj svijet, jer je to poznati čisti put, gdje svako dijete zna svoga roditelja, a ne kao što je slučaj kod životinje, u kojoj ženka prihvaća muškarca samo radi oplodnje i nagona, a onda potomstvo ništa ne zna kako je došlo niti odakle je došlo.

Kur'an ovdje definira čista mjesta koja dopuštaju čovjeku gdje može staviti sjeme života: *osim od žena svojih ili onih koje su u posjedu njihovu, oni, doista, prijekor ne zaslužuju (23/6).* Pitanje braka ne izaziva sumnju niti je potrebna rasprava o tome. To je ozakonjeni poznati sistem. Međutim,

pitanje *onih koje su u posjedu njihovu* (23/6) zahtijeva da se da nešto objašnjenja. Pitanje ropstva objašnjeno je u drugom svesku *U okrilju Kur'ana*, strana 185. Tamo sam objasnio da se islam pojavio kada je ropstvo bilo planetarna pojava. Zarobljavanje u ratu je također bilo međunarodno pravilo pa je islamu, koji se u ratu suočava sa snažnim i materijalno moćnijim neprijateljima, bilo nemoguće da jednostavno odbaci ovaj sistem, da zarobljenici muslimani ostaju i dalje roblje u rukama neprijatelja, a muslimani da daju slobodu zarobljenicima svojih neprijatelja. Islam je učinio da presahnu svi izvori roblja i da se dokinu osim ratnih zarobljenika dok nije pošlo za rukom da je ljudsko društvo postavilo međunarodni sistem koji regulira pitanje ratnih zarobljenika.

Otuda je u islamski tabor dospijevalo i zarobljenica. Pravilo je zahtijevalo da se sa zarobljenicama postupa prema odredbama o ovim ratnim zarobljenicama: one se ne uzdižu na nivo žena u braku. Islam je tada dopustio korištenje njih onima u čijem su one vlasništvu, osim ako nisu oslobođene iz raznih razloga koje je islam ustanovio kao metod za ukidanje ropstva. Možda je kod korištenja zarobljenica primjetno odazivanje prirodnoj potrebi samih zarobljenica, kako ne bi došlo do prljave anarhije u miješanju spolova kao što se to dešava u ovo naše vrijeme sa ratnim zarobljenicama čak nakon potpisivanja ugovora o zabrani ropstva. Tu anarhiju islam ne prihvaća. Takva situacija zarobljenica traje sve dok im Allah ne da mogućnost da ostvare status slobodne žene. Robinja ostvaruje status slobodne žene na brojne načine, npr. kada rodi dijete svome gospodaru i on umre, kada je njen gospodar oslobodi dobrovoljno ili za neku naknadu, ili kada traži da mu plati izvjesni iznos i na taj je način oslobodi ropstva. Desi li se da je njen gospodar udari po licu, onda je taj udarac otkupnina za njeno oslobođenje, itd.³

U svakom slučaju, ropstvo u vrijeme rata je privremena nužnost. To je bila nužnost sličnog postupanja u cijelom svijetu koji toleriše ropstvo. To nije bio neki vid društvenog sistema samo u islamu.

... *a oni koji i pored toga traže, oni u zlu sasvim pretjeruju* (23/7) - traže, pored supruga i onih koje su u njihovu posjedu. Tu ne može biti povećanja ni na koji način. Onaj koji i pored toga traži prešao je dopuštene okvire, pao u zabranjeno, povrijedio ruz i obraz, što nije dozvoljeno ni u braku ni u džihadu. Tu dolazi do poremećaja svijesti i kvarenja čovjeka jer se napasa u ispasištu koje nije dozvoljeno, kvari kuću jer nema sigurnosti niti

³ V. poglavlje *Er-rik* u djelu *Šubuhatu hawle'l-islam* od Muhammeda Kutba.

smirenosti, kvari društvo jer su njegovi očnjaci nezadrživi. Oni nagrizažu i ujedaju gdje stignu. Ovo sve islam ne dozvoljava.

... i koji o povjerenim im amanetima i obavezama svojim brigu brinu (23/28) - brinu o povjerenim im amanetima i obavezama prema pojedincu, brinu o amanetima i obavezama prema društvu.

Amaneti su brojni o vratu pojedinca i društva. Tu je prije svega amanet prirode čovjeka. Allah je tu prirodu stvorio pravilnu i harmoničnu sa zakonom Bitka kome i ta priroda pripada i ona je svjedok da postoji Stvoritelj i Njegova Jednota, svjedoči sa unutarnjim sudom svojih osjećaja o jednoti zakona koji dominira i vlada i njom i Bitkom, o Jednoti odabrane volje ovog zakona koji vlada u ovom Bitku. Vjernici čuvaju taj veliki amanet i ne dozvoljavaju svojoj prirodi da odstupa od tog pravog puta, nego nastoje da ostane čvrsta pri datom amanetu kao svjedok postojanja Stvoritelja i Njegove Jednote. Poslije tog amaneta slijede i drugi koji prate taj veliki amanet.

Prva obaveza je također obaveza prirode, to je obaveza koju je Allah dodijelio prirodi čovjeka, da vjeruje u Njegovo postojanje i monoteizam. Na osnovi ove prve obaveze počivaju sve druge obaveze i povelje. Svaku obavezu koju vjernik prekine, Allah će biti svjedok protiv njega. Kod ispunjavanja te obaveze čovjek se pridržava bogobožnosti i skrušenosti.

Muslimansko društvo je odgovorno za svoj opći amanet. Ono je odgovorno za svoju obavezu prema Allahu (Uzvišenom), odgovorno za sve što proističe iz ove obaveze. Ovaj tekst bira izraz kako bi obuhvatio svaki amanet i svaku obavezu, tako da za Vjerovjesnike kaže i opisuje ih da oni o povjerenim im amanetima i obavezama svojim brigu brinu. To je stalna obaveza vjernika u svako vrijeme. Život jednog društva može biti ispravan samo onda kada se u njemu izvršavaju ovi amaneti, kada čuvaju u njemu obaveze, kada se prihvaća i smiruje svaki pojedinac u tom društvu, kada se pridržava ovog osnovnog pravila zajedničkog života koje je neophodno da bi se stvorila sigurnost, povjerenje i smirenost.

... i koji namaze svoje na vrijeme obavljaju (23/9) - tako da ih ne propuštaju zbog lijenosti, ne zanemaruju ih niti oskrnavljuju izvršavanje namaza nego se pridržavaju da ih izvrše kako treba, obave ih na vrijeme ispunjavajući i farzove i sunnete, čuvajući pri tome uvjete i lijepo ponašanje. Kada se srce preda Bogu i zaroni u namazu, u njemu se aktivira savjest, jer je namaz spona između srca i Gospodara. Prema tome, onaj koji se ne pridržava ovoga, ne očekuje ni da će sačuvati sponu između sebe i drugih

ljudi kako valja, niti je oživjeti iskrenim srcem. Osobine vjernika ispoljavaju se u namazu i završavaju u namazu kao dokaz da namaz ima uzvišeno mjesto i da igra važnu ulogu u zdanju vjerovanja, s obzirom da je namaz najkompletniji oblik ibadeta i usmjerenja prema Allahu.

Te osobenosti definiraju ličnost vjernika kojima je propisano ispunjenje želja i spas. To su osobenosti koje u sebi nose kategorički trag definiranja vjerničkog društva i vrste života kakvim živi to društvo, lijepog života dostojnog čovjeka, bića koga je Allah počastio i odabrao i Koji želi tom čovjeku da se polahko usavršava. Allah mu nije htio dodijeliti život kakvim žive životinje, da uživa u tom životu i jede sve ono što jedu životinje.

Pošto život na ovoj Zemlji ne dostiže savršenstvo kakvo je dodijeljeno ljudskom rodu to je Allah htio da vjernici, koji ustraju na ovom putu, ostvare krajnji dodijeljeni im cilj, tamo - u Džennetu, da žive vječito - bez iščeznuća, da žive sigurno - bez straha, da žive stalno - bez prolaznosti.

... oni su dostojni nasljednici, koji će Džennet naslijediti, oni će u njemu vječno boraviti (23/10-11).

To je cilj želje i spasa koji je Allah propisao vjernicima. Iza tog cilja i spasa nema nikakvog drugog cilja kojeg bi zaželjeli oko ili ljudska vizija.

U kontekstu ove sure prelazi se sa opisivanja vjernika na dokaze vjerovanja u samom životu čovjeka, u fazama njegovog bivstvovanja i razvoja, počevši od momenta čovječijeg nastanka i njegova kraja do proživljenja na budućem svijetu. Ta dva života povezana su u kontekstu.

Mi smo, zaista, čovjeka od biti zemlje stvorili, zatim ga kao kap sjemena na sigurno mjesto stavili, pa onda kap sjemena ugruškom učinili, zatim od ugruška grudu mesa stvorili, pa od grude mesa kosti napravili, a onda kosti mesom zaodjenuli, i poslije ga, kao drugo stvorenje, oživljujemo, - pa neka je uzvišen Allah, najljepši stvoritelj! Vi ćete, poslije toga, pomrijeti, zatim ćete, na onom svijetu, oživljeni biti (23/12-16).

U fazama ovog nastanka i njegova slijedenja ovim sistemom i konstantnosti govori se o prvom nastanku, namjeri i rasporedu u tom nastanku i, najzad, o njegovu smjeru. Prema tome, ovo ne može biti nikako neka puka slučajnost, niti nešto slijepo, onako, da se dogodi nenamjerno i

još nije otkriven, pa zbog nekakvih faktora i drugih razloga čovjek ih još nije otkrio. Međutim, raspuće između stava Kur'ana prema čovjeku i tih teorija jeste u tome što Kur'an čovjeku daje počasno mjesto i izričito govori da je u čovjeku udahnut i Allahov ruh, kao i da je čovjek nastao iz biti zemlje. To nadahnuće darovalo mu je osobenosti koje ga čine čovjekom. To ga je i učinilo da se razlikuje od životinje. Ovdje se islamski pogled na razvoj čovjeka potpuno razlikuje od teorije materijalista. A Allah najistinitije govori.⁴

To je osnova nastanka ljudske vrste, nastanka iz biti zemlje, a nastanak pojedinca čovjeka poslije toga odvija se drugim, poznatim putem.

Zatim ga kao kap sjemena na sigurno mjesto stavili (23/13). Ljudska vrsta nastala je iz biti zemlje, ali nastanak pojedinaca poslije toga i razmnožavanje odvija se prema Allahovu zakonu, a to je preko vodene kapi koja potiče iz kičme čovjeka i smiruje se u maternici žene, jedne vodene kapi ili jedne ćelije sastavljene od desetina hiljada kompletnih ćelija u toj kapi, koja nalazi smiraj "u sigurnom mjestu" ustaljenom u maternici utonuloj između kosti karlice, zaštićene tim kostima od potresa tijela i brojnog drugoga što može da zadesi i leđa i stomak žene zbog udaraca ili ujeda, potresa i drugog djelovanja.

Kur'anski izraz čini ovu kap jednom fazom nastanka čovjeka uvjetujući postojanje čovjeka njenim postojanjem. To je istina, ali čudna istina koja traži da se o tome razmišlja. Ovaj ogromni čovjek sažet je, sa svim svojim karakteristikama, u toj kapi, kao što će se ponovo sve to naći u embriju, čije se nalaženje stalno ponavlja preko tih čudnih sažetaka.

Iz te kapi prelazi u ugrušak kad se ćelija muškarca pomiješa sa jajaščetom žene. Mala kap se veže ili objesi o zid maternice u prvom početku i hrani se krvlju majke.

Iz tog ugruška prelazi u grudu mesa i to onda kada ta kap, koja se vezala za zid maternice, poraste i pretvori se u komad satkan od guste krvi.

Ovo stvorenje prelazi tim čvrstim smjerom koji ne može skrenuti niti se može izmijeniti, niti se to sređeno kretanje i ta unutarnja snaga u ćeliji može umoriti pojačanim zakonom nego nastavlja svojim putem kako je raspoređeno i predviđeno, dok ne dođe do faze kosti: *pa od grude mesa kosti napravili (23/14)* i faze zaogratanja kosti mesom: *a onda kosti mesom zaodjenuli (23/14)*. Ovdje čovjek stane zbunjen, stane pred istinom koju

⁴ V. djelo *El insan bejne'l-madije we'l-islam* od Muhammeda Kutba.

još nije otkriven, pa zbog nekakvih faktora i drugih razloga čovjek ih još nije otkrio. Međutim, raspuće između stava Kur'ana prema čovjeku i tih teorija jeste u tome što Kur'an čovjeku daje počasno mjesto i izričito govori da je u čovjeku udahnut i Allahov ruh, kao i da je čovjek nastao iz biti zemlje. To nadahnuće darovalo mu je osobenosti koje ga čine čovjekom. To ga je i učinilo da se razlikuje od životinje. Ovdje se islamski pogled na razvoj čovjeka potpuno razlikuje od teorije materijalista. A Allah najistinitije govori.⁴

To je osnova nastanka ljudske vrste, nastanka iz biti zemlje, a nastanak pojedinca čovjeka poslije toga odvija se drugim, poznatim putem.

Zatim ga kao kap sjemena na sigurno mjesto stavili (23/13). Ljudska vrsta nastala je iz biti zemlje, ali nastanak pojedinaca poslije toga i razmnožavanje odvija se prema Allahovu zakonu, a to je preko vodene kapi koja potiče iz kičme čovjeka i smiruje se u maternici žene, jedne vodene kapi ili jedne ćelije sastavljene od desetina hiljada kompletnih ćelija u toj kapi, koja nalazi smiraj "u sigurnom mjestu" ustaljenom u maternici utonuloj između kosti karlice, zaštićene tim kostima od potresa tijela i brojnog drugoga što može da zadesi i leđa i stomak žene zbog udaraca ili ujeta, potresa i drugog djelovanja.

Kur'anski izraz čini ovu kap jednom fazom nastanka čovjeka uvjetujući postojanje čovjeka njenim postojanjem. To je istina, ali čudna istina koja traži da se o tome razmišlja. Ovaj ogromni čovjek sažet je, sa svim svojim karakteristikama, u toj kapi, kao što će se ponovo sve to naći u embriju, čije se nalaženje stalno ponavlja preko tih čudnih sažetaka.

Iz te kapi prelazi u ugrušak kad se ćelija muškarca pomiješa sa jajaščetom žene. Mala kap se veže ili objesi o zid maternice u prvom početku i hrani se krvlju majke.

Iz tog ugruška prelazi u grudu mesa i to onda kada ta kap, koja se vezala za zid maternice, poraste i pretvori se u komad satkan od guste krvi.

Ovo stvorenje prelazi tim čvrstim smjerom koji ne može skrenuti niti se može izmijeniti, niti se to sređeno kretanje i ta unutarnja snaga u ćeliji može umoriti pojačanim zakonom nego nastavlja svojim putem kako je raspoređeno i predviđeno, dok ne dođe do faze kosti: *pa od grude mesa kosti napravili (23/14)* i faze zaogratanja kosti mesom: *a onda kosti mesom zaodjenuli (23/14)*. Ovdje čovjek stane zbunjen, stane pred istinom koju

⁴ V. djelo *El insan bejne'l-madije we'l-islam* od Muhammeda Kutba.

Kur'an razotkriva u formiranju embrija, istinom koja je tek u posljednje vrijeme detaljno otkrivena nakon što je uznapredavala anatomija vezana za embrij. Čelije kostiju nisu što i čelije mesa. Ustanovljeno je da se čelije kostiju formiraju prvo u embriju ili fetusu, a ne primjećuje se ni jedna čelija mesa sve dok se ne pojave čelije kostiju i dok se ne formira koštani skelet embrija. To je istina koju registrira kur'anski tekst: *pa od grude mesa kosti napravili, a onda kosti mesom zaodjenuli* (23/14). Neka je slavan Sveznajući, Sveobaviješteni!

... i poslije ga, kao drugo stvorenje, oživljujemo (23/14) - ovo je taj čovjek karakterističnih osobina. Fetus čovjeka sličí fetusu životinje u svojim tjelesnim fazama. Međutim, fetus čovjeka i poslije toga, kao drugo stvorenje, oživljuje i prelazi iz te karakteristične čelije spremne za razvoj, a životinjski fetus ostaje na nivou životinje, lišen osobenosti napretka i savršenstva kojima se odlikuje fetus čovjeka.

Fetus čovjeka je obdaren posebnim osobenostima, koje on slijedi kasnije na putu svoga razvoja, a poslije toga ono, kao drugo stvorenje, oživljava na kraju svojih fetuskih faza, dok životinjski fetus ostaje kod životinjskog razvoja jer mu nije podarena ta osobenost. Prema tome, fetus životinje ne može prijeći svoj životinjski nivo pa da bi se razvio na nivo čovjeka ostvarujući visoku fazu razvoja, kao što hoće da kažu materijalističke teorije. To su dvije potpuno različite vrste, razlikuju se po Božanstvenom dahu koji je učinio da bit zemlje preraste u čovjeka, a poslije toga se razlikuju i po određenim specifičnostima koje izrastaju iz tog udahnuća, iz koga nastaje ljudski fetus kao *drugo stvorenje*. Čovjek i životinja sličí jedno drugom samo u formiranju života, ali životinja i kasnije ostaje životinja, na istom onom nivou, ne može taj nivo da prijeđe, a čovjek poslije toga prerasta u drugo stvorenje koje je spremno prihvatiti savršenstva za koja je pripremljeno posredstvom posebnih specifičnosti koje mu je darovao Allah putem određenog rasporeda, ne putem mehaničkog razvoja iz faze ili vrste životinje u vrstu čovjeka.⁵

⁵ Teorija nastanka i razvoja uspostavljena je na osnovu proturječnosti jer se pretpostavlja da čovjek nije ništa drugo nego jedna faza životinjskog razvoja i pretpostavlja se da životinja u sebi nosi osobenosti razvoja do nivoa čovjeka. Očita realnost demantira ovu pretpostavku koja govori o povezanosti životinje i čovjeka potvrđujući da životinja u sebi ne nosi ove osobenosti, nego ostaje vazda na stepenu svoje životinjske vrste koju ne može prekoračiti. Taj životinjski razvoj potvrđen je onako kako tvrdi Darwin ili na bilo koji drugi način. Međutim, ljudska vrsta ostaje i dalje da se razlikuje po tome što nosi određene specifičnosti koje ju čine čovjekom i koje nisu rezultat mehaničkog razvoja, nego su dar dat vanjskom silom.

Pa neka je Uzvišen Allah, najljepši Stvoritelj! (23/14) - samo je Allah taj koji stvara. Termin *najljepši* nije upotrijebljen radi poređenja nego kao apsolutna ljepota Allahovog stvaranja.

Pa neka je Uzvišen Allah, najljepši Stvoritelj (23/14) - Koji je podario prirodi čovjeka tu moć da se odvija kroz ove faze, sukladno zakonu koji se ne mijenja, niti odstupa, niti zaostaje, tako da je čovjek dosegao tu sposobnost faza ljudskog usavršavanja na najprecizniji mogući način.

Ljudi ostaju zbunjeni pred onim što se naziva "naučno otkriće" kada sačine neki aparat koji slijedi nekakav poseban metod u svom kretanju i mehanizmu bez direktnog miješanja čovjeka. Međutim, gdje je ovo u poređenu sa razvojem fetusa u njegovim fazama razvoja i preobražaja? Čovječanstvo prolazi preko ovih nadnaravnosti zatvorenih očiju, zatvorena srca, jer stalno druženje sa ovim pojavama čini da čovjek zaboravi da su to čudesne odredbe Stvoritelja. Samo razmišljanje o čovjeku, tom složenom biću, da je on sažetak i da sadrži sve osobine, karakteristike i razlike u toj maloj kapljici koje oko ne primjećuje, da sve te osobenosti, karakteristike i razlike rastu, otvaraju se i kreću u fazama fetusova razvoja dok ne postanu potpuno jasne, kada nastaje drugo stvaranje, kada svako dijete u sebi nosi posebne gene, pored općih ljudskih naslijeđa, to naslijeđe i geni koji su bili sakupljeni u toj maloj kapljici - samo razmišljanje o ovoj istini koja se ponavlja svakog trena, sasvim je dovoljno da se otvore zatvorena srca nad tim čudnim jedinstvenim rasporedom.

Kontekst nastavlja svojim smjerom da bi upotpunio faze puta, faze života čovjeka koji je nastao od zemlje. Čovječiji život koji je nastao od zemlje ne prestaje u zemlji, jer to je vanzemaljski element koji se pomiješao sa zemljom i nastavio svojim hodom, jer je to visoko udahnuće učinilo da cilj čovjeka nije isti što i cilj životinjskog tijela, da kraj nije skori kraj mesa i krvi, nego mu je dato istinito savršenstvo koje ne završava na ovoj Zemlji niti u ovom životu, nego tamo, u novoj fazi, u drugom životu.

Vi ćete, poslije toga, pomrijeti, zatim ćete, na onom svijetu, oživljeni biti (23/15-16).

Ovo je smrt koja označava kraj života na Zemlji, a *berzeh* je vrijeme između ovog i onog svijeta. Prema tome, on je jedna faza ljudskog razvoja, a nije krajnja faza.

Poslije toga slijedi proživljenje koje nagovještava posljednju fazu kada počinje kompletni život koji pri sebi nema nikakvih nedostataka zemaljskog života niti potreba za mesom i krvlju, strahom i uznemirenjem,

preobražajem i razvojem, jer je taj život kraj predviđenog savršenstva. To je kraj za onoga koji ide putem savršenstva. To je put koga je ocrtao prvi pasus ove sure, put vjernika. Međutim, onaj ko degenerira u fazi života na ovom svijetu i pada na nivo životinje, on će i u drugom životu, životu na onom svijetu, ići ka cilju degeneriranja kada iščezava osobina čovječnosti i kada postaje gorivo Džehennema, čije će gorivo biti ljudi i kamenje. Ljudi ove vrste su isto kao i kamenje.

Sa dokaza vjerovanja u samom čovjeku kontekst prelazi na dokaze vjerovanja u horizontu, dokaze koje primjećuju ljudi i poznaju ih, ali prolaze pored njih kao nemarnici.

Mi smo sedam nebesa iznad vas stvorili, i Mi bdijemo nad onim što smo stvorili; Mi s neba s mjerom kišu spuštamo, i u zemlji je zadržavamo - a kadri smo i da je odvedemo - i pomoću nje bašče za vas podižemo od palmi i loze vinove - u njima mnogo voća imate, i vi ga jedete - i drvo koje na Sinajskoj gori raste, koje zejtin daje i začim je onima koji jedu. I stoka vam je pouka: Mi vam dajemo da pijete ono što se nalazi u utrobama njezinim, i vi od nje mnogo koristite imate i vi se njome hranite, i na njima, i na lađama se vozite (23/17-22).

U kontekstu se nastavlja sa izlaganjem ovih dokaza, a oni su svi međusobno povezani s obzirom da su dokazi Moći. Oni su međusobno povezani također i zbog toga što su oni dokazi raspoređivanja pa su tako skladni u svome formiranju, skladni po ulogama i skladni u svojim smjerovima. Sve je to određeno jednim zakonom, svi međusobno surađuju u svojim ulogama, svi su sračunati da rade za čovjeka koga je Allah bezgranično nagradio.

Nakon toga, u kontekstu ove sure dolazi do povezivanja ovih kosmičkih scena i faza ljudskog nastanka i razvoja.

Mi smo sedam nebesa iznad vas stvorili i mi bdijemo nad onim što smo stvorili (23/17).

Termin *taraik* upotrijebljen u ovom kontekstu označava slojeve koji stoje jedan iznad drugoga ili jedan iza drugoga. Možda se ovim misli na sedam kosmičkih putanja ili sedam sazvježđa, kao što je Sunčano sazviježđe ili Sedam izmaglica, a izmaglica, kao što kažu astronomi, predstavlja jednu zvjezdanu grupu. U svakom slučaju, to je sedam kosmičkih stvorenja iznad čovjeka, tj. da je nivo tih kosmičkih stvorenja viši od nivoa Zemlje u Kosmosu koga je Allah stvorio svojim rasporedom i mudrošću, održava ga i čuva u uočljivom zakonu *I Mi bdijemo nad onim što smo stvorili (23/17).*

Mi s neba s mjerom kišu spuštamo, i u zemlji je zadržavamo - a kadri smo i da je odvedemo (23/18).

Tu dolazi do spajanja između tih sedam slojeva ili nebesa sa zemljom, a voda se spušta s neba tako da i ona ima vezu s horizontom. Formiranje Kosmosa na ovaj način omogućava da kiša pada iz visina i omogućava da se utopi u zemlju.

Teorija da podzemne vode nastaju iz vode koja je na površini a koja je nastala iz kiše, da tu vodu upija utroba zemlje i tamo zadržava, novijeg je datuma. Međutim, donedavno se mislilo da podzemne vode i vode na površini Zemlje nemaju nikakve međusobne veze, ali, eto, Časni Kur'an potvrđuje ovu istinu još prije 1400 godina.

Mi s neba s mjerom kišu spuštamo (23/18) - mudro i sa rasporedom, ne previše pa da potopi i poremeti život, niti premalo pa da nastane suša i neplodno tlo, niti dajemo da kiša pada u nevrijeme pa da ne da nikakve koristi.

... i u zemlji je zadržavamo (23/18) - o, kako je to slično: da je ona smještena na zemlji kao što se voda kapljice sperme ustalila u maternici.

... na sigurnom mjestu (23/13) - i kiša i ova kapljica smještene su tamo prema Allahovu rasporedu da iz njih nastane život. Ovo su skladne scene, uskladene na kur'anski način predočavanja i odslikavanja.

... a kadri smo i da je odvedemo (23/18) - pa da ode u daleke slojeve zemlje, kroz pukotine ili rascjep u stjenovitim slojevima ili na bilo koji drugi način. Onaj koji vodu zadržava Svojom moći moćan je da se voda izgubi i iščezne, ali ovo je Allahovo dobro djelo dato ljudima i Njegova blagodat.

Iz vode nastaje život:

I pomoću nje bašče za vas podižemo od palmi i loze vinove - u njima mnogo voća imate, i vi ga jedete (23/19).

Palme i grožđe dva su primjera života koji nastaje iz vode u svijetu bilja, isto onako kao što nastaju ljudi iz vode sperme u ljudskom svijetu. Dva slična primjera da bi ih mogli pojmiti oni kojima se obraća Kur'an. To ukazuje na brojne primjere, slične njima, koji nastaju iz vode pa se razvijaju druge vrste, kao npr. maslina.

I drvo koje na Sinajskoj gori raste, koje zejtin daje i začim je onima koji jedu (23/20).

To je najkorisnije stablo koje daje ulje, a i jede se i drvo njeno koristi. Najbliži prostor u arapskim zemljama gdje maslina raste jeste Sinajska gora, blizu Svete doline koja se spominje u Kur'anu. Zbog toga se i ističe ovo kljalište na poseban način jer tamo to izrasta iz vode koja se smjestila u zemlju i na njoj se život odvija.

Iz svijeta bilja kontekst prelazi na svijet životinja.

Iz toga vam je pouka: Mi vam dajemo da pijete ono što se nalazi u utobama njezinim i vi od nje mnogo koristite imate i vi se njome hranite, i na njima i na ladama se vozite (23/21-22).

Sva ova stvorenja potčinjena su čovjeku Allahovom odredbom i rasporedom. On ih je podijelio da obavljaju dužnosti i dao im specifičnosti u ovom velikom Kosmosu. U njima je pouka za svakoga ko baci pogled na njih otvorena srca i dalekovidnog osjećaja, da razmisli kakva mudrost i moć stoji iza toga. Mlijeko je proizvedeno iz hrane koju stoka preradi i pretvara je mliječna žlijezda u ovu ugodnu i prijatnu tečnost.

...i vi od nje mnoge koristite imate (23/21) - prvo njeđujete, zatim dobijete dvostruku korist: vi se njome hranite, i na njima i na ladama se vozite (23/21-22). Čovjeku je dozvoljeno da jede meso životinje: kamile, govečeta, ovce i koze, ali nije dopušteno da ih skrnavi jer jelo ostvaruje nužnu korist u sistemu života dok mučenje i skrnavljenje znači okrutnost srca i pokvarenost prirode, iza čega ne stoji nikakva korist za život.

U kontekstu se povezuje nošenje čovjeka na stoci i u ladi, s obzirom da su i jedno i drugo potčinjeni kosmičkom Allahovu sistemu koji regulira uloge svih stvorenja kao što i uskladuje postojanje njih svih. Ovo posebno formiranje ili nastajanje na osnovu vode, posebno formiranje vode radi

plovidbe, posebno formiranje prirode zraka iznad vode i lađe jeste upravo to što dozvoljava lađi da plovi po površini vode. Međutim, da je bilo nepotpuno to formiranje ili da postoji najmanje razilaženje u tome, ne bi bilo moguće da se razvija moreplovstvo koje je upoznalo čovječanstvo u davnim vremenima i koje se još jako oslanja na plovidbu.

Sve ovo predstavlja kosmičke dokaze za vjerovanje za svakog onoga koji razmišlja kako valja i spoznaje. Sve ovo ima jaku sponu sa prvim i drugim odlomkom u ovoj suri i ide u skladu s njima u kontekstu.

« وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ ، فَقَالَ : يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ ؟ * فَقَالَ الْمَلَائِكَةُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ : مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُرِيدُ أَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ ؛ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَنْزَلَ مَلَائِكَةً ، مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأُولَىٰ * إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ بِهٖ جِنَّةٌ ، فَتَرَبَّصُوا بِهٖ حَتَّىٰ حِينٍ * قَالَ : رَبِّ أَنْصُرْنِي بِمَا كَذَّبُونِ * فَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ أَنْ اصْنَعِ الْفُلَكَ بِأَعْيُنِنَا وَّوْحَيْنَا ، فَإِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَئِثٍ وَأَهْلَكَ - إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ مِنْهُمْ - وَلَا تَخَاطَبُنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا ، إِنَّهُمْ مُّعْرِضُونَ * فَإِذَا اسْتَوَيْتَ أَنْتَ وَمَنْ مَعَكَ عَلَى الْفُلِكِ فَقُلْ : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَجَّانَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ * وَقُلْ : رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ .

« إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّبَالِيغِي الْعِلْمِ .

« ثُمَّ أَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَوْمًا آخَرِينَ * فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُمْ مِنْ إِلَهٍ غَيْرُهُ أَفَلَا تَتَّقُونَ ؟ * وَقَالَ الْمَلَأُ مِنَ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِرِجَالِهِمُ الْآخِرَةِ ، وَأَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا : مَا هَذَا إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ ، وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ * وَإِنَّهُمْ لَأَطْعَمُكُمْ بِشَرِّ مَا مِثْلُكُمْ إِنَّكُمْ إِذْنُ تُخَاسِرُونَ * أَيْدِيكُمْ أَنْتُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنْتُمْ مُخْرَجُونَ ؟ * هَٰمِهَاتَ

هَيَّاتَ لِمَا تُوْعَدُونَ ! * إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِبِمُعْوِنِينَ *
 إِنْ هُوَ إِلَّا رَجَلٌ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ، وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ * قَالَ رَبِّ انصُرْنِي بِمَا
 كَذَّبُونِ * قَالَ : عَمَّا قَلِيلٍ لِيُصِيعُنَّ نَادِمِينَ * فَأَخَذْتَهُمُ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ، فَجَعَلْنَاهُمْ
 غُثَاءً فَبِعَدَدِ اللَّيْلَةِ لِلظَّالِمِينَ .

« ثُمَّ أَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا آخَرِينَ * مَا تَسْبِقُ ، مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا
 سَتَأَخِرُونَ .

« ثُمَّ أَرْسَلْنَا رَسُولَنَا تَتْرَى ، كَمَا جَاءَ أُمَّةٌ رَسُولَهَا كَذَّبُوهُ ، فَاتَّبَعْنَا بَعْضَهُمْ
 بَعْضًا ، وَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ ، فَبِعَدَدِ اللَّيْلِ لِقَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ .

« ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَى وَأَخَاهُ هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ * إِلَى فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ
 فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ * فَقَالُوا : أَنْوَمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا
 عَابِدُونَ * فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ .

« وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ * وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً
 وَأَوَيْنَاهُمَا إِلَى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ .

« يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُّوْا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَأَعْمَلُوا صَالِحًا ، إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ * وَإِنَّ
 هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ » .

Mi smo poslali Nūha narodu njegovu, i on je govorio: "O narode moj, Allahu se samo klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate; zar se ne bojite?" (23/23).

Ali su glavešine naroda njegova, koje nisu vjerovalе, govorile: "Ovo je čovjek kao i vi, samo hoće da je od vas ugledniji. Da je Allah htio, meleke bi poslao; ovako nešto nismo čuli od naših predaka davnih, (23/24)

on je lud čovjek, pa pustite ga neko vrijeme!" (23/25).

"Gospodaru moj," - reče on - "pomozі mi, oni me u laž utjeruju!" (23/26).

I Mi mu objavismo: "Gradi lađu pod Našom pažnjom i prema Našem nadahnuću, pa kad zapovijed Naša dođe i voda na površinu zemlje izbije, ti u nju ukrcaj od svake vrste po par, mužjaka i ženku, i čeljad svoju, ali ne one o kojima je već sud donesen, i ne obraćaj Mi se za nevjernike, jer će, doista, biti potopljene" (23/27).

Pa kad se smjestiš u lađu, ti i oni koji su uz tebe - reci: "Hvala Allahu, koji nas je spasio naroda koji ne vjeruje!" (23/28).

I reci: "Gospodaru moj, iskrcaj me na blagoslovljeno mjesto, Ti to najbolje umiješ!" (23/29).

U tome su, zaista, pouke, a Mi smo, doista, stavljali na kušnju" (23/30).

Poslije njih smo druga pokoljenja stvarali, (23/31)

i jednog između njih bismo im kao poslanika poslali: "Allahu se samo klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate, zar se ne bojite?" (23/32).

Ali bi glavešine naroda njegova, koji nisu vjerovali, koji su poricali da će na onom svijetu biti oživiljeni i kojima smo dali da u životu na ovom svijetu raskošno žive, govorili: "On je čovjek kao i vi; jede ono što i vi jedete, i pije ono što i vi pijete;" (23/33)

i ako se budete pokoravali čovjeku kao što ste vi, sigurno ćete biti izgubljeni (23/34).

Zar vama on da prijete da ćete, pošto pomrete i zemlja i kosti postanete, doista oživiljeni biti? (23/35).

Daleko je, daleko ono čime vam se prijete! (23/36).

Postoji samo život na ovom svijetu, mi živimo i umiremo, a oživiljeni nećemo biti (23/37).

On je čovjek koji o Allahu iznosi laži, i mi mu ne vjerujemo" (23/38).

"Gospodaru moj", - zamolio bi on - "pomoz mi, oni me u laž utjeruju!" (23/39).

"Uskoro će se oni pokajati!" - odgovorio bi On (23/40).

I zaslužen bi ih pogodio strašan glas, i Mi bismo ih kao što je nanos riječni učinili, - stradao bi narod nasilnički! (23/41).

A zatim bismo, poslije njih, druga pokoljenja stvarali, - (23/42)

nijedan narod ne može ni ubrzati ni usporiti vrijeme propasti svoje -
(23/43)

i poslanike, jedne za drugim slali. Kad god bi jednom narodu došao njegov poslanik, u laž bi ga utjerivali, i Mi smo ih zato jedne drugima smjenjivali, i samo u pričama o njima pomen sačuvali, - daleko bili ljudi koji nisu vjerovali! (23/44).

Poslije smo poslali Mūsāa i brata mu Hārūna sa znamenjima Našim i dokazom očiglednim (23/45)

faraonu i glavešinama njegovim, ali su se oni uzoholili, bili su to ljudi nadmeni (23/46).

"Zar da povjerujemo dvojici ljudi koji su isti kao i mi, a narod njihov je roblje naše?" - govorili su, (23/47)

i njih dvojicu su lažljivcima proglasili, pa su zato uništeni bili (23/48).

Mūsāu smo onda Knjigu dali da bi sinovi Israilovi pravim putem išli
(23/49).

I sina Merjemina i majku njegovu smo znakom učinili. Mi smo njih na jednoj visoravni sa tekućom vodom nastanili (23/50).

"O poslanici, dozvoljenim i lijepim jelima se hranite i dobra djela činite, jer Ja dobro znam što vi radite! (23/51).

Ova vaša vjera - jedina je prava vjera, a Ja sam Gospodar vaš, pa Me se pričuvajte!" (23/52).

U ovoj cjelini prelazi se sa dokaza vjerovanja u čovjeku i horizontu na činjenicu vjerovanja koju su objavili svi poslanici. U cjelini se objašnjava kako su ljudi dočekali ovu jedinstvenu istinu koja se ne mijenja kroz protok vremena, govori o brojnosti poslanstava i poslanika od vremena Nūha (alejhi's-selam) tako da mi primjećujemo povorku poslanika ili ummeta tih poslanika koji donose čovječanstvu jednu riječ koja ukazuje samo na jedno značenje i koja ima jedan smjer, dok se to sve prenošenje nije sjedinilo u arapskom jeziku, a bilo je rečeno raznim jezicima s kojima su dolazili poslanici svojim narodima. Ta jedinstvena riječ koju izražava Nūh (a.s) jeste ona ista riječ koju su govorili svi poslanici istim tekstom poslije njega i našto je čovječanstvo odgovaralo jednim odgovorom, tako da su ti odgovori bili skoro jedinstveni kroz stoljeća.

Mi smo poslali Nūha narodu njegovu, i on je govorio: "O narode moj, Allahu se samo klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate; zar se ne bojite?" (23/23).

Ali su glavešine naroda njegova, koje nisu vjerovala, govorile: "Ovo je čovjek kao i vi, samo hoće da je od vas ugledniji. Da je Allah htio, meleke bi poslao; ovako nešto nismo čuli od naših predaka davnih, (23/24)

on je lud čovjek, pa pustite ga neko vrijeme!" (23/25).

"O narode moj, Allahu se samo klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate " (23/23). To je riječ Istine koja se ne mijenja. Na njoj je uspostavljen Bitak i nju potvrđuje sve što je na tom Bitku. Zar se ne bojite (23/23) posljedica nijekanja te prve Istine na kojoj počivaju sve druge istine i ne osjećate šta se skriva nijekanjem te svijetle Istine, kakva će posljedica biti zbog tog skrivanja izraženog u bolnoj kazni?

Ali glavešine naroda koji to niječu ne raspravljaju o ovoj Riječi niti razmišljaju o njenim dokazima. Oni nisu u stanju da se oslobode slabog stava i uskog pogleda koji je vezan za njihove ličnosti i ličnost čovjeka koji njih poziva, ne dižu se na visoki horizont iz koga bi mogli pogledati na tu veliku Istinu bez drugih ličnosti i lica. Prema tome oni zanemaruju tu veliku Istinu na kojoj počiva ovaj Bitak i koju potvrđuje sve što je na njemu, da bi govorili o osobi Nūha u riječima:

Ali su glavešine naroda njegova, koje nisu vjerovala, govorile: "Ovo je čovjek kao i vi, samo hoće da je od vas ugledniji (23/24).

Kroz ovaj mali i veoma tijesni ugao gledaju ljudi na taj veliki poziv, što jasno govori da oni nisu mogli spoznati niti uočiti prirodu tog poziva. Njihovim slabašnim i beznačajnim bićima prekrivena je suština te Istine. Oni je ne primjećuju. Ona je ostala izvan njihovih srca tako da je čitavo ovo pitanje sa njihovog gledišta bilo pitanje jednog njihova čovjeka koji se ni u čemu ne razlikuje od njih, nego on samo želi da bude bolji od njih i da, na taj način, za sebe ostvari neki položaj koji bi bio iznad njihova položaja.

U svom neznatnom zanosu, da bi srušili ugled Nūha koji im se činio da ga on gradi, pravi i posreduje kod toga poslanstvom, oni ne odbacuju samo vrijednost Nūhovu nego odbacuju vrijednost čovječanstva u koje i oni spadaju, odbacuju plemenitost koju Allah čini ovoj vrsti i smatraju pretjeranim da Allah upućuje čovjeka kao poslanika ako je već nužno da neko bude poslanik.

Da je Allah htio, meleke bi poslao (23/24).

To zbog toga što oni ne osjećaju da u svojim dušama imaju Božanski utisnuti dah koji povezuje čovjeka sa visokim sferama i čini da među ljudima budu odabrani oni koji će primati taj visoki odbljesak i pokoravati mu se i koji će prenositi taj odbljesak svoj braći među ljudima i upućivati ih na njegov svijetli izvor.

Oni ovu naredbu prenose u ono što je njima poznato iz prošlosti, a ne razumu koji treba da razmišlja, pa kažu:

ovako nešto nismo čuli od naših predaka davnih (23/24).

Ovo se vazda dešava kada tradicija ništi dinamiku razmišljanja i slobodu srca pa ljudi ne mogu da razmišljaju o problemima koji su pred njima kako bi bili upućeni na osnovu pogleda u realnost, na osnovu čega se donosi sud, nego raspravljaju i istražuju to u nagomilanostima prošlosti, onoga što je minulo, i oslanjaju se na to. Ako to ne nalaze u tome što je minulo, oni to pitanje odlažu i odbacuju.

Oni koji sve negiraju misle da ono što je jednom bilo može biti i drugi put, a ono što nije bilo ne može ni biti. Ovo bi značilo okoštavanje života, umrtvljivanje kretanja i koraka kod određenog pokoljenja *naših predaka davnih (23/24)*.

Kamo sreće da oni mogu spoznati da su oni okoštani, skamenjeni. Oni optužuju one koji pozivaju na slobodu i kažu im da su ljudi, dok ih ovi pozivaju da razmišljaju i da promišljaju, da uklone smetnje koje su između njihovih srca i dokaza koji govore o vjerovanju na sve strane u Kosmosu. Ovi koji tako razmišljaju dočekuju ove pozive oholo i sa optužbama, govoreći:

on je lud čovjek, pa pustite ga neko vrijeme! (23/25).

To jeste, pustite ga dok ga ne snađe smrt i dok ga ne rastavi od vas i vas od njegova poziva i njegovog dosađivanja sa novim pozivom.

Tada Nūh (alejhi's-selam) nije uspio pronaći prolaz do tih okoštalih skamenjenih srca niti je mogao pronaći nešto što bi ga oslobodilo toga ismijavanja i mučenja osim da se obrati svom jedinom Gospodararu, da se potuži Njemu zbog stalnih ugonjenja u laž s kojima se susreće, pa moli svoga Gospodara za pomoć.

"Gospodararu moj", - reče on - "pomoz mi, oni me u laž utjeruju!" (23/26).

Kada životi na ovaj način okoštaju, a život nastoji da ide naprijed putem ocrtanog savršenstva i u putu naiđe na smetnju, onda ili sruši ovu okamenjenost ili ostavi život tu gdje je i produži. Ovo prvo desilo se Nuhu, a to je bilo nekako u zoru čovječanstva i na samom početku puta. Božije htijenje je htjelo da ih odbaci sa puta.

I Mi mu objavismo: "Gradi lađu pod Našom pažnjom i prema Našem nadahnuću, pa kad zapovijed Naša dođe i voda na površinu zemlje izbije, ti u nju ukrcaj od svake vrste po par, mužjaka i ženku, i čeljad svoju, ali ne one o kojima je već sud donesen, i ne obraćaj Mi se za nevjernike, jer će, doista, biti potopljeni (23/27).

Tako je primijenjen Allahov zakon kod čišćenja puta od svih okamenjenih prepreka i smetnji da bi život nastavio svojim ocrtanim putem. Pošto se čovječanstvo iskvarilo još u vrijeme Nuha i okoštalo kao stablo koje raste, kojeg bolest ometa da se razvija, pa se suši, ostari, a deblo mu tanko i nježno, lijek je bio poplava koja čupa sve i nosi ga i ispira tlo da bi sjeme ponovo dalo zdravi život, razvijalo se na čistom, protezalo se i raslo do nekog vremena.

I Mi mu objavismo: "Gradi lađu pod Našom pažnjom i prema Našem nadahnuću." (23/27). Ova lađa je bila sredstvo za spas od potopa, sredstvo za očuvanja zrna i korijena da se nastavi život i da se ponovo otpočne. Allah je htio da Nuh svojom rukom sačini tu lađu jer je čovjeku potrebno da preduzme sva sredstva i uloži svu svoju moć da bi na kraju ostvario i pomoć svoga Gospodara. Ova pomoć nikada ne stiže onima koji sjede, koji se osjećaju udobno i koji su uspavani, onima koji samo očekuju, a ne preduzimaju nikakve mjere u tom iščekivanju. Allah je odredio Nuhu da on bude drugi otac čovječanstvu pa ga je podstakao da pronade i preduzme mjere sa Allahovom zaštitom koju mu je On pružao i sa Njegovim znanjem i uputstvom, da sačini ovu lađu da bi izvršio i upotpunio Allahovu naredbu i ovim putem ostvario Njegovo htijenje.

Allah mu je dao jedan znak da počne sa punom akcijom čišćenja stradalog tla zemljišta: *pa kad zapovijed Naša dođe i voda na površinu zemlje izbije (23/27)*, to je bio taj znak da Nuh ubrza posao i u toj lađi ponese sjeme života. *Ti u nju ukrcaj od svake vrste po par (23/27)* - životinja, ptica i bilja poznatog Nuhu toga vremena, dostupnog čovjeku, *i čeljad svoju, ali ne one o kojima je već sud donesen (23/27)* - jer oni ne vjeruju i nagone u laž Nuha i zaslužuju da se nad njima ostvari ranija riječ i zakon Allahov koji se provodi, to jeste - da budu upropašteni svi oni koji smatraju lažnima Allahove dokaze.

Izdana je posljednja naredba Nūhu da ne raspravlja ni sa kim o bilo čemu, da ne pokušava spasiti bilo koga pa makar to bio neko njemu najbliži, a na koje se odnosi ranije izneseni sud:

i ne obraćaj Mi se za nevjernike, jer će, doista, biti potopljeni (23/27).

Allahov zakon ne iščezava niti odstupa od svog jedinstvenog pravilnog puta zbog hatera bilo koga ili nekog bližnjega.

Ovdje se ne objašnjava šta se dogodilo narodu poslije ove naredbe. Odredba je provedena. Odlučuje se: *jer će, doista, biti potopljeni (23/27)*. Međutim, nastavlja se i dalje sa davanjem smjernica Nūhu (alejhi's-selam) kako da zahvali svome Gospodaru na blagodatima, kako na Njegovoj dobroti, kako da traži da ga uputi Svojim putem.

Pa kad se smjestiš u lađu, ti i oni koju su uz tebe - reci: "Hvala Allahu, koji nas je spasio naroda koji ne vjeruje!" I reci: "Gospodaru moj, iskrcaj me na blagoslovljeno mjesto, ti to najbolje umiješ!" (23/28-29).

Ovako on zhvaljuje Allahu, ovako se usmjerava prema njemu, ovako opisuje Allaha (Uzvišenog), sa Njegovim svojstvima, i priznaje Mu Njegove dokaze. Ovako se odgajaju Allahovi robovi na putu Istine i poslanici, njihovi predvodnici, da bi oni bili uzor drugima.

Poslije ovoga uslijedio je pogovor na ovo cjelokupno kazivanje, sadržavajući u sebi dokaze moći i mudrosti.

U tome su, zaista, pouke, a Mi smo, doista, stavljali na kušnju (23/30).

Iskušenja su raznovrsna i brojna: iskušenje na strpljenju, iskušenje u zahvali, iskušenje na nagradi, iskušenje na uputi i usmjerenju, iskušenje u odgoju, iskušenje na tačnoj provjeri i iskušenje radi ustrajnosti na Pravom Putu. U kazivanju o Nūhu su brojna iskušenja za njega, njegov narod i potomke koji dolaze.

Kontekst nastavlja sa izlaganjem jedne druge scene o jedinstvenom poslanstvu i scene ugonjenja u laž koja se stalno ponavlja.

Poslije njih smo druga pokoljenja stvarali, i jednog između njih bismo im kao poslanika poslali: "Allahu se samo klanjajte, vi drugog boga osim

Njega nemate, zar se ne bojite?" Ali bi glavešine naroda njegova, koji nisu vjerovali, koji su poricali da će na onom svijetu biti oživiljeni i kojima smo dali da u životu na ovom svijetu raskošno žive, govorili: "On je čovjek kao i vi; jede ono što i vi jedete, i pije ono što i vi pijete; i ako se budete pokoravali čovjeku kao što ste vi, sigurno ćete biti izgubljeni. Zar vama on da prijete da ćete, pošto pomrete i zemlja i kosti postanete, doista oživiljeni biti? Daleko je, daleko ono čime vam se prijete! Postoji samo život na ovom svijetu, mi živimo i umiremo, a oživiljeni nećemo biti. On je čovjek koji o Allahu iznosi laži, i mi mu ne vjerujemo." "Gospodaru moj", - zamolio bi on - "pomози mi, oni me u laž utjeruju!" "Uskoro će se oni pokajati!" - odgovorio bi On. I zasluženno bi ih pogodio strašan glas, i Mi bismo ih kao što je nanos riječni učinili, - stradao bi narod nasilnički! (23/31-41).

Izlaganja kazivanja o poslanicima u ovoj suri nije radi nabranja ili objašnjenja, nego radi potvrde jedinstvene riječi koju su objavili svi poslanici i radi dočeka s kojim su svi poslanici dočekivani od svih. Poslije toga uslijedilo je podsjećanje Nūha (alejhi's-selam), definiranje tačke početka i kraja Mūsāa i Isāa, da bi definirao i posljednji moment prije posljednjeg poslanstva. Ovdje se ne spominju imena tokom ove duge niske poslanika da bi se ukazalo na sličnost spojeva između početka i kraja, nego se spominje samo jedna riječ u tom svakom spoju i jedan doček, jer je cilj tog kazivanja upravo to.

Poslije njih smo druga pokoljenja stvarali (27/31). Ni ovdje se ne govori ko su oni. Najvjerovatnije da je to bio Ad, narod Hudov.

I jednog između njih bismo im kao poslanika poslali: "Allahu se samo klanjate, vi drugog boga osim Njega nemate, zar se ne bojite?" (23/32) - to je ona ista misao koju je ranije izrekao Nūh, prenoseći je istim riječima, premda postoji razlika u jezicima kojim su govorili narodi tih stoljeća!

Kakav je bio odgovor?

Bio je skoro isti.

Ali bi glavešine naroda njegova, koji nisu vjerovali, koji su poricali da će na onom svijetu biti oživiljeni i kojima smo dali da u životu na ovom svijetu raskošno žive, govorili: "On je čovjek kao i vi; jede ono što i vi jedete, i pije ono što i vi pijete; i ako se budete pokoravali čovjeku kao što ste vi, sigurno ćete biti izgubljeni (23/33-34).

Ovo ponovljeno suprotstavljanje je negiranje da čovjek može biti poslanik. To je suprotstavljanje koje izrasta iz prekinute spona srca ovih

glavešina i raskošnika i između uzvišenog daha kojim je spojen čovjek sa svojim Plemenitim Gospodarom.

Raskoš kvari prirodu, ogrubljuje osjećaje, zatvara svaki prolaz, a srca gube taj tanahni osjećaj koji se prima, padaju pod njegov utjecaj i prihvataju. Otuda se islam suprotstavlja i bori protiv raskoši, uspostavlja svoj društveni sistem na principu koji ne dozvoljava raskošnicima da egzistiraju u muslimanskom društvu jer su oni kao nešto što je istruhlo i što kvari sve oko sebe; u njemu čak nagriža i korijen i po njemu hoda crv.

Ovi rakošnici nastavljaju da osuđuju i odbacuju proživljenje poslije smrti i istruhnuća, i čude se poslaniku koji ih upozorava ovom čudnom viješću.

Zar vama on da prijete da ćete, pošto pomrete i zemlja i kosti postanete, doista oživljeni biti? Daleko je, daleko ono čime vam se prijete! Postoji samo život na ovom svijetu, mi živimo i umiremo, a oživljeni nećemo biti (23/35-37).

Ovakvi i njima slični ne mogu spoznati veliku mudrost ovog života, dalekosežnost njegova rasporeda u raznim fazama - da bi se tim putem došlo do krajnjeg životnog cilja koji se u svojoj savršenosti ne ostvaruje na ovoj Zemlji jer za dobro se nikada ne dobije kompletna nagrada na ovom svijetu, kao ni za zlo. Zasluga i nagrada za jedno i drugo ispunjava se tamo gdje dobri vjernici dopijevaju do vrha idealnog života u kome nema ni straha ni nestanka života, nema promjena ni prolaznosti osim ako to Allah htjedne, jer degenerirani i oni koji su se izopačili padaju sasvim nisko, gdje se gubi obilježje čovječnosti, kada se prerasta u kamenje ili nešto poput kamenja.

Ovi koji ne spoznaju ovo značenje i ne uzimaju dokaz iz faza ovog prvog života, o kome je bilo govora ranije u ovoj suri, isto tako, oni ne uzimaju dokaze ni za faze onog života, ne žele da se opamete i da shvate da moć koja raspoređuje tim fazama ne prestaje djelovati ni u životu kod faze smrti i istruhnuća; oni misle da nema ništa od toga pa se zbog toga i čude tome što im Poslanik obećava i govori da će ponovo oživjeti i nastaviti živjeti. Oni poriču da će to biti, ostaju odlučni u svojoj oholosti i tvrde da nema tamo nikakvog života, postoji samo ovaj život i jedna smrt, poriču da će pomrijeti neko pokoljenje i poslije toga da će proživjeti. Oni koji su umrli i postali zemlja i kosti, daleko od toga da mogu imati ponovo život, kao što ističe taj čudni čovjek, daleko je da bi moglo doći do ponovnog proživljenja koje on njima obećava i o kome im govori, kad oni postanu kosti i mrtvo tijelo.

Oni se ne zadržavaju na ovoj tvrdoglavosti, na zanemarivanju razmišljanja o tome šta je mudrost ovog života o kome govore prve faze tog života. Oni ne ostaju pri ovoj tvrdoglavosti nego optužuju svoga poslanika da izmišlja protiv Allaha, a oni sami ne poznaju Allaha u ovom momentu i zbog toga optužuju poslanika.

On je čovjek koji o Allahu iznosi laži i mi mu ne vjerujemo (23/38).

U tom momentu Vjerovjesniku nije preostalo ništa drugo nego da zatraži pomoć svoga Gospodara, kao što je prije tražio i Nuh i to istim riječima koje je uputio Nuh svome Gospodaru:

“Gospodaru moj,” - zamolio bi on - “pomози mi, oni me u laž utjeruju!” (23/39).

Ovdje dolazi do uslišavanja molbe i odgovora nakon što je ovaj narod ispunio svoj rok života i u kome ne preosta nikakvo dobro, nego prevladuje odbojnost, nemarnost i nagonjenje u laž.

“Uskoro će se oni pokajati!” - odgovorio bi On (23/40),

ali tada ništa ne koristi kajanje niti vrijedi pokajanje.

I zasluženno bi ih pogodio strašan glas, i Mi bismo ih kao što je nanos rječni učinili (23/41),

a nanos koji nanosi bujica od trave i drugih stvari na koji bi bujica naišla nema u sebi nikakve koristi ni vrijednosti, niti međusobne veze s njima, jer su ovi već napustili osobenosti kojima ih je Allah oplemenio, zanemarili su mudrost i svrhu njihovog bivstvovanja na ovom svijetu i prekinuli su sve što ih veže sa visokim sferama tako da među njima nije ostalo ništa što zaslužuje pažnju. Oni su nanos poput nanosa bujice koja se baca bez ikakve pažnje. To je jedinstveni kur'anski precizni izraz.

Ovom bezvrijednom postupku dodaje se i njihovo progonjenje iz Allahove milosti i svake pažnje ljudi.

Stradao bi narod nasilnički! (23/41) -

stradali bi u životu i sjećanju, stradali bi u realnom svijetu i svijetu savjesti.

Kontekst u nastavku izlaže šta se zbilo u slijedećim stoljećima:

A zatim bismo, poslije njih, druga pokoljenja stvarali, - nijedan narod ne može ni ubrzati ni usporiti vrijeme propasti svoje -, i poslanike, jedne za drugim slali. Kad god bi jednom narodu došao njegov poslanik, u laž bi ga utjerivali, i Mi smo ih zato jedne drugima smjenjivali, i samo u pričama o njima pomen sačuvali, - daleko bili ljudi koji nisu vjerovali! (23/42-44).

Ovo je ukratko rečeno. Ono sažima historiju poziva na Pravi Put i potvrđuje tekući Allahov zakon kroz duge periode između Nūha i Huda u početnom nizu i Mūsāa i Isāa u zvršnom nizu. Svaki narod doživio bi svoj edžel, krajnji rok, i nestao. *Nijedan narod ne može ni ubrzati ni usporiti vrijeme propasti svoje (23/43)*, svi oni nagone u laž. *Kad god bi jednom narodu došao njegov poslanik, u laž bi ga utjerivali (23/44)*, a kad god bi oni ugonili u laž poslanike, bili bi kažnjeni sukladno Allahovu zakonu: *"I Mi smo ih zato jedne drugima smjenjivali" (23/44)* - tako da je ostala pouka koja predočava stradanje ovih naroda svima onima koji to uzimaju za pouku: *i samo u pričama o njima pomen sačuvali (23/44)* - koje narodi prenose s usta na usta.

Ovo telegrafsko, sažeto izlaganje završava prokletstvom, progonstvom i udaljivanjem i od očiju i od srca: *daleko bili ljudi koji nisu vjerovali! (23/44).*

Kazivanje o Mūsāu (alejhi's-selam) sažima se u poslanstvu i u nagonjenju u laž da bi to kazivanje išlo u skladu sa ovim izlaganjem i ciljem koji se namjerava.

Poslije smo poslali Mūsāa i brata mu Hārūna sa znamenjima Našim i dokazom očiglednim faraonu i glavešinama njegovim, ali su se oni uzoholili, bili su to ljudi nadmeni. "Zar da povjerujemo dvojici ljudi koji su isti kao i mi, a narod njihov je roblje naše?" - govorili su, i njih dvojicu su lažljivcima proglasili, pa su zato uništeni bili (23/45-48).

U ovom izlaganju ističe se suprotstavljanje svim poslanicima: *Zar da povjerujemo dvojici ljudi koji su isti kao i mi (23/47)* i dodaje na to posebno okruženje opisujući Sinove Israilove da su u Egiptu: *a narod njihov je roblje*

naše (23/47) potčinjeni, podvrgnuti. Ovo je tvrdnja po shvatanju Faraona i njegovih glavešina da bi ponizili Mūsāa i Hārūna.

Allahovi dokazi koje su pri Mūsāu i Hārūnu i Njegova vlast kojom ih On pomaže ne nalazi odjeka u sličnim i slomljenim srcima, srcima koja su zaronila u okruženje ove zemlje, čije su pozicije nepouzidane, a vrijednosti vrlo jeftine.

Ovdje dolazi i do sažetog ukazivanja na Isāa sina Merjemina i njegovu majku, iznose se očiti znaci da je i Mūsā stvoren, a oni koji nagone u laž, pokušavaju to poreći kao što su odbacili i dokaze Mūsāove.

Mūsāu smo onda Knjigu dali da bi sinovi Israilovi pravim putem išli (23/49).

I sina Merjemina i majku njegovu smo znakom učinili. Mi smo njih na jednoj visoravni sa tekućom vodom nastanili (23/50).

Mišljenja o definiranju visoravni sa tekućom vodom na koja se ukazuje u ovom tekstu se razilaze. Gdje je to bilo? Da li je to bilo u Egiptu ili, možda, u Damasku? Ili, možda, u Jerusalemu? To su mjesta u koje je odlazila Merjema sa svojim sinom dok je on bio dijete i mladić, kao što govore njihove knjige. Nije važno ovdje definirati ta mjesta, nego je namjera da se ukaže da im je Allah dao sklonište na dobrom mjestu, gdje cvjeta bilje, teče voda i gdje njih dvoje mogu naći zaštitu i sklonište.

Kada se u kontekstu doseglo do ove tačke u nizu poslanstava, riječi se upućuju narodima ovih poslanika, a oni kao da su iskupljeni svi na jednoj ravni i svi u isto vrijeme. Ove razlike u prostoru i vremenu ne uzimaju se u obzir uopće kada se radi o jednoti Istine koja ih sve međusobno povezuje.

“O poslanici, dozvoljenim i lijepim jelima se hranite i dobra djela činite, jer Ja dobro znam što vi radite!” (23/51).

Ova vaša vjera - jedina je prava vjera, a Ja sam Gospodar vaš, pa Me se pričuvajte!" (23/52).

To je apel poslanicima da praktikiraju svoju ljudsku prirodu zbog koje im nemarnici predbacuju: *dozvoljenim i lijepim jelima se hranite* (23/51); hrana je opća potreba ljudi, a hraniti se dobrim jelima je nešto posebno. To je ono što podiže ovo čovječanstvo, čisti ga i povezuje sa Visokim Sferama.

Apel upućen poslanicima je da čine dobro na ovoj zemlji: *i dobra djela činite* (23/51), a rad je također potreba čovječanstva. Međutim, dobro djelo je ono čime se odlikuju dobri ljudi, izabranici pred koje se stavlja određeni cilj kako da se povežu sa Visokim Sferama.

Od Poslanika se ne traži da on napusti svoje osobine čovjeka, nego da se uzdigne sa tim svojim osobina na uzvišeni svijetli i plemeniti horizont koji mu Allah želi i Koji je vjerovjesnike postavio da budu voditelji ka ovim Visokim Sferama i doličnom uzvišenju. Allah je taj koji određuje njihova djela Svojim preciznim mjerilom: *jer Ja dobro znam što vi radite* (23/51).

Vremenski prostor i daljine u mjestu iščezavaju i nestaju, ali jednota Istine koju su objavljivali poslanici, jednota prirode koja ih karakterizira, jednota Stvoritelja koji ih je uputio i jednota smjera kojima su oni svi upućeni ostaje stalna.

Ova vaša vjera - jedna je prava vjera, a Ja sam Gospodar vaš, pa me se pričuvajte (23/52).

« فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا ، كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ * فَذَرَهُمْ فِي
غَمْرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ * أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَّالٍ وَبَنِينَ * نُسَارِعُ لَهُمْ فِي
الْخَيْرَاتِ ؟ بَلْ لَا يَشْعُرُونَ .

« إِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ * وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ *
وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ * وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَهْمُهُمْ إِلَىٰ
رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ * أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ ، وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ .

« وَلَا نَكْفُفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ، وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ بِالْحَقِّ ، وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ
 بَلْ قُلُوبُهُمْ فِي غَمْرَةٍ مِنْ هَذَا ، وَهُمْ أَعْمَالٌ مِنْ دُونِ ذَلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ * حَتَّى إِذَا
 أَخَذْنَا مَتْرَفِهِمْ بِالْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْرُونَ * لَا تَجَارُوا الْيَوْمَ إِنَّكُمْ مِنْهُ لَا تَنْصَرُونَ *
 قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُتْلَى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ تَنْكِبُونَ * مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ
 سَامِرًا تَهْجُرُونَ .

« أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ أَمْ جَاءَهُمْ مَا لَهُمْ بَأَبَاءَهُمْ الْأَوَّلِينَ ؟ * أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا
 رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ مُنْكَرُونَ ؟ * أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ ؟ بَلْ جَاءَهُمْ بِالْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمْ
 لِلْحَقِّ كَارِهِونَ * وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ .
 بَلْ أَتَيْنَاهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ ذِكْرِهِمْ مُعْرِضُونَ * أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا ؟ فَخَرَجَ
 رَبُّكَ خَيْرٌ ، وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ * وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ * وَإِنَّ الَّذِينَ
 لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَا كِبُونَ * وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ
 ضُرِّ الْجُوعِ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ * وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ ، فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ
 وَمَا يَنْصَرِعُونَ * حَتَّى إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ إِذْأَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ .

« وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَ لَكُمْ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ * وَهُوَ
 الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ * وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ
 النَّهَارِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ * بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْأَوَّلُونَ * قَالُوا : إِنَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ فَأَلْبَسْنَا
 لَهُمُ الشَّيْطَانَ أَنْ يَتَّبِعُوهُمْ ؟ * لَقَدْ وَعِدْنَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا هَذَا مِنْ قَبْلُ ، إِنْ هَذَا إِلَّا نُسْرَابًا
 الْأَوَّلِينَ .

ن : لِمَنِ الْأَرْضُ وَمَنْ فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ؟ * سَيَقُولُونَ : لِلَّهِ . قُلْ : أَفَلَا
 ن : ؟ * قُلْ : مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ * سَيَقُولُونَ : تَدَّكَّرَ

اللَّهُ . قُلْ : أَفَلَا تَتَّقُونَ ؟ * قُلْ : مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ ، وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ
 إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ؟ * سَيَقُولُونَ : اللَّهُ . قُلْ : فَأَنَّى نُسْحَرُونَ ؟
 « بَلْ أَتَيْنَاهُم بِالْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ * مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِنْ وَلَدٍ ، وَمَا كَانَ مَعَهُ
 مِنْ إِلَهٍ ، إِذَنْ لَذَهَبَ كُلُّ إِلَهٍ بِمَا خَلَقَ ، وَلَمَّا لَعُنَ بِعَضُوبِهِمْ عَلَى بَعْضِ . سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا
 يُصِفُونَ * عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ .
 » قُلْ : رَبِّ إِمَّا تُرِيئِي مَا يُوعَدُونَ * رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ *
 وَإِنَّا عَلَى أَنْ نُرِيكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ * أَدْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا
 يَصِفُونَ * وَقُلْ : رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ * وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ
 يَخْضَرُونَ .. »

*A oni su se u pitanjima vjere svoje podijelili na skupine, svaka stranka
radosna onim što ispovijeda, (23/53)*

zato ostavi ove u zabludi njihovoj još neko vrijeme! (23/54).

Misle li oni - kad ih imetkom i sinovima pomazemo, (23/55)

*da žurimo da im neko dobro učinimo? Nikako, ali oni ne opažaju
(23/56).*

Oni koji iz bojazni prema Gospodaru svome strahuju, (23/57)

i oni koji u dokaze Gospodara svoga vjeruju, (23/58)

i oni koji druge Gospodaru svome ravnim ne smatraju, (23/59)

*i oni koji od onoga što im se daje udjeljuju, i čija su srca puna straha
zato što će se vratiti svome Gospodaru, - (23/60)*

oni hitaju da čine dobra djela, i radi njih druge preteču (23/61).

*Mi nikoga ne opterećujemo preko njegovih mogućnosti; u Nas je
Knjiga koja istinu govori, i nikome se nepravda neće učiniti (23/62).*

Ali, srca nevjernika su prema ovom sasvim ravnodušna, a pored toga i ružna djela stalno čine (23/63).

A kad smo na muke stavili one među njima koji su raskošnim životom živjeli, oni su odmah zapomagali (23/64).

"Sada ne zapomažite, Mi vam nećemo pomoć ukazati, (23/65)

vama su ajeti Moji kazivani, ali vi ste uzimali; (23/66)

dičeći se Hramom i sijeleći, vi ste ružne riječi govorili" (23/67).

Zašto oni o Kur'anu ne razmisle? Zar im dolazi nešto što nije dolazilo njihovim precima davnim? (23/68).

Ili oni ne poznaju Poslanika svoga, pa ga zato poriču? (23/69).

Kako govore: "Džinni su u njemu!" Međutim, on im istinu donosi, ali većina njih prezire istinu (23/70).

Da se Allah za prohtjevima njihovim povodi, sigurno bi nestalo poretka na nebesima i Zemlji i u onom što je na njima; Mi smo im dali Kur'an, slavu njihovu, ali oni za slavu svoju ne haju (23/71).

Ili od njih tražiš nagradu? Ta nagrada Gospodara tvoga bolja je, On najbolje nagrađuje (23/72).

Ti njih pozivaš na pravi put, (23/73)

ali oni koji u onaj svijet neće da vjeruju s pravog puta, doista, skreću (23/74).

I kad bismo im se smilovali i nevolje ih oslobodili opet bi oni u zabludi svojoj jednako lutali (23/75).

Mi smo ih na muke stavljali, ali se oni Gospodaru nisu pokorili, niti su molitve upućivali, (23/76)

tek kad im kapiju teške patnje otvorimo, oni će nadu izgubiti i u očajanje zapasti (23/77).

On vam daje sluh, i vid, i pameti; a kako malo vi zahvaljujete! (23/78).

On vas na Zemlji stvara, i pred Njim ćete se sakupiti, (23/79)

On život i smrt daje i samo od Njega zavisi izmjena noći i dana, pa zašto ne shvatite? (23/80)

Ali, oni govore kao što su govorili oni prije njih (23/81).

Govorili su: "Zar kad pomremo i kad prah i kosti ' postanemo, zar ćemo, zaista, biti oživljeni? (23/82).

I nama i još davno precima našim time se prijetilo, ali, to su samo izmišljotine naroda drevnih" (23/83).

Upitaj: "Čija je Zemlja i sve ono što je na njoj, znate, li?" (23/84)

"Allahova!" - odgovoriće, a ti reci: "Pa zašto onda ne dođete sebi?" (23/85).

Upitaj: "Ko je Gospodar sedam nebesa i ko je Gospodar svemira veličanstvenog?" (23/86).

"Allah !" - odgovoriće, a ti reci : "Pa zašto se onda ne bojite?" (23/87).

Upitaj: "U čijoj je ruci vlast nad svim, i ko uzima u zaštitu, i od koga niko ne može zaštićen biti, znate li?" (23/88).

"Od Allaha!" - odgovoriće, a ti reci: "Pa zašto onda dopuštate da budete zavedeni?" (23/89).

Da, Mi im Istinu donosimo, a oni su zaista lažljivci: (23/90)

Allah nije uzeo Sebi sina, i s Njim nema drugog boga! Inače, svaki bi bog, s onim što je stvorio - radio što bi htio, i jedan drugog bi pobjeđivao. - Hvaljen neka je Allah koji je daleko od onoga što oni iznose; (23/91)

koji zna i nevidljivi i vidljivi svijet, i On je vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju! (23/92)

Reci: "Gospodaru moj, ako hoćeš da mi pokažeš ono čime se njima prijeti, (23/93)

onda me, Gospodaru moj, ne ostavi s narodom nevjerničkim! (23/94).

A Mi zaista možemo da ti pokažemo ono čime im prijetimo (23/95).

Ti lijepim zlo uzvрати, Mi dobro znamo šta oni iznose, (23/96)

i reci : "Tebi se ja, Gospodaru moj, obraćam za zaštitu od priviđenja šejtanskih, (23/97)

i Tebi se, Gospodaru moj, obraćam da me od njihova prisustva zaštitiš!" (23/98).

Ovo je treća cjelina u ovoj suri koja počinje predočavanjem stanja ljudi nakon poslanika, stanja koje je među njima zatekao posljednji Poslanik, stanja u kome se ljudi razilaze i spore oko jedne te iste Istine koju su i ranije objavljivali svi poslanici.

Ova cjelina predočava kako su zanemarili Istinu koju im je donio ovaj posljednji Poslanik (alejhi's-selam), predočava zablude i njihov zaborav kakva će im biti posljedica, dok se vjernici klanjaju Allahu i čine dobra djela. I pored toga, vjernici se plaše posljedica. Njihova su srca puna straha, jer se oni, na koncu, svome Gospodaru vraćaju. Ovdje se susreće slika budnosti i okretnosti u vjerničkoj duši i slika zablude i nemara u nevjerničkoj duši.

U kontekstu se, zatim, predočavaju razni momenti: osuđuje se na jednom mjestu njihov takav stav, na drugom se izlažu njihove sumnje, dotiče njihova savjest dokazima imana u samim njima, a zatim i u horizontu, iznose se njihove naznake i predočava im se to kao dokaz protiv njih.

Poslije ovih šetnji prepuštaju se nevjernici, u kontekstu, svojoj zapečaćenoj sudbini, upućuje riječi Poslaniku (alejhi's-selam) da nastavi svojim putem, da se ne srdi zbog njihove tvrdoglavosti, da uzvraća na loše dobrim i da traži utočište kod Allaha od šejtana koji vodi nevjernike jasnoj zabludi.

A oni su se u pitanjima vjere svoje podijelili na skupine, svaka stranka radosna onim što ispovijeda, (23/53)

zato ostavi ove u zabludi njihovoj još neko vrijeme! (23/54).

Misle li oni - kad ih imetkom i sinovima pomažemo, (23/55)

da žurimo da im neko dobro učinimo? Nikako, ali oni ne opažaju (23/56).

Poslanici (alejhi' mu-s-selam) obraćali su se jednom narodu jednom Riječju, jednim ibadetom, klanjanjem, jednim stavom, a onda se narodi poslije njih pocijepaše u brojne stranke koje se ne susreću ni na jednom programu niti na jednom putu.

Kur'anski kreatorski izraz iznosi ovaj njihov sukob u veoma osjetljivoj slici tako da su se oni o ovom pitanju razišli i gložili, te, na koncu, pocijepali se potpuno, svaki od njih zadržao je nešto od toga za sebe, a onda svaka partija nastavlja sa svojim dijelom sa kojim je istupila i koji je izvojevala da se veseli i ne razmišlja ni o čemu niti da se osvrće na bilo šta, nastavlja i zatvara sve prozore koji su vodili njenom osjećaju i kroz koje bi mogao doprijeti bilo kakav povjetarac ili bilo kakva svjetla zraka. Sve su ove partije i njihov narod živjeli u ovoj zabludi, zaboravljeni i zauzeti onim čime su raspolagali, zaronuli u zablude, tako da im ne dopire nikakav osvježavajući dašak niti svjetla zraka.

I kada je u kontekstu predstavljena o njima ovakva slika, onda se usmjeravaju riječi Poslaniku (alejhi's-selam):

zato ostavi ove u zabludi njihovoj još neko vrijeme! (23/54).

Ostavi ih u ovoj zabludi, nemarne i zabavljene onim čime raspolažu dok ih ne iznenadi sudbina, kada će ih stići obećana kazna.

Ovdje se u tekstu oni ismijavaju zbog svoje nemarnosti, jer smatraju da dopuštenje još izvjesnog vremena njima i pomaganje sredstvima i sinovima u periodu iskušenja da se misli da se njima žuri za dobrom, blagodatima i darom.

Misle li oni - kad ih imetkom i sinovima pomažemo, da žurimo da im neko dobro učinimo? (23/55-56).

Međutim, to je zabluda, to je iskušenje.

Nikako, ali oni ne opažaju (23/56).

Ne opažaju šta stoji iza tog bogatstva i sinova, kakva mračna sudbina i kakvo zlo koje se širi njih čeka!

Pored ove slike o nemarnosti i zabludi koja vlada zalutalim srcima ističe se druga slika, slika budnosti i opreza u vjerničkim srcima.

Oni koji iz bojazni prema Gospodaru svome strahuju, (23/57)

i oni koji u dokaze Gospodara svoga vjeruju, (23/58)

i oni koji druge Gospodaru svome ravnim ne smatraju, (23/59)

i oni koji od onoga što im se daje udjeljuju, i čija su srca puna straha zato što će se vratiti svome Gospodaru, - (23/60)

oni hitaju da čine dobra djela, i radi njih druge pretiču (23/61).

Ovdje se javlja trag imana u srcu kroz osjećaj, napregnuti sluh i kritičnost, zatim kroz gledanje ka savršenstvu i obračun na kraju, bez obzira kolike bile obaveze i opterećenja.

Ovi vjernici strahuju od svoga Gospodara sa puno bojazni, oni vjeruju u Njegove dokaze, ne odbacuju ih, obavljaju svoje obaveze i dužnosti i pokoravaju se koliko mogu. Međutim, oni i poslije svega ovoga: *od onoga što im se daje udjeljuju, i čija su srca puna straha zato što će se vratiti svome Gospodaru (23/60)* - jer osjećaju da su nemoćni u odnosu na Allaha i, nakon ulaganja svega što su mogli uložiti, oni misle da je to što su uložili malo.

Aiša (neka je Allah zadovoljan njome) kaže da je rekla Vjerovjesniku: "O, Vjerovjesniče, *oni koji od onoga što im se daje udjeljuje i čija su srca puna straha ... (23/60)*, je li to onaj koji krade, bavi se prostitucijom i pije alkohol i boji se Allaha!", našto Vjerovjesnik odgovara: "Ne, kćerko Siddikova, nego je to onaj koji klanja, posti, dijeli sadaku i boji se Allaha Uzvišenoga."⁶

Srce vjernika koji osjeća iznad sebe Allahovu ruku, osjeća Njegovo dobročinstvo u svakom dahu i svakom pulsu, pa i pored toga smatra mizernim svaki svoj ibadet, svaku svoju pokornost i misli da je nezatna u odnosu na Allahova dobročinstva i Njegove blagodati. On također osjeća da u svakom atomu u njemu vlada uzvišenost Allahova i Njegova veličina, da Allahova ruka kontrolira svaki njegov osjećaj u svemu oko njega, pa i pored toga strahuje da će susresti Allaha okrnjivši Njegovo pravo, nije ispunio sva Njegova prava, ibadet i pokornost, nije pružio svoje ruke prema Njemu u znak zahvalnosti.

To su oni koji žure da čine dobro, to su oni koji se utrkuju u tome i ostvaruju dobro sa ovom sviješću i budnošću, sa ovim poletom i ovim radom i ovom pokornošću, to nisu oni koji žive u zabludi i osjećaju u svojoj nemarnosti da su oni ti kojima je namijenjena blagodat, kojima je namijenjeno dobro kao nemarnoj ptici koja se privlači u borbu hranom

⁶ Tirmizi.

koja bi je zavela. Primjer ove ptice nalazi se među ljudima koje je zabludilo bogatstvo, predali se uživanju, osilio ih imetak, zavelo ih zavodjenje sve dok ne susretnu svoju sudbinu.

To je budnost koju islam nameće srcu svakog muslimana, budnost koju mobilise vjerovanje kroz samo njegovo učvršćenje u srcima. Čovjeku nije ništa naredeno iznad njegove moći, nije ničim opterećen što ne može učiniti; to je osjećaj koji izrasta iz svijesti o Allahu, povezivanju s Njim i Njegovoj kontroli u tajnosti i javnosti. Ta budnost je u granicama ljudske moći, ali onda kada nad njom sija to jako svjetlo.

Mi nikoga ne opterećujemo preko njegovih mogućnosti; u Nas je Knjiga koja istinu govori, i nikome se nepravda neće učiniti (23/62).

Allah je propisao zaduženja sukladno Njegovu znanju o spremnosti ljudi. On će i obračunavati ljudima na kraju prema onome što su uradili u granicama te moći. On ih ne opterećuje da podnose ono što nisu u stanju niti će umanjiti bilo šta od onoga što su uradili. Sve ono što su oni uradili bit će registrirano u Knjizi koja istinu govori (23/62). To će se iznijeti otvoreno bez ikakvog umanjivanja, jer je Allah Najbolji Obračunatelj.

To mogu zanemariti samo nemarni jer njihova srca, pošto su bila u zabludi, ne osjećaju istinu, njih nije dotaklo Njegovo oživljujuće svjetlo jer su oni bili izvan Njegova domašaja i bavili se drugim, nečim što ih pokreće da lutaju tako da oni kruže iznad straha kako bi sreli bolnu kaznu i s tom bolnom kaznom prijekor i omalovažavanje.

Ali, srca nevjernika su prema ovom sasvim ravnodušna, a pored toga i ružna djela stalno čine (23/63).

A kad smo na muke stavili one među njima koji su raskošnim životom živjeli, oni su odmah zapomagali (23/64).

“Sada ne zapomažite, Mi vam nećemo pomoć ukazati, (23/65)

vama su ajeti Moji kazivani, ali vi ste uzimali; (23/66)

dičeći se Hramom i sijeleći, vi ste ružne riječi govorili” (23/67).

Djelo koje ih podstiče da čine ono u čemu nije njihovo zaduženje, nešto što bi bilo iznad njihove moći, nego je to razlog da su njihova srca u zabludi, pa ne primjećuju istinu koju je donio Kur'an, oni su usmjereni i pokrenuti drugim putem, ne putem i programom koga je donio Kur'an: *Ali, srca nevjernika su prema ovome sasvim ravnodušna, a pored toga i ružna djela stalno čine* (23/63).

Ovdje se u kontekstu ocrtava scena upozorenja da su oni izloženi neočekivanoj iznenadnoj katastrofi: *a kad smo na muke stavili one među njima koji su raskošnim životom živjeli, oni su odmah zapomagali* (23/64).

Oni koji žive u izobilju najviše su uplovili u uživanje, devijaciju i odstupanje od Pravog Puta i, eto, to su oni koji će biti iznenađeni kaznom koja će ih najednom snaći i kada će oni podizati svoje glasove plačući, tražeći pomoć i milost. A to će im biti u zamjenu za raskoš, nemar, oholost i zavođenje. Oni su oni koji će biti dočekani sa čuđenjem i prijekorom: *"Sada ne zapomažite, Mi vam nećemo pomoć ukazati* (23/65). Scena, tada, kao da je tu: oni su dočekani sa kuđenjem i prijekorom, sa očajem sa svake strane od koje su očekivali spas i pomoć i odakle su podsjećani na ono šta su bili dok su živjeli u zabludi kojoj su se predali: *Vama su ajeti Moji kazivani, ali vi ste se uzimali* (23/66) - vraćali ste se i išli nazad kao da vam nije govoreno o opasnosti koje bi se trebali čuvati ili ste to spletkarili i udaljavali se od toga pošto ste bili oholi i odbijali poslušnost Istini, a onda ste dodali na ovo ružne riječi i prigovore na vašim sijelima gdje ste se u svom razgovoru doticali i Poslanika (alejhi's-selam) i ono što je donio govoreći o tome sve najružnije.

Govorili su ružne i odvratne riječi na svojim sijelima i zabavama, obilazeći oko kipova u svome hramu, u Kjabi, pa im Kur'an ocrtava scenu Obračuna, onakvu kakvu oni zaslužuju, a oni plaču i mole pomoć dok ih scena podsjeća na njihova sramna sijela, njihovo ružno napadanje. Scena igleda kao da se događa ovog momenta, to je scena koju oni vide i doživljavaju. Ovo je iznijeto po metodu Časnog Kur'ana u ocrtavanju scena Sudnjeg dana upravo onako kao da se to sada događa.⁷

Poletisti u svom napadu na Poslanika (alejhi's-selam) i na Kur'an, u svojim klubovima i pijankama, predstavljaju glavešine iz vremena džahilijeta koji ne spoznaju vrijednost Istine jer su oni slijepi, prekrivenog čula vida, pa se ismijavaju, rugaju i optužuju kao što rade oni koji su im slični u svako vrijeme. Arapski politeizam ili džahilijet samo je jedan

⁷ V. poglavlje *Etaswiru'l-fenni* u djelu *Et-taswiru'l-fenni fi'l-Qur'an*.

uzorak brojnih politeista koji su minuli kroz vremena i još se i danas javljaju i manifestiraju.

Kur'anski tekst sa ove scene ukora prelazi na budući svijet zajedno s njima i vraća ih ponovo na ovaj svijet da bi im postavio pitanje i začudio se tom njihovom čudnom stavu, šta ih je odvrátilo od vjere, a njihov Poslanik, pouzdani, donio im vjeru. Kakva je ta sumnja koja ih kopka u njihovim grudima pa ih odvrća od Upute? Šta je njihov dokaz da su se tome suprotstavili i na sijelima tako loše govorili, a ono što je Poslanik donio je Istina i Pravi Put.

Zašto oni o Kur'anu ne razmisle? Zar im dolazi nešto što nije dolazilo njihovim precima davnim? (23/68).

Ili oni ne poznaju Poslanika svoga, pa ga zato poriču? (23/69).

Kako govore: "Džinni su u njemu!" Međutim, on im istinu donosi, ali većina njih prezire istinu (23/70).

Da se Allah za prohtjevima njihovim povodi, sigurno bi nestalo poretka na nebesima i Zemlji i u onom što je na njima; Mi smo im dali Kur'an, slavu njihovu, ali oni za slavu svoju ne hajū (23/71).

Ili od njih tražiš nagradu? Ta nagrada Gospodara tvoga bolja je, On najbolje nagrađuje (23/72).

Ti njih pozivaš na pravi put, (23/73)

ali oni koji u onaj svijet neće da vjeruju s pravog puta, doista, skreću (23/74).

Primjer kakvoga je donio Muhammed, Allahov poslanik (alejhi's-selam), ne može niko poreći ko razmisli o njemu. U tome što je Poslanik donio je ljepota, savršenstvo, skladnost, privlačnost, prirodna skladnost, usmjerenje savjesti, hrana srca, opskrba razmišljanju, veličina usmjerenja, ispravan program, savršenstvo zakona i sve drugo što mobilizira sve prirodne elemente, hrani ih i poziva da se odazovu. *Zašto oni o Kur'anu ne razmisle (23/68).* To je tajna tog njihovog odbijanja jer oni neće da razmišljaju.

Zar im dolazi nešto što nije dolazilo njihovim precima davnim (23/68) - pa da je to nešto novo, nije im poznato, niti je poznato njihovim roditeljima da će im doći neki poslanik, ili da će im donijeti riječ monoteizma? To je historija cjelokupnog poslanstva koja potvrđuje da su poslanici dolazili svojim narodima jedan za drugim, da su svi oni donosili jednu te istu Riječ, a to je Riječ kojom ih poziva i ovaj Poslanik.

Ili oni ne poznaju Poslanika svoga, pa ga zato poriču (23/69) - pa da u tome bude tajna njihova suprotstavljanja i nagonjenja u laž! Međutim, oni znaju svoga Poslanika veoma dobro, znaju njegovu ličnost, znaju njegovo porijeklo, znaju njegove osobine bolje nego bilo koga drugoga, znaju njegovu iskrenost i povjerenje, pa su ga zbog toga i prozvali Eminom, Povjerljivim prije ovog poslanstva.

... kako govore: "Džinni su u njemu!" (23/70) - kao što su govorili neki njihovi glupaci, a sigurno su bili uvjereni da je on potpuno pametan. O njemu oni ne mogu reći da je imao bilo kakav posrtaj u svojoj dugoj historiji.

On je takav da nema nikakve sličnosti sa ovim i što bi moglo biti podloga tome, nego je sve to što oni kažu prijezir Istine, pošto im on oduzima neistinite vrijednosti u kojima živi i sukobljava se sa njihovim iskonskim strastima s kojima se oni ponose:

Međutim, on im istinu donosi, ali većina njih prezire istinu (23/70).

Istina ne može da se ophodi sa strastima jer na njoj počivaju nebesa i Zemlja, na njoj je uspostavljen zakon i na njoj se odvijaju zakonitosti u Kosmosu i svemu onome što je na njemu i onima koji su u njemu.

Da se Allah za prohtjevima njihovim povodi, sigurno bi nestalo poretka na nebesima i Zemlji i u onom što je na njima (23/71).

Istina je samo jedna i ona je stalna, prohtjevi su brojni i vrlo prevrtljivi. Sa jednom Istinom raspoređuje se cjelokupni veliki Kosmos, njegov zakon se ne može prikloniti strastima koje iskrsavaju, njegov zakon se ne može zamijeniti iznenadnim željama. Kad bi se Kosmos potčinio iskrslim strastima i nenadanim željama, propao bi, propali bi ljudi s njim, propale bi i sve vrijednosti i sve situacije, izmijenila bi se mjerila i sve bi se klatilo između srdžbe i zadovoljstva, između prijezira i mržnje, između želje i straha, između aktivnosti i učmalosti i svim drugim strastima koje bi iskrsele u onome što postoji, emocijama i utjecajima. Zdanje materijalnog Kosmosa i njegovo usmjerenje prema njegovu cilju imaju potrebu za

stalnošću, stabilnošću i kontinuitetom, ali na čvrstoj podlozi, na ocrtanom programu koji se ne mijenja, ne klata i ne udaljuje.

Na ovoj velikoj podlozi i pravilu u zdanju Kosmosa i njegovu rasporedu islam je uspostavio zakon ljudskom životu kao ogranak kosmičkog zakona kojim vlada Ruka koja raspoređuje cjelokupnim Kosmosom i usklađuje sve njegove dijelove. Čovjek je dio Kosmosa koji se potčinjava Njegovom velikom zakonu. Prema tome, preče je da postoji i zakon ovog dijela koji je uspostavljen za cjelokupni Kosmos i da se njime raspoređuje u čudesnoj skladnosti. Zbog toga se on ne potčinjava sistemu koga donose ljudi radi prohtjeva jer bi se tada iskvario i iščezao: *Da se Allah za prohtjevima njihovim povodi, sigurno bi nestalo poretka na nebesima i Zemlji i u onom što je na njima (23/71)* - nego se potčinjava cjelovitoj istini i rasporedu Onoga koji raspoređuje.

Ummet kome je objavljen islam bio je najpreči da slijedi Kur'an u kome je predstavljena ta istina. Pored toga što je Kur'an istina, on je istovremeno i slava tom narodu i sjet, jer da nije bilo Kur'ana i islama, o muslimanima ne bi bilo ni spomena u Svijetu.

Mi smo im dali Kur'an, slavu njihovu, ali oni za slavu svoju ne haju (23/71).

Arapski narod nije bio ni spomenut u historiji Svijeta sve dok nije došao islam, njegov spomen je odjekivao u ušima kroz stoljeća sve dotle dok su se Arapi pridržavali Kur'ana. Njihov spomen je sve više slabio što su se oni više udaljivali od Kur'ana, tako da se nisu spominjali uopće, o njima nije bilo ni spomena. Bio bi spominjan samo dan kada su nestali.

Poslije ovog izlaganja, a u povodu njihova poziva na Istinu koja im je stigla, a oni je odbili i optuživali, u kontekstu se ponovo govori o osudi njihova stava, raspravlja se o sumnjama koje bi mogle iskrsnuti iz onoga što im je donio Poslanik pouzdani.

Ili od njih tražiš nagradu (23/72) - a oni bježe zbog toga što ih pitaš za nagradu zbog upute i poduke? Ti zaista ne tražiš od njih ništa jer ono što je kod tvog Gospodara daleko je bolje od onoga čime oni raspolažu: *Ta nagrada Gospodara tvoga bolja je, On najbolje nagrađuje (23/72)*. Pa šta to želi Vjerovjesnik da dobije od slabih i siromašnih ljudi koji i sami osjećaju potrebu, a on povezan za iskonsko bogatstvo koje ne može biti iscrpljeno, niti se može izgubiti, ili za čim teže sljedbenici Vjerovjesnika da dobiju iz ponude koju može dati ova Zemlja, a oni uperili svoje poglede i srca za onim što je kod Allaha, koji ih snadbijeva i u velikom i u malom? Eto, onda,

kada srce bude vezano za Allaha, Kosmos postaje neznatan sa svim onim što je u njemu i na njemu!

Eto traži se samo njihova uputa na čvrstu stazu: *“Ti njih pozivaš na pravi put”* (23/73) - Put koji ih povezuje sa zakonom koji vlada njihovom prirodom i sa cjelokupnim Bitkom, vodi ih pravo u karavani tog velikog Bitka ka Stvoritelju toga Bitka, u čemu nema skretanja.

Eto, oni, kao i svi drugi koji ne vjeruju u budući svijet, koji su odstupili od ovog programa, oni su zalutali sa Pravog Puta: *Ali oni koji u onaj svijet neće da vjeruju s pravog puta, doista, skreću* (23/74). A da su bili upućeni pratili bi i srcima i razumom faze razvoja koje neminovno vode da se vjeruje u budući svijet i u svijet u kome je dozvoljeno da se postigne kompleksno savršenstvo, da se ostvari pravda. Budući svijet je samo jedna halka punog zakona koga je Allah odabrao da vlada ovim Bitkom.

Ovo su oni koji ne vjeruju u budući svijet i koji skrnave ovaj put. Njima ništa ne koristi iskušenje blagodatima kao ni iskušenje nesrećom. Ako ih zadesi blagodat, oni misle: *kad ih imetkom i sinovima pomazemo, da žurimo da im neko dobro učinimo?* (23/55-56), a ako ih kakva nesreća zadesi, a njihova srca nisu postala mekša niti im probudila savjest, nisu se vratili Allahu izražavajući skrušenost Njemu da bi On odstranio to zlo, nego ostali tako dok im ne dođe strašna kazna Sudnjeg dana kada će biti iznenađeni i očajni.

I kad bismo im se smilovali i nevolje ih oslobodili opet bi oni u zabludi svojoj jednako lutali (23/75).

Mi smo ih na muke stavljali, ali se oni Gospodaru nisu pokorili, niti su molitve upućivali, (23/76)

tek kad im kapiju teške patnje otvorimo, oni će nadu izgubiti i u očajanje zapasti (23/77).

Ovo je opća osobina te vrste ljudi. Njihova srca su gruba, oni zanemaruju Allaha, ugone u laž da će doći onaj svijet, među takvima su i politeisti koji su se suprotstavljali Poslaniku (alejhi's-selam).

Pokornost i skrušenost onda kada čovjeka snađe neko zlo dokaz je o povratku Allahu, osjećaj da je On sklonište i zaštita. Kada srce bude spojeno sa Allahom na ovaj način, ono postaje nježno i blago, probudi se i sjeti. Ovaj osjećaj je stvarni stražar da ne dođe do nemarnosti i posrtanja, da se izvlači iz saznanja iskušenja i da se koristi njime, ali kada se ono skotrlja u zabludu i ona ga zadrži, tada ono očajava, ne nada se nikakvom dobru. Čovjek je tada prepušten kazni na budućem svijetu, koja će ga iznenaditi, pa će pasti u to iznenađenje, ono će ga okruživati i iznenaditi i neće očekivati da će biti spašen.

S njima nastaje i drugi krug koji budi njihovu savjest dokazima vjerovanja u samim njima i u horizontu oko njih.

On vam daje sluh, i vid, i pameti; a kako malo vi zahvaljujete! (23/78).

On vas na Zemlji stvara, i pred Njim ćete se sakupiti, (23/79)

On život i smrt daje i samo od Njega zavisi izmjena noći i dana, pa zašto ne shvatite? (23/80).

Kad bi čovjek razmišljao o svom stvaranju i oblikovanju, o čulima i udovima koji su mu dati i o moći i spoznaji koja mu je poklonjena, otkrio bi Allaha i uputio se zahvaljujući ovim nadnaravnostima koje ukazuju da je On jedini Stvoritelj, da je samo Allah Moćan, da kreira ovo nadnaravno stvorenje predstavljeno u malom i velikom.

Sami organ sluha i kako on djeluje, kako prihvata glasove i način kako ih prilagođava; sami vid i kako opaža, kako prihvata svjetlo i oblike; ovo srce - šta je ono, šta ono spoznaje, kako procjenjuje stvari i oblike značenja, vrijednosti, osjećaje i spoznaje?

Prirodna spoznaja ovih čula, moći i metoda njihova rada ubraja se u nadnaravno otkrovenje u svijetu čovjeka, pa kako će onda biti sa stvaranjem prirode, njenog formiranja na ovaj skladni način sa prirodom Kosmosa, u kome čovjek živi? Na način vidljive harmonije kod koje, kad bi samo jedan procent bio izgubljen u prirodi ovog Kosmosa ili prirodi čovjeka, nestalo bi te povezanosti i uho ne bi moglo da primi glas, niti oko da primijeti svjetlo? Međutim, Moć koja sve raspoređuje dovela je u sklad prirodu čovjeka i prirodu Kosmosa, u kome čovjek živi. Na taj način nastao

je ovaj spoj, ali čovjek ostaje nezahvalan na ovoj blagodati: ... *a kako malo vi zahvaljujete* (23/78). Zahvala počinje spoznajom Onoga koji daruje ovu blagodat, slavljenjem Njegovih svojstava, klanjanjem samo Njemu, jer je On jedini čiju jednost potvrđuju Njegova djela u Njegovom stvaranju. Zahvalu Njemu slijedi upotreba ovih čula i moći u kušanju života i njegova uživanja, osjećajem onoga koji se klanja samo Allahu u svakoj aktivnosti i svakom uživanju.

On vas na Zemlji stvara (23/79) - i čini namjesnicima na Zemlji nakon što vam je dao sluh, vid i srce i pomogao vas spremnošću i potrebnim moćima za ovo namjesništvo. ...*I pred njim ćete se sakupiti* (23/79), On će vam obračunati prema vašim djelima u ovom namjesništvu prema dobru i zlu, prema unošenju dobra i smutnje, Upute i zablude. Vi niste uzalud stvoreni niti ste prepušteni slučaju, nego je to mudrost, raspored i odredba.

On život i smrt daje (23/80) - život i smrt su dva događaja koji se svakog časa događaju. Sam Allah raspolaže životom i smrću, niko drugi. Čovjek, kao najuzvišeni stvorenje, nije u stanju proizvesti život ni u najjednostavnijoj ćeliji, nije u stanju ni oduzeti nijedan život stvarno. Onaj Koji poklanja život, On je taj koji poznaje tajne života. On može da da i da oduzme život. Ljudi katkad mogu biti uzrok i povod oduzimanja života, međutim, oni nisu ti koji oduzimaju život bilo čemu, nego je Allah taj koji oživljava i usmrćuje, samo On, niko drugi.

Od Njega zavisi izmjena noći i dana (23/80) - On time gospodari i raspolaže isto kao što smjenjuje smrt i život. Kosmički zakon je isto što i zakon smrti i života, u ljudima i nebeskim tijelima, u Kosmosu i galaksijama, i isto onako kao što se oduzima život od živoga i tijelo toga živoga potamni i oslabi, oduzima se i svjetlo Zemlje pa se smrkne i smiri, pa opet postane život i svjetlo, smjenjujući se jedno za drugim, bez tromosti i prekida, osim ako to Allah ne želi. *Pa zašto ne shvatite?* (23/80) - zašto ne spoznate kakvi su sve dokazi u ovome, dokazi koji upućuju na Stvoritelja koji sve raspoređuje, na jedinog Gospodara koji upravlja i Kosmosom i životom.

Ovdje se kontekst u Kur'anu odvaja od upućivanja riječi ljudima i raspravljanja s njima, da bi izložio stav o proživljenju i polaganju računa nakon svih ovih dokaza i znamenja.

Ali, oni govore kao što su govorili oni prije njih. Govorili su: "Zar kad pomremo i kad prah i kosti postanemo, zar ćemo, zaista, biti oživljeni? I nama i još davno precima našim time se prijetilo, ali, to su samo izmišljotine naroda drevnih (23/81-83).

Izgleda, ovo su riječi koje čudno osuđuju nakon tih dokaza i znamenja koji govore o Allahovu rasporedu i Njegovoj mudrosti kod stvaranja. Čovjeku je darovan sluh, vid i srce da bi bio odgovoran za svoju aktivnost i svoj rad, pravilno nagrađen za svoje dobro djelo i kažnjen za smutnje. I obračun i nagrada bit će na Sudnjem danu uistinu kako su zaslužene. Potvrđeno je da nagrada koja se nije zbilila na ovoj Zemlji neće propasti, nego je ona ostavljena tamo, za drugi svijet.

Allah daje život i smrt. Nije ništa teško kod proživljenja jer život puzi svakog momenta i nastaje i tamo gdje ne zna niko do Allah.

Ovima nije dovoljno to što njihove spoznaje ne dosežu do Allahove mudrosti i Njegove moći za proživljenje. I ne samo to, nego se oni ismijavaju obećanjima da će biti proživljeni i dobiti kaznu ili nagradu, zatim da je ovakva prijetnja bila rečena i njihovim precima davno prije, ali se još ništa nije desilo!

I nama i još davno precima našim time se prijetilo, ali, to su samo izmišljotine naroda drevnih" (23/83).

Proživljenje je ostavljeno za određeno vrijeme koje Allah odredi, sukladno Njegovu rasporedu i Njegovoj mudrosti. On ne ubrzava niti odgađa to proživljenje uslišavajući zahtjeve pojedinih pokoljenja ili zbog ismijavanja grupe nemarnih, onih čiji su vid, sluh i um prekriveni.

Politeisti Arapi bili su nestalnog vjerovanja. Oni nisu negirali Allaha niti su negirali da je On Gospodar nebesa i Zemlje, da On raspoređuje nebesima i Zemljom i da dominira nad nebesima i Zemljom, ali su oni, i pored toga, pripisivali Njemu ortaka u kvazibožanstvima i govorili da oni obožavaju ta božanstva da bi ih ona približila Allahu. Oni su pripisivali Allahu da ima kćerke, a Allah je Uzvišen da bi bio takav kao što Ga oni opisuju.

Kur'anski tekst ih ovdje tretira prema onome što oni tvrde - da bi ispravio tu nestalnost u njihovoj vjeri i povratio ih iskrenom čistom

monoteizmu, čemu vode njihove datosti, kada bi oni ustrajali na Pravom Putu i ne odstupali.

Upitaj: "Čija je Zemlja i sve ono što je na njoj, znate li?" (23/84). Ovo je pitanje o vlasništvu Zemlje i onih koji su na Zemlji. "Allahova!" - odgovoriće (23/85). Međutim, oni i se pored toga ne sjećaju i ne drže ove istine, nego se u svom klanjanju usmjeravaju prema drugima, ne prema Allahu. A ti reci: "Pa zašto onda ne dodete sebi?" (23/85).

Upitaj: "Ko je Gospodar sedam nebesa i ko je Gospodar Svemira veličanstvenog?" (23/86). Ovo je pitanje o Gospodarenju Koje sve raspoređuje, Koje upravlja sa svih sedam nebesa i Kosmosom veličanstvenim! Sedam nebesa možda je sedam kosmosa ili sedam sazviježda ili sedam izmaglica ili sedam svjetova ili bilo kakvih drugih sedam kosmičkih stvorenja. Termin arš koji je ovdje upotrijebljen simbol je dominacije i nadzora nad Bitkom. Ko je Gospodar sedam nebesa, ko je Gospodar "Svemira veličanstvenog"? "Allah!" odgovoriće (23/85), ali se oni i pored toga ne plaše Gospodara svemira veličanstvenoga, Gospodara sedam nebesa, nego Njemu pripisuju ortaka u formi kipova prezrenih, bačenih na tlo zemlje, koji se ne podižu: a ti reci: "Pa zašto se onda ne bojite?" (23/87).

Upitaj: "U čijoj je ruci vlast nad svim, i ko uzima u zaštitu, i od koga niko ne može zaštićen biti, znate li?" (23/88). To je pitanje o dominaciji, vlasti i upravi, pitanje u čijoj je ruci svo vlasništvo, vlasništvo dominacije i vladanja. Ko je taj koji uzima u zaštitu Svojom moći onoga koga hoće tako da mu niko ne može štetu nanijeti niti ga može iko uzeti u zaštitu da bi ga spasio koga On hoće da kazni, ko je taj? Ko je taj da ga može spasiti? "Od Allaha!" - odgovoriće (23/89). Šta im je pa oni odvrćaju od klanjanja Allahu, šta im je dalo tu devijaciju u padanje poput onoga koga je snašao sihr? A ti reci: "Pa zašto onda dopuštate da budete zavedeni?" (23/89).

Eto, to je nestabilnost i padanje koje pogađa one koji su opčarani.

U odgovarajućem momentu potvrđivanja Istine koju je donio Poslanik (alejhi's-selam) njima, istine monoteizma i neistine onoga što oni pozivaju i ističu da Allah ima sina i ortaka, u povoljnom momentu dolazi, poslije ove rasprave, ova potvrda.

Da, Mi im Istinu donosimo, a oni su zaista lažljivci: (23/90)

Allah nije uzeo Sebi sina, i s Njim nema drugog boga! Inače, svaki bi bog, s onim što je stvorio - radio što bi htio, i jedan drugog bi pobjeđivao. - Hvaljen neka je Allah koji je daleko od onoga što oni iznose; (23/91)

koji zna i nevidljivi i vidljivi svijet, i On je vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju! (23/92)

Dolazi ova potvrda u raznim stilovima o nestabilnosti rasprave s njima, izvještaj da je njihova laž potvrđena: *da, Mi im Istinu donosimo, a oni su, zaista, lažljivci (23/90)*. Izvještaj koji objašnjava u čemu se ogleda ta njihova laž: *Allah nije uzeo Sebi sina, i s Njim nema drugog boga (23/91)*, a onda je uslijedio i dokaz koji negira te njihove tvrdnje, predočava glupost i nemogućnost njihova politeističkog vjerovanja. *Inače, svaki bi bog, s onim što je stvorio (23/91)*, radio samostalno, postupao bi tim po posebnom zakonu, pa bi, u tom slučaju, svaki dio Kosmosa, ili svaka grupa stvorenja imala poseban zakon koji se ne bi podudarao sa općim zakonom koji upravlja svima. *I jedan drugog bi pobjeđivao (23/91)* - nadvlađujući i postupajući Kosmosom koji, u tom slučaju, ne bi ostao niti bi mogao biti sistematiziran, bez jedinstvenog zakona, jedinstvenog postupka i jedinstvene mjere.

Sva ova poimanja nemaju egizistiranja u Kosmosu koga potvrđuje jednost njegovu formiranja, jednost njegovu Stvoritelja, jednost njegovu zakona i jednost Onoga koji sve raspoređuje, tako da je svaki dio u Kosmosu i svaka stvar sasvim u skladu sa drugim dijelovima, bez sudaranja, proturječnosti i nestabilnosti. *Hvaljen neka je Allah koji je daleko od onoga što oni iznose (23/91)*.

...koji zna i nevidljivi i vidljivi svijet (23/92). Nema nikoga osim Njega koji stvara niti da zna bez Allaha, *i On je vrlo visoko iznad onih koje Njemu ravnim smatraju (23/92)*.

Kod ovog momenta u kontekstu se napušta obraćanje njima, raspravljanje s njima i kazivanje o njihovoj situaciji i govori se Poslaniku (alejhi's-selam), kome se naređuje da se obraća svome Gospodaru, da se utječe Njemu da prepusti Allahu ovaj narod, ako je tom narodu već

određeno da se dogodi kazna koju mu je Allah obećao, da se utječe Allahu također i od šejtana, da se ne uzbuđuju niti da osjeti tegobu u grudima zbog njihovih riječi.

Reci: "Gospodaru moj, ako hoćeš da mi pokažeš ono čime se njima prijetiti, (23/93)

onda me, Gospodaru moj, ne ostavi s narodom nevjerničkim! (23/94).

A Mi zaista možemo da ti pokažemo ono čime im prijetimo (23/95).

Ti lijepim zlo uzvрати, Mi dobro znamo šta oni iznose, (23/96)

i reci : "Tebi se ja, Gospodaru moj, obraćam za zaštitu od priviđenja šejtanskih, (23/97)

i Tebi se, Gospodaru moj, obraćam da me od njihova prisustva zaštitiš!" (23/98).

Poslanik (alejhi's-selam) moli da ga Allah spasi i odvoji od griješnog naroda kad im spušta tu bolnu kaznu i kada se ostvaruje ono što im je obećano. Ova dova povećava bogobožnost i uputu svima onima koji dolaze poslije Vjerovjesnika i ukazuje da nisu sigurni da neće biti kažnjeni od Allaha, pa zbog toga da budu vazda budni i traže zaštitu u Njegovom okrilju.

Allah je u stanju da ostvari sve ono što je obećao griješnicima dok je bio Poslanik živ.

I Mi zaista možemo da ti pokažemo ono čime im prijetimo (23/95).

Neki od ovih griješnika vidjeli su ovo što im je Allah obećao još u vrijeme borbe na Bedru, zatim i u vrijeme velikog osvajanja.

Međutim, u vrijeme objave ove sure, a to je bilo u Mekki, program islamskog poziva bio je da se loše odbija dobrim, da se muslimani strpe dok ne dođe Allahova naredba i da prepuste svako pitanje Allahu.

Ti lijepim zlo uzvрати, Mi dobro znamo šta oni iznose (23/96).

Poslanik (alejhi's-selam) traži utočište kod Allaha od priviđenja šejtana i njegovih djela, a Poslanik je zaštićen od njega, pa ipak traži, kao dodatak povišene bogobožnosti, moleći utočište kod Allaha. Poslanik (alejhi's-selam) podučava Ummet - a on je uzor svome Ummetu - i poručuje da traži utočište kod Allaha protiv priviđenja šejtana u svakom

času, štaviše, da traže pomoć i utočište kod Allaha i zbog same blizine šejtana, a ne samo zbog njegova priviđenja i potiskivanja.

I tebi se, Gospodaru moj, obraćam, da me od njihova prisustva zaštitiš
(23/98).

Moguće je da je ovo traženje utočišta od prisustva šejtana u vrijeme posljednjeg časa, pred samu smrt, pa se zbog toga ovo predlaže, kako stoji u tekstu: *Kad nekom od njih smrt dođe* (23/99) - prema metodu Kur'ana i u skladu ovog značenja.

« حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ : رَبِّ ارْجِعُونِ * لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ .
كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا ، وَمِن وَرَائِهِم بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ * فَإِذَا نُفِخَ فِي
الصُّورِ فَلَا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَاءَلُونَ * فَمَنْ ثَقَلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْمُفْلِحُونَ * وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ *
تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ * أَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ
بِهَا تَكْذِبُونَ * قَالُوا : رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ * رَبَّنَا أَخْرِجْنَا
مِنْهَا فَإِنِ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ * قَالَ : اخْسَأُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ * إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْ
عِبَادِي يَقُولُونَ : رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَأَرْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ * فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ
سِيخْرِيًّا حَتَّىٰ أَنْسَوْكُمْ ذِكْرِي ، وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ * إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا
صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَٰئِزُونَ * قَالَ : كَمْ لَبِئْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ * قَالُوا : لَبِئْنَا يَوْمًا
أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَاسْأَلِ الْعَادِيْنَ * قَالَ : إِنْ لَبِئْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَّوْ أَنْتُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ *
أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنْتُمْ عَلَيْنَا لَا تَرْجِعُونَ ؟

« فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ ، لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ * وَمَنْ يَدْعُ
مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ *
وَقُلْ : رَبِّ اغْفِرْ وَأَرْحَمْ ، وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ » .

Kad nekom od njih smrt dođe, on uzvikne: "Gospodaru moj, povrati me (23/99).

da uradim kakvo dobro u onome što sam ostavio!" - Nikada! To su riječi koje će on uzalud govoriti, - pred njima će prepreka biti sve do dana kada će oživljeni biti (23/100).

Pa kad se u rog puhne, tada rodbinskih veza među njima neće biti i jedni druge neće ništa pitati (23/101).

Oni čija dobra djela budu teška, oni će želje svoje ostvariti, (23/102)

a oni čija dobra djela budu laka, oni će posve izgubljeni biti, u džehennemu će vječno boraviti, (23/103)

vatra će im lica pržiti i iskešenih zuba će u njemu ostati (23/104).

"Zar vam ajeti Moji nisu kazivani, a vi ste ih poricali?" (23/105).

"Gospodaru naš," - reći će - "naši prohtjevi su bili, od nas jači, te smo postali narod zalutali (23/106).

Gospodaru naš, izbavi nas iz nje; ako bismo ponovo, zlo radili, sami bismo sebi nepravdu učinili" (23/107).

"Ostanite u njoj prezreni i ništa Mi ne govorite!" - reći će On (23/108).

"Kad su neki robovi Moji govorili: 'Gospodaru naš, mi vjerujemo, zato nam oprostite i smilujte nam se, jer Ti si najmilostiviji!' - (23/109).

vi ste im se toliko rugali da ste zbog toga na Mene zaboravljali i uvijek ste ih ismijavali (23/110).

Njih sam Ja danas nagradio za ono što su trpjeli, oni, su, doista, postigli ono što su željeli (23/111).

A koliko ste godina na Zemlji proveli?" - upitaće, On (23/112).

"Proveli smo dan i samo dio dana" - odgovoriće -, "pitaj one koji su brojali" (23/113).

"Pa da, kratko ste proveli" - reći će On - "da ste samo znali! (23/114).

Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili i da Nam se nećete povratiti?" (23/115).

I neka je uzvišen Allah, Vladar istiniti, nema drugog boga osim Njega, Gospodara svemira veličanstvenog! (23/116).

A onaj koji se, pored Allaha, moli drugom bogu, bez ikakva dokaza o njemu, pred Gospodarom svojim `e račun polagati, i nevjernici ono što žele neće postići (23/117).

I reci: "Gospodaru moj, oprosti i smiluj se, Ti si najmilostiviji!" (23/118).

U ovoj posljednjoj cjelini sure govori se o kraju politeista i iznosi se taj kraj u jednoj od scena Sudnjeg dana. Cjelina počinje prisutnošću smrti na ovom svijetu, a završava tamo nakon puhanja u Rog. Ova sura završava jedinstvenom Allahovom odlukom i upozorenjem onima koji se obraćaju drugom božanstvu pored Allaha i plašili ih da ne dožive koban kraj.

Sura završava usmjerenjem Poslanika (alejhi's-selam) prema njegovu Gospodaru - da zatraži Njegov oprost i milost, a Allah je Najmilostiviji.

Kad nekom od njih smrt dođe, on uzvikne: "Gospodaru moj, povrati me (23/99).

da uradim kakvo dobro u onome što sam ostavio!" - Nikada! To su riječi koje će on uzalud govoriti, - pred njima će prepreka biti sve do dana kada će oživljeni biti (23/100).

To je scena smrti, oglašavanja pokajanja kod suočavanja sa smrću i molba za povratak ponovo u život da ostvari ono što ga je mimoišlo, da čini dobro u onome što je ostavio iza sebe kod svojih i u svom imetku. Ovo izgleda kao da je scena izložena istog trena, kao da se gleda, kao da je pred očima. Kada se odbije ova posljednja molba, ona se ne usmjerava prema molitelju nego se oglašava prisutnim svjedocima.

Nikada! To su riječi koje će on uzalud govoriti (23/100).

To je riječ koja nema svog značenja niti smisla. Ni njoj ni njenom govorniku ne treba dati neku pažnju. To je riječ predstavljanja strašnog položaja, a ne riječ nagoviještenog spasa, riječ koja se izgovara u teškom trenu, riječ koja nema nikakve zalihe u srcu.

Ovim završava scena smrti i upravo su tada postavljene prepreke između onoga koji ovo govori i cijelog svijeta. Stvar je svršena. Prekinute su sve sponse. Zatvorila su se sva vrata i spustili se zastori.

Pred njima će prepreka biti sve do dana kada će oživiljeni biti (23/100).

Tada oni niti su stanovnici ovog svijeta, niti stanovnici onog svijeta, nego su u *berzehu* između jednog i drugog. Oni će tako ostati do Dana proživljenja. U kontekstu se nastavlja sa izlaganjem toga Dana, on se slika i izlaže pogledima ljudi.

Pa kad se u rog puhne, tada rodbinskih veza među njima neće biti i jedni druge neće ništa pitati (23/101).

Prekinut će se sve veze, nestat će sve vrijednosti koje su oni poznavali na ovom svijetu: *tada rodbinskih veza među njima neće biti (23/101)*. Spopast će ih strah u šutnji, neće ništa govoriti niti kazivati, i jedni i drugi *neće ništa pitati (23/101)*.

Scena izlaže tezulju Obračuna, operaciju mjerenja brzinom i veoma sažeto.

Oni čija dobra djela budu teška, oni će želje svoje ostvariti, (23/102)

a oni čija dobra djela budu laka, oni će posve izgubljeni biti, u džehennemu će vječno boraviti, (23/103)

vatra će im lica pržiti i iskešenih zuba će u njemu ostati (23/104).

Operacija mjerenja tezuljom odvijat će se prema metodu Kur'ana, snažnim izrazom slikovito i otjelovljenju toga značenja u slici koja se da osjetiti, tako da su same scene pokretne.⁸

Scena prženja vatrom lica sve dok ne iskeše zube i ne izmijene oblik svoj i potamne! Njihova boja je mučna! Bolna je to scena.

Oni čija težina pri tezulji bude lahka, izgubili su sve pa i svoju dušu, a kada neko izgubi dušu, pa šta onda posjeduje, šta mu je preostalo? Izgubio je svoju dušu koja je u njemu, izgubio je i samog sebe, ono čime se karakterisao i, na kraju, kao da nije nikada ni postojao.

Ovdje kontekst napušta metodu kazivanja i počinje da se služi stilom dijaloga i suočavanja, pa kazna postaje primjetno lakša sa svom svojom

⁸ V. poglavlje *Et-Taswiru'l-fenni* u djelu *Et-Taswiru'l-fenni fi'l-Qur'an*.

grozotom, lakša je od ukoravanja i poniženja koje čovjeka prati. Kao da to posmatramo tog momenta i kao da to vidimo u dijalogu koji se dugo odvija.

“Zar vam ajeti Moji nisu kazivani, a vi ste ih poricali?” (23/105).

Njima je izgledalo, a oni su već čuli ovo pitanje, da im je dopušteno da govore i dozvoljeno da mole i kao da se priznavanjem grijeha moli da molba bude primljena.

“Gospodaru naš,” - reći će - “naši prohtjevi su bili, od nas jači, te smo postali narod zalutali (23/106).

Gospodaru naš, izbavi nas iz nje; ako bismo ponovo, zlo radili, sami bismo sebi nepravdu učinili” (23/107).

To je priznanje u kome dolazi do izražaja gorčina i prohtjev, ali oni kao da su prekoračili granice i loše se ponašali pa nije bilo dopušteno da im se odgovori na pitanje, nego je to možda bilo pitanje koje izaziva plač, nešto što ne traži da se njima da odgovor. Oni su žestoko i jako prekoreni.

“Ostanite u njoj prezreni i ništa Mi ne govorite!” - reći će On (23/108).

Ostanite prezreni i šutite poražavajućom i prezrenom šutnjom, jer vi zaista zaslužujete bolnu, tešku i sramnu kaznu u kojoj se nalazite.

“Kad su neki robovi Moji govorili: ‘Gospodaru naš, mi vjerujemo, zato nam oprosti i smiluj nam se, jer Ti si najmilostiviji!’ - (23/109).

vi ste im se toliko rugali da ste zbog toga na Mene zaboravljali i uvijek ste ih ismijavali (23/110).

Vaš grijeh nije bio samo da ste vi griješili i na tome i ostali, a i to je veliki grijeh, nego je vama zavladao glupost i bestidno ponašanje pa ste ismijavali one koji vjeruju, a oni su nastavili da vjeruju i da se nadaju oprostima svoga Gospodara i Njegovoj milosti. Vi ste ih ismijavali do te mjere da vas je ta glupost odvrtila od obraćanja Allahu, odvrtila vas je da ne ramišljate i ne promišljate o dokazima vjerovanja razasutim na stranicama ovog Bitka. Pogledajte danas gdje je vaše mjesto, a gdje je mjesto onih koje ste vi ismijavali i rugali im se.

Njih sam Ja danas nagradio za ono što su trpjeli, oni su, doista, postigli ono što su željeli (23/111).

Poslije ovog strogog i prijezirnog odgovora, objašnjenja uzroka tom odgovoru, poslije sramoćenja i rasplakivanja koje izaziva ovo objašnjenje, počinje traženje novog odgovora.

“A koliko ste godina na Zemlji proveli?”- upitaće On (23/112).

Uzvišeni Allah zna, ali ovo pitanje umanjuje vrijednost boravka na Zemlji i smanjuje dane njihovog življenja na njoj. Oni su prodali svoj vječiti život za život na Zemlji. Danas oni osjećaju kratkoću tog života i njegov gubitak, oni su očajni. U grudima im je veoma teško. Njih ne interesira ni broj godina ni njihovo brojanje.

“Proveli smo dan ili samo dio dana” - odgovoriće-, “pitaj one koji su brojali” (23/113). To je odgovor tjeskobe, očaja, muke i obeshrabrenja.

A odgovor je: Vi ste sasvim malo boravili u odnosu na ono prema čemu idete, kad bi znali dobro procjenjivati.

“Pa da, kratko ste proveli” - reći će On - “da ste samo znali!” (23/114).

Slijedi povratak osramoćenju i izljevu žestine protiv njihovog laganja i negiranja da će doći budući svijet, uz osjetnu i primjetnu mudrost proživljenja u odnosu na prvo stvaranje.

Zar ste mislili da Smo vas uzalud stvorili i da nam se nećete povratiti?
(23/115).

Smisao proživljenja proističe iz smisla stvaranja. Procijenjen je njegov događaj i određen njegov cilj. Proživljenje nije ništa drugo nego jedna halka u nizu nastajanja i življenja. Tada se dostiže savršenstvo, upotpunjava život u cjelini. To mogu zanemariti samo oni čiji je sluh i vid prekriven, oni koji ne razmišljaju o velikoj mudrosti Allaha koja se odražava i u punom sjaju javlja na stranicama ovog Kosmosa, rasuta svugdje u Bitku.

Sura završava odredbom prve osnove vjerovanja - monoteizma, i oglašavanja velikog gubitka za sve one koji Allahu pridodaju ortaka, nasuprot spasa svih vjernika iznijetog u početku ove sure i njihova usmjerenja prema Allahu kod traženja milosti i oprosta, a On je Najmilostiviji.

I neka je uzvišen Allah, Vladar istiniti, nema drugog boga osim Njega, Gospodara svemira veličanstvenog! (23/116).

A onaj koji se, pored Allaha, moli drugom bogu, bez ikakva dokaza o njemu, pred Gospodarom svojim će račun polagati, i nevjernici ono što žele neće postići (23/117).

I reci: "Gospodaru moj, oprosti i smiluj se, Ti si najmilostiviji!" (23/118).

Ovaj pogovor dolazi poslije ranije iznijete scene Sudnjeg dana i poslije rasprave koju sadrži ova sura prije ove scene. Poslije dokaza i objašnjenja uslijedio je prirodni i logički rezultat cjelokupnog sadržaja ove sure. Rezultat potvrđuje čistotu Allaha (Uzvišenog) od svega onoga što oni o Njemu govore i opisuju Ga, svjedoči da je On istiniti Gospodar, istiniti Vladar, svjedoči da nema drugog Boga osim Allaha, Gospodara vlasti, sudstva i dominacije, *Gospodara svemira veličanstvenog (23/116).*

Svako pozivanje da postoji bilo kakvo božanstvo uz Allaha je pozivanje koje nema sa sobom nikakva dokaza, kosmičkog, logičkog niti intelektualnog dokaza. Obračun za onoga ko to tvrdi je kod njegova Gospodara, a posljedica je jasna i poznata: *I nevjernici ono što žele neće postići (23/117)* - to je zakon koji se realizira, koji se ne zamjenjuje, isto kao što je spas vjernika dokaz velikog zakona.

Svaki onaj za koga ljudi znaju da poriče Allahove blagodati, a ponekad i moć i vlast Njegovu neće ostvariti želju i neće biti spašen u mjerilima istinitih vrijednosti, jer je to što on čini smutnja i zavođenje koje završava nezdravom klimom na ovom svijetu, makar neki od njih i uspjeli. Obračun završava na ahiretu, na budućem svijetu, a budući svijet je posljednja faza ljudskog življenja. Ona nije nešto odvojeno u Allahovoj odredbi i Njegovom rasporedu, nego je ona nešto neminovno, najzad se mora dogoditi.

Posljednji ajet u suri El-Muminun je poziv Allahu u traženju milosti i oprosta.

I reci: "Gospodaru moj, oprosti i smiluj se, Ti si namilostiviji!" (23/118).

Ovdje se susreće početak ove sure i njen kraj u kome se potvrđuje spas vjernika i njihova želja, a gubitak nevjernicima; tu je potvrda skrušenog ponašanja u namazu, izloženog na početku ove sure i usmjerenje prema Allahu, skrušeno, na kraju ove sure. Otuda su početak i kraj potpuno harmonični u odsjenu vjerovanja.

سورة النور مدنيّة وآياتها ٦٤ نزلت بعد الحشر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«سورة أنزلناها، وفرّضناها، وأنزلنا فيها آياتٍ بيناتٍ لعلّكم تذكرون .
 «الزّانية والزّاني فاجلدوا كل واحدٍ منهما مئةً جلدةً، ولا تأخذوا من أيّهما رافعةً
 في دين الله - إن كنتم تؤمنون بالله واليوم الآخر - وليشهد عذابهما طائفةٌ من
 المؤمنين .

«الزّاني لا ينكحُ إلا زانيةً أو مشرّكةً ، والزّانية لا ينكحها إلا زانٍ
 أو مشرّكٌ؛ وحرّم ذلك على المؤمنين .

«والذين يرمون المحصّات ، ثم لم يأتوا بأربعة شهداء ، فاجلدوهم ثمانين
 جلدةً ، ولا تقبلوا لهم شهادة أبداً ، وأولئك هم الفاسقون * إلا الذين تابوا من بعد
 ذلك وأصلحوا فإن الله غفورٌ رحيمٌ .

«والذين يرمون أزواجهم ، ولم يكن لهم شهاده إلا أنفُسُهُم ، فشهادةُ أحدهم
 أربعُ شهاداتٍ بالله إنه لمن الصادقين * والخامسةُ أن لعنةَ الله عليه إن كان من
 الكاذبين * ويذكرُ عنها العذاب أن تشهد أربعُ شهاداتٍ بالله إنه لمن الكاذبين *
 والخامسةُ أن غضبَ الله عليها إن كان من الصادقين .

«ولو لا فضلُ الله عليكم ورحمتهُ وأن الله توابٌ حكيمٌ .

« إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ ، لَا تحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ ، بَلْ هُوَ خَبْرٌ
لَكُمْ . لِكُلِّ أَمْرٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِنْمِ ؛ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ
عَظِيمٌ * لَوْ لَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا ، وَقَالُوا : هَذَا إِفْكٌ
مُبِينٌ * لَوْ لَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ ! فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ
الْكَاذِبُونَ * وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ
فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ * إِذْ تَلَقَّوهُ بِالْسِنَتِكُمْ ، وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ
عِلْمٌ ؛ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ * وَلَوْ لَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ مَا يَكُونُ لَنَا أَنْ
نَتَكَلَّمَ بِهَذَا . سُبْحَانَكَ ! هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ * يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَنْ تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِنْ
كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ * وَيُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ ، وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ .

« إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ ، وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ * وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ
اللَّهَ رَوْفٌ رَحِيمٌ .

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ . وَمَنْ يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ
الشَّيْطَانِ فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ . وَلَوْ لَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ مَا زَكَا
مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ أَبَدًا ؛ وَلَكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَنْ يَشَاءُ ، وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ * وَلَا يَأْتَلِ
أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ
اللَّهِ ، وَلِيَعْلَمُوا وَيُصْفَحُوا . أَلَا يُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ ؟ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ .

« إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لُعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ،
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ * يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَيْدِيهِمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا
يَعْمَلُونَ * يَوْمَئِذٍ يُؤْفِكِهِمْ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ ، وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ .

« الْخَيْثَاتُ لِلْخَيْثِينَ، وَالْخَيْثُونَ لِلْخَيْثَاتِ، وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ، وَالطَّيِّبُونَ
لِلطَّيِّبَاتِ. أُولَئِكَ مُبْرَأُونَ مِمَّا يَقُولُونَ، لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ » ..

POGLAVLJE EN NŪR OBJAVLJENO U MEDINI 64 AJETA

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Objavljujemo suru i njezine propise činimo obaveznim! U njoj objavljujemo jasne dokaze da biste pouku primili (24/1).

Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udara biča, svakog od njih, i neka vas pri vršenju Allahovih propisa ne obuzima prema njima nikakvo sažaljenje, ako u Allaha i u onaj svijet vjerujete, i neka kažnjavanju njihovu jedna skupina vjernika prisustvuje! (24/2).

Bludnik ne treba da se ženi osim bludnicom ili mnogoboškinjom, a bludnica ne treba da bude poželjna osim bludniku ili mnogobošču, to je zabranjeno vjernicima (24/3).

One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, sa osamdeset udara biča izbičujte i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi, (24/4)

osim onih koji se poslije toga pokaju i poprave, jer i Allah prašta i samilostan je! (24/5).

A oni koji okrive svoje žene, a ne budu imali drugih svjedoka, nego su samo oni svjedoci, potvrdiće svoje svjedočenje zakletvom Allahom, i to četiri puta da, zaista govore istinu, (24/6)

a peti put da ga pogodi Allahovo prokletstvo, ako laže! (24/7).

A ona će kazne biti pošteđena, ako se četiri puta Allahom zakune da on, doista, laže, (24/8)

a peti put da je stigne Allahova srdžba, ako on govori istinu! (24/9).

A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove i da Allah ne prima pokajanje i da mudar nije... (24/10).

Među vama je bilo onih koji su iznosili potvoru. Vi ne smatrajte to nekim zlom po vas; ne, to je dobro po vas. Svaki od njih biće kažnjen prema grijehu koji je zaslužio, a onoga od njih koji je to najviše činio čeka patnja velika (24/11).

Zašto, čim ste to čuli, nisu vjernici i vjernice jedni o drugima dobro pomislili i rekli: "Ovo je očita potvora!" (24/12).

Zašto nisu četvoricu svjedoka doveli? A pošto svjes doke nisu doveli, oni su onda kod Allaha lažjivci (24/13).

A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove i na ovom i na onom svijetu, već bi vas stigla teška kazna zbog onoga u što ste se upustili (24/14)

kad ste to jezicima svojim prepričavati stali i kad ste na sva usta govorili ono o čemu niste ništa znali, vi ste to sitnicom smatrali, ali je ono Allahu krupno (24/15).

Zašto niste, čim ste to čuli, rekli: "Ne dolikuje nam da o tome govorimo, hvaljen neka si Ti! To je velika potvora!" (24/16).

Allah vam naređuje da više nikad tako nešto ne ponovite, ako ste vjernici, (24/17).

i Allah vam propise objašnjava; a Allah sve zna i mudar je (24/18).

One koji vole da se o vjericima šire bestidne glasine čeka teška kazna i na ovom i na onom svijetu; Allah sve zna, a vi ne znate (24/19).

A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove i da Allah nije blag i milostiv... (24/20).

O vjernici, ne idite šejtanovim stopama! Onoga ko bude išao šejtanovim stopama on će na razvrat i odvratna djela navoditi. A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove nijedan se od vas ne bi nikad od grijeha očistio; ali Allah čisti onoga koga On hoće. Allah sve čuje i sve zna (24/21).

Neka se čestiti i imućni među vama ne zaklinju da više neće pomagati rodake i siromahe, i one koji su na Allahovu putu rodni kraj svoj napustili;

neka im oprostite i ne zamjere! Zar vama ne bi bilo drago da i vama Allah oprostite? A Allah prašta i samilostan je (24/22).

Oni koji obijede čestite, bezazlene vjernice, neka budu prokleti na ovom i na onom svijetu; njih čeka patnja nesnosna (24/23)

na Dan kada protiv njih budu svjedočili jezici njihovi, i ruke njihove, i noge njihove za ono što su radili (24/24).

Tog Dana Allah će ih kazniti kaznom koju su zaslužili i oni će saznati da je Allah, doista, oličena istina (24/25).

Nevaljale žene su za nevaljale muškarce, a nevaljali muškarci za nevaljale žene; čestite žene su za čestite muškarce, a čestiti muškarci za čestite žene. Oni nisu krivi za ono što o njima govore; njih čeka oprost i veliko obilje (24/26).

Ova sura, *En-Nur*, u kojoj se spominje isti izraz *nur*, svjetlo, vezana je za Allaha *Allah je izvor svjetlosti nebesa i zemlje!* (24/35), a u njemu je sadržano i svjetlo sa svojim djelovanjem i manifestacijom u srcima i dušama, predstavljajući ta djelovanja kroz ponašanje i moral na kome i počiva ova sura. To je ponašanje i etika pojedinca, porodice i društva. *Nur* rasvjetljava srce i život i povezuje ponašanje i etiku sa sveobuhvatnim kosmičkim svjetlom. *Nur* je svjetlo u dušama, obasjanje u srcima i u savjesti, a u cjelini izvlači svoju snagu i oslanja se pri tome na veliko svjetlo - *nur*.

Kontekst u ovoj suri počinje snažnim i kategoričkim oglasom o poruci ove sure, propisima *hududa* - kazni, i obavezama kod svega što je spomenuto u njoj, a zatim govori o ponašanju. *Objavljujemo suru i njezine propise činimo obaveznim! U njoj objavljujemo jasne dokaze da biste pouku primili (24/1).* Ovaj jedinstveni početak ukazuje na dalekosežnost pažnje i interesiranja Kur'ana za etički element u životu, ukazuje na veliki značaj ovog elementa i njegovu čvrstinu u islamskom vjerovanju i pogledu islama na ljudski život.

Osovina oko koje se okreće ova sura u cjelini je odgoj; ona koristi sredstva do te mjere da insistira i na kazni i uzdiže se do snažnih doticaja savjesti koji povezuju srce sa svjetlom Allaha i Njegovim dokazima rasprostranjenim i rasutim u Kosmosu i životu. Cilj je jedan i u strogosti i u blagosti, a to je odgoj svijesti, mobiliziranje savjesti, podizanje etičkih mjerila života kako bi on zablistao, zasjao i povezao se sa svjetlom Allaha. Ovdje se miješaju i povezuju pojedinačna duhovna etika, etika pojedinca, i

etika kuće, porodice, društva i rukovodstva tog društva. To sve proističe iz jednog izvora, a to je vjera u Allaha. Sve je povezano sa jednim svjetlom, svjetlom Allaha. U suštini, etika je svjetlo i prozirnost, rasvjetljavanje i čistota, odgoj svih elemenata preko prvog izvora na nebesima i Zemlji, Allahova svjetla, koje je rasvijetlilo tamu i mrak u nebesima i na Zemlji, u srcima i svijestima, u ljudima i dušama.

Kontekst se odvija oko osnovne ose kroz pet cjelina.

Prva cjelina definira kategorički oglas, čime sura počinje, a njega slijedi objašnjenje kazne za blud, isticanje grozote tog postupka, ukazuje na ono što prekida odnose osoba koje se bave bludom i muslimanskog društva, jer te osobe ne pripadaju tom društvu niti to društvo njima. U kontekstu se dalje objašnjava kazna za potvoru i razlog pojačavanja te kazne, pri čemu se izuzima bračni par od primjene ove kazne uz rastavljanje njihova braka kada se izražava prokletstvo. U kontekstu se govori i o potvori i događaju o tome. Ova cjelina završava odlukom vezanom uz problematične, loši su za loše, dobri za dobre, a govori se i odnosima koji povezuju i ove i one.

Druga cjelina obuhvata sredstva zaštite da ne dođe do prekršaja, odstranjenja osoba od uzroka zavodjenja, koja počinju kućnim odgojom, traženjem dozvole od porodice za posjetu, naredbom o obaranju pogleda i zabranom isticanja nakita, bodrenjem na sklapanje braka neudatih i neoženjenih i upozorenjem na zabranu prisiljavanja djevojaka na prostituciju. Sve su ovo elementi preventive za osiguranje čistote i zadržavanja u svijetu savjesti, odstranjenja djelotvornih faktora koji pokreću animalnu sklonost, opterećuju živce onih koji su u kritičnoj situaciji, ali čisti, pa se na taj način suprotstavljaju faktorima zavodjenja.

Treća cjelina govori o etičkim normama koje sadrži ova sura. U njoj se one vežu sa svjetlom Allaha. Tu se govori o najčišćoj kući koja se oživljava, a to su Allahove kuće i džamije. Na suprotnoj strani su oni koji ne vjeruju i čija su djela poput fatamorgane ili guste tame i mraka. A onda se otkriva izljevanje Allahova svjetla u horizontu kroz slavljenje samo Allaha od strane svih stvorenja. U ovoj cjelini se govori o razgonjenju oblaka, o smjeni noći i dana, o stvaranju svakog živog bića od vode, zatim o

različitosti njihovih oblika, uloga, vrsta i familija, a što je izloženo na stranicama Kosmosa, da se vidi i primijeti.

Četvrta cjelina govori o odbijanju licemjernih da se etički ponašaju prema Poslaniku (alejhi's-selam) kroz pokornost i sudstvo. Ova cjelina predočava i iskrenu etiku vjernika i njihovu pokornost pa zbog toga za njih kaže da oni preuzimaju zastupništvo na Zemlji, zatim predočava učvršćivanje u vjeri i pobjedu nad nevjernicima.

Peta cjelina vraća se na etički zahtjev da se traži dozvola prilikom posjete i gostoprimstva u kućama bližih rodaka i prijatelja, govori i o etici muslimanskog društva u cjelini kao jedne porodice, kako da se ponaša to društvo prema svome vođi i odgojitelju, Poslaniku (alejhi's-selam).

Ova sura završava oglasom Allahova vlasništva svega što je na nebesima i na Zemlji, govori da On zna stvarnost ljudi i sve što skrivaju u sebi, govori da će se Njemu svi vratiti, da će polagati Njemu račun za ono što su uradili i da On sve zna.

Da sada krenemo sa objašnjenjima.

Objavljujemo suru i njezine propise činimo obaveznim! U njoj objavljujemo jasne dokaze da biste pouku primili (24/1).

To je jedinstveni početak u cijelom Kur'anu, gdje je novo riječ *feradnaha* (i *njezine propise činimo obaveznim*) čime se misli, kako mi saznajemo, da se, sigurno, sve što je spomenuto u ovoj suri, podjednako tretira. Na taj način obaveznost etike i morala u ovoj suri tretira se kao i obaveznost primjene *hududa* i drugih kazni. Ova etika koncentrirana je u prirodi. Nju ljudi zaboravljaju pod djelovanjem raznih zavodenja i skretanja. Na to podsjećaju jasni dokazi i navode ih na jasnu logiku prirode.

Ovaj snažni, jasni i odlučni uvod popraćen je objašnjenjem kazne za blud, grozotom tog čina koji prekida odnose između aktera toga čina i muslimanskog Ummeta, prekida veze i povezivanja.

Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udara biča, svakog od njih, i neka vas pri vršenju Allahovih propisa ne obuzima prema njima nikakvo sažaljenje, ako u Allaha i u onaj svijet vjerujete, i neka kažnjavanju njihovu jedna skupina vjernika prisustvuje! (24/2).

Bludnik ne treba da se ženi osim bludnicom ili mnogoboškinjom, a bludnica ne treba da bude poželjna osim bludniku ili mnogobošču, to je zabranjeno vjernicima (24/3).

Kazna za blud u početku islama iznijeta je u suri En-Nisa, a glasi: *Kad neka od žena vaših blud počini, zatražite da to protiv njih četvorica od vas posvjedoče, pa ako posvjedoče, držite ih u kućama sve dok ih smrt ne umori ili dok im Allah ne nađe izlaz neki (4/15).* Kažnjavanje žena je bilo zatvaranje u kuću i mučenje prijekorom, a kažnjavanje čovjeka je bilo mučenje ukorom.

Potom je Allah objavio kaznu za blud u suri En-Nur. To je *izlaz* na koga je ukazano prije u ajetima sure En-Nisa.

Bičevanje je kazna za odraslog čovjeka i ženu, a to je za one koji nisu u braku. Ta kazna primjenjuje se ako je osoba punoljetna, pametna i slobodna, musliman. Međutim, osoba koja je ranije imala spolni snošaj u normalnom braku, a on slobodan i punoljetan musliman, za njega je kazna kamenovanje.

Kazna kamenovanjem je ustanovljena hadisom, a bičevanje Kur'anom. Pošto je kur'anski tekst sažet i ima opću poruku, a Poslanik (alejhi's-selam) je kamenovao dvoje koji su počinili blud, a bili u braku, proističe iz toga da se kazna bičevanjem odnosi samo na onoga koji nije u braku.

Postoji pravno razilaženje oko usklađivanja bičevanja i kamenovanja počinitelja bluda, onoga koji je ranije imao spolni snošaj. Većina učenjaka smatra da se ne može dovesti u sklad bičevanje i kamenovanje. Postoji i pravna razlika i o progonjenju onoga ko je počinio blud i koji ranije nije imao spolni snošaj, uz primjenu kazne bičevanjem, kao i oko kazne onoga ko je počinio blud, a nije slobodan. To su razilaženja i rasprave u koje mi ovdje podrobno ne ulazimo. To je pitanje koje tretira fikh (islamsko pravo). Mi ćemo nastaviti sa tretmanom ovog propisa. Smatramo da je kazna za onog koji prvi put počini blud bičevanje, a kazna za onoga ko je ranije imao

spolni snošaj, a kasnije počinio blud, kazna kamenovanje. Ovo mislimo zbog toga što onaj koji je ranije doživio spolni snošaj u normalnom braku, a musliman je, slobodan i punoljetan, on je već spoznao pravilni i čisti put i isprobao ga. Odstupanje od toga i činjenje bluda govori o pokvarenosti njegove prirode i njene devijacije pa je zbog toga i potrebno pojačati kaznu, za razliku od počinitelja nemarnog i zavedenog, koji se prvi put upustio u to uslijed pritiska nagona i zavođenja. Postoji tamo i druga razlika u prirodni čina. Onaj ko je ranije doživio polni snošaj u braku znači da je to već isprobao, i otuda on zaslužuje veću kaznu.

Kur'an ovdje spominje samo kaznu za onoga ko je počinio blud, a ko nije u braku, kao što je rečeno, pa insistira na strožijoj kazni bez ikakvog ublažavanja.

Bludnicu i bludnika izbičujte sa stotinu udara biča, svakog od njih, i neka vas pri vršenju Allahovih propisa ne obuzima prema njima nikakvo sažaljenje, ako u Allaha i u onaj svijet vjerujete, i neka kažnjavanju njihovu jedna skupina vjernika prisustvuje! (24/2).

To je oštrina u izvršenju kazne pri čemu se ukazuje da nema popusta kod primjene nad počiniteljima, zatim nema odugovlačenja primjene kazne ili sažaljenja pri izvođenju kazne, nego ne biti popustljiv u Allahovoj vjeri i Njegovu pravu. Kaznu treba izvesti na javnoj sceni u prisustvu grupe vjernika, kako bi to bilo bolnije i što utjecajnije i za počinitelje i prisutne.

U kontekstu se pojačava isticanje grozote takvog čina jer dolazi do prekidanja veze između počinitelja i muslimanske zajednice:

Bludnik ne treba da se ženi osim bludnicom ili mnogoboškinjom, a bludnica ne treba da bude poželjna osim bludniku ili mnogobošču, to je zabranjeno vjericima (24/3).

Oni koji počine ovakvo djelo to ne čine kao vjernici. Oni su tada u psihičkom stanju daleko od vjerovanja. Poslije izvršenja tog djela vjernička duša nije naklonjena niti zadovoljna da uspostavlja bračnu vezu sa osobom koja je napustila iman čineći to gnusno djelo, jer ona sama napušta ovu vezu i odriče se vjere. Imam-i Ahmed odlazi i dalje i smatra da je zabranjeno uspostavljati slične veze između bludničke i čestite osobe, osim ako se ta osoba pokaje pokajanjem koje odstranjuje tu odvratnu prljavštinu. U svakom slučaju, ovaj ajet izaziva odvratnost u prirodi vjernika da se oženi sa bludnicom, a izaziva odvratnost i kod vjernice da se uda za bludnika. Ovaj čin udaljuje mogućnosti da dođe do ovog povezivanja u smislu zabrane koja ukazuje da se treba držati što dalje od toga: *To je zabranjeno*

vjernicima (24/3). Zbog toga i dolazi do prekida spone koja povezuje ovu prljavu vrstu ljudi sa muslimanskom čistom zajednicom.

Navodi se da je povod objave ovog ajeta bio jedan čovjek zvani Mursid ibni Ebi Mersed. Ovaj Mursid prebacivao je zarobljenike iz Mekke za Medinu noseći ih.⁹ U Mekki je bila jedna prostitutka zvana Inak. Ovo je bila prijateljica ovog Mursida. On se dogovorio sa jednim od ovih zarobljenika Mekke da ga prebaci u Medinu. U svom kazivanju Mursid ističe:

- Došao sam do u podnožje jednog zida Mekke. Bila je mjesečina. Tada dođe Inak i primijeti u mraku pored zida nešto crno. Kada mi se približila, prepoznala me je pa upita:

- Mursid!

- Da, Mursid - odgovorio sam.

- Dobro došao, Murside! Dođi ovamo i prenoći kod mene!

- Inak, rekao sam, Allah je zabranio blud!

- Narode u šatorima, - uzviknu Inak, - evo ovaj čovjek prenosi vaše zarobljenike! Pojurilo je za mnom osam ljudi. Ja sam se sklonio u jednoj bašči u jednu špilju ili pećinu. Ušao sam u nju. Gonioci dođoše do same moje glave i ne primijetivši mene, počеше mokriti. Njihova mokraća padala mi je na glavu, ali ipak Allah ih je smeo pa me nisu vidjeli. Onda su se vratili, a i ja sam se vratio čovjeku koga sam nosio. Nosio sam ga, a bio je težak. Donio sam ga do mjesta Izahir i razvezao uže u kome sam ga nosio. I dalje sam ga nosio, a on se pridržavao i pomagao mi sve dok nismo stigli u Medinu. Otišao sam do Poslanika (alejhi's-selam) i rekao mu: "Božiji Poslaniče, da se oženim sa Inakom?" To sam dva puta pitao, a Poslanik (alejhi's-selam) je šutio. Nije mi odgovorio ništa sve dok nije bilo objavljeno: *Bludnik ne treba da se ženi osim bludnicom ili mnogoboškinjom, a bludnica ne treba da bude poželjna osim bludniku ili mnogobošču, to je zabranjeno vjernicima (24/3)*. Poslanik (alejhi's-selam) mi tada reče: "Murside, bludnik ne treba da se ženi osim sa bludnicom ili mnogoboškinjom, pa se ne ženi." ¹⁰

Ova verzija sasvim jasno govori o zabrani vjerniku da se ženi sa bludnicom sve dok se ne pokaje, a zabranjeno je i vjernici stupiti u brak sa

⁹ Pod pojmom zarobljenici možda se ovdje misli na fizički slabe muslimane koji se nisu mogli iseliti, a koje su držali politeisti u Mekki.

¹⁰ Prenose: Ebu Davud, Nesai i Tirmizi

bludnikom. Toga se i pridržava Imam-i Ahmed. Neki drugi imaju drukčije mišljenje. Ovo pitanje kod koga postoji razilaženje traži da se razmotri u pravnim djelima u fikhu. U svakom slučaju blud izolira počinitelja iz islamskog društva i prekida sve veze između njega i toga društva. Sam ovaj moment prekidanja veze sa društvom bolna je društvena kazna koja je ravna bičevanju, pa i žešća od njega.

I islam, kada donosi ovako odlučno definiranu kaznu za takvo ogavno i grozno djelo, nije zanemario prirodne nagone niti se protiv njih bori, jer islam daje do znanja da čovjek ne može odbaciti ovu sklonost i da nema nikakve koristi ugušivati je ili ubijati, zna da ne treba pokušavati zaustaviti prirodnu ulogu koju je Allah dao u ljudskom biću i to učinio sastavnim dijelom najvećeg zakona života, koji vodi svome cilju - produžetku života, kultiviranju zemlje, na kojoj je čovjek postavljen kao namjesnik.

Islam želi da se bori protiv animalnosti koja ne pravi nikakvu razliku između tijela i tijela, ili ne želi da uspostavi obitelj, gnijezdo, ne želi da izgrađuje zajednički život koji ne prestaje sa prestankom grubog tjelesnog momenta, islam želi uspostaviti seksualne odnose na principu visokih ljudskih osjećaja koji od susreta dvaju tijela, dvaju srca i dvaju duša, čine susret dviju osoba koje povezuje zajednički život, zajednička nada i budućnost, nada da se susretu u naprednom potomstvu, u novom pokoljenju koje odrasta u zajedničkom gnijezdu i u kome roditelji postaju čuvari koji se ne razilaze.

Zbog toga islam pojačava kaznu protiv bluda opisujući ga životinjskom dekadencijom u pravom smislu ovog značenja i cilja, pošto se ljudsko biće preobražava u životinjsko koje ne pravi razliku između žene i žene, niti između muškarca i muškarca, nego svu svoju pažnju usmjerava da zasiti glad mesom i krvlju u prolaznom momentu, a ako i pravi razliku, to ne čini sa uživanjem radi izgradnje života niti iza toga stoji kultiviranje zemlje, ne stoji iza toga nikakav rezultat niti se želi nekakav rezultat, čak iza toga ne stoji nikakva prava i istinita simpatija, jer simpatija ima u sebi obilježje stalnosti. Ovo je ono čime se razlikuje normalan odnos od trenutnog zadovoljstva čime se mnogi hvale. Međutim, to je animalna draž koja se samo ponekad oblaže ljudskom simpatijom.

Islam se ne suprotstavlja nagonima prirode niti ih smatra ružnim, nego ih usmjerava, čisti, podiže ih iznad animalnog nivoa, uzdiže ih da bi postali osovina na kojoj kruži bezbroj pojedinačnih i društvenih ponašanja, dok blud, posebno prostitucija, ovu prirodnu sklonost lišava svih duhovnih

lepršaja, visoke čežnje, svake moralne vrijednosti koju izaziva seks u dugoj historiji čovječanstva. Iznosi ga otvoreno, prosto, grubo i prljavo isto kao kod životinja, pa i grublje i prostije od životinje, jer mnoge ptice i životinje žive u paru, u organiziranom bračnom životu, daleko od seksualne anarhije koju oživljava blud, posebno prostitucija u nekim sredinama.

Odbacivanje ove katastrofe od čovjeka bio je povod da islam predvidi tako stroge kazne protiv bluda, pored društvenog zla kojeg ljudi znaju i iznose kada govore o njemu: miješanju srodstva, izazivanju mržnje i prijetnji sigurnim i smirenim domovima. Svaki ovaj uzrok, pojedinačno, dovoljan je za pojačanje kazne. Međutim, pravi je uzrok odstranjenje životinjske katastrofe od ljudske prirode, zaštita ljudskog etičkog ponašanja u seksu i očuvanje visokih ciljeva bračnog zajedničkog života uspostavljenog na osnovama trajnosti i održivosti. Ovaj uzrok, po mome mišljenju, najvažniji je. On okuplja sve druge pojedinačne uzroke.

Islam primjenjuje ove stroge kazne poslije iznalaženja preventivne sigurnosti koja sprječava događanje ovog djela. Primjena kazne uslijedit će tek onda kada je djelo dokazano bez imalo sumnje. Islam je program kompletnog života. On ne počiva na kaznama, nego na osiguranju uvjeta čistog života. Tek kad neko povrijedi ove lahko primjenljive uvjete i tvali se u kaljužu, dobrovoljno, ne prisilno, onda islam insistira na kazni.

U ovoj suri je uzorak brojnih preventivnih mjera o kojima će biti govora dalje u kontekstu.

Kada se dogodi ovo nedjelo, poslije svih ovih mjera, i tada se odgađa kazna ako postoji kakav izlaz na osnovu riječi Poslanika (alejhi's-selam): **“Odustanite od kažnjavanja muslimana kad možete! Ko ima kakav izlaz oslobodite ga, jer je bolje da odgovorna osoba pogriješi u opraštanju nego da pogriješi u kažnjavanju!”**¹¹ Zbog toga se i traže četverica pravednih svjedoka koji će potvrditi da su vidjeli djelo ili ga potvrdili tako da nema nikakve sumnje u to.

Katkad se može pomisliti da je kazna u ovakvom slučaju imaginarna, da ona ne sprječava nikoga jer ju je nemoguće primijeniti. Međutim, islam ne gradi svoje zdanje, kao što smo rekli, na kazni nego na preduzimanju preventivnih mjera koje sprječavaju da dođe do prekršaja i grijeha, čišćenjem duše i savjesti, na osjećajima u srcima i sprječavanju da dođe do prekršaja koji prekida veze između počinitelja i muslimanskog društva. Kažnjavaju se samo oni koji se hvale da čine prekršaje, koji to čine sasvim

¹¹ Tirmizi, prenoseći ovaj hadis od Aiše (Bog bio zadovoljan njome)

otvoreno i bez obzira što ih svjedoci primjećuju, ili se kažnjavaju oni koji žele da se oslobode i očiste prekršaja primjenom kazne nad njima, kao što se dogodilo sa Maizom i Gamdijom, s kojom je počinio blud. I jedno i drugo su insistirali kod Poslanika da ih očisti primjenom kazne, jer su njih dvoje to prenijeli Poslaniku bez ikakve sumnje i tražili primjenu kazne. Poslanik (alejhi's-selam) ističe: **“Opraštajte primjenu kazne međusobno, jer zaslužena kazna koja meni bude prenijeta mora biti primijenjena!”**¹²

Kada se prekršaj sigurno dogodi i predmet proslijedi sudiji, kaznu je obavezno izvršiti bez popusta i sažaljenja. Sažaljenje kod izvršenja kazne za blud je prekršaj prema društvu, prema lijepom ponašanju, a i prekršaj u odnosu na ljudsku savjest. To bi bila vještačka samilost. Allah je milostiviji prema ljudima, i On je to izabrao njima. *Kada Allah i Poslanik Njegov nešto odrede, onda ni vjernik ni vjernica nemaju pravo da po svom nahodanju postupe (33/36)*. Allah najbolje zna šta je od koristi ljudima. On najbolje zna njihovu prirodu. Lažov i glasnogovornik nemaju prava da govore o okrutnosti vidljive kazne. Ova kazna je lakša i blaža od onoga šta očekuje društvo u kome se širi blud, kvari priroda, društvo strmoglavilo u šljama i srzava na nivo životinje.

Strogost kod primjene kazne za blud je neophodna za zaštitu života, društva i čišćenja atmosfere u kojoj se živi. Islam se ne oslanja na kaznu u izgradnji organiziranog života, a to smo i ranije rekli, nego se oslanja na preventivnu zaštitu i čišćenje cjelokupne atmosfere života od naslućivanja prekršaja.

Zbog toga je primjena kazne za blud popraćena izolovanjem bludnika od tijela muslimanskog društva, a onda slijedi produženje drugim mjerama radi udaljavanja sjene bluda iz atmosfere ovog društva. Zato islam primjenjuje kaznu i protiv onih koji potvore čiste žene, optuže ih za blud bez sigurnog dokaza:

One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, sa osamdeset udara biča izbičujuje i nikada više svjedočenje njihovo ne primajte; to su nečasni ljudi, (24/4)

Dozvoliti jeziku da baci ljagu na čiste i slobodne žene, bile one udate ili ne, bez kategoričkog dokaza, ostavljalo bi široki prostor svakome ko želi da obijedi nevinu ili nevinoga tom nepotvrđenom potvorom, a onda da on

¹² Navodi Ebu Davud u *Kitabu-l-hudud*, poglavlje *Oslobođenje kazne prije nego dođe do vlasti /Babu'l-afniani'l-hudud ma lem teblugi's-sultan*.

i dalje bude siguran. Društvo bi u tom slučaju osvanjivalo i zanoćivalo, a rz i obraz bi mu bili povrijeđeni, ugled uprljan, svako bi u njemu bio optužen ili bi mu se prijetilo da bude optužen, svaki supružnik sumnjao bi u svog supružnika, svaki čovjek bio bi osumnjičen, svakoj porodici prijetio bi raspad. To bi bila situacija puna sumnji i nemira, da se to ne bi moglo obuzdati.

Stalno prenošenje i slušanje ovih optužbi inspiriralo bi duše sklone počinjavanju takvih djela, a atmosfera cjelokupnog društva bila bi uprljana, blud u njemu raširen i svaki onaj ko je sklon bludu počinio bi to isto djelo, a njemu ne bi ništa smetale grozota bluda i njegova rasprostanjenost. Njemu bi se činilo da mnogi iz tog društva čine to isto što i on.

Zatim, nije dovoljna samo kazna za blud pa da on bude spriječen, a društvo jutrom i večerom da udiše zrak u toj prljavoj atmosferi koja nagovještava da se u njoj čine sramna djela.

Zbog zaštite časti od napada žena i ljudi od groznih i teških bolova koji ih pogađaju, Kur'an insistira na primjeni stroge kazne protiv onih koji druge potvaraju. Kazna za potvoru približava se, prema Kur'anu, kazni počinitelja samog čina - osamdeset udaraca bičem i ne prihvatanjem prava svjedočenja. Obeščašćenje zbog neistine i tjelesna kazna smatraju se kao prva, a druga kazna je odgojna i to u tom društvu. Ona je sama dovoljna da se ne prihvataju riječi onoga ko potvora, da se ne prihvata njegovo svjedočenje tako da njegov ugled opada među ljudima. On se kreće među njima kao optuženik. Niko mu više ne vjeruje. Treća kazna je vjerskog karaktera, a to je napuštanje vjerovanja, nepridržavanje Pravog Puta, osim ako taj koji potvori navede četiri svjedoka koji će potvrditi da su oni vidjeli dotično djelo, ili bar trojicu, a on četvrti, ako je to vidio. Tada će njegove riječi biti prihvaćene kao istinite i primijenit će se nad bludnikom određena kazna.

Islamsko društvo ne gubi ništa ako prešuti nestvarnu optužbu, a gubi širenjem optužbe, davanjem olakšice u tome i nekažnjavanjem zbog širenja neistine te bodrenjem mnogih koji su skloni počinuti to djelo koje su nekada osuđivali i držali da je takvo nešto zabranjeno u društvu, ili mislili da je takvo nešto veoma rijetko - pored velikih bolova koji pogađaju slobodne, čestite i časne i pored dodatnih posljedica na te bolove u životu ljudi i mira u porodicama.

Kazna kojom je osuđen onaj koji je izvršio potvoru, i poslije njena provođenja, vazda stoji iznad njegove glave, osim ako se pokaje.

Osim onih koji se poslije toga pokaju i poprave, jer i Allah prašta i samilostan je (24/5).

Islamski pravnici razilaze se kod ovog izuzimanja, da li se ovo odnosi samo na posljednju kaznu, nakon koje se prijestupnik oslobodi odgovornosti i smutnje a dalje mu se odbija svjedočenje, ili mu se svjedočenje prihvata nakon pokajanja. Imami-i Malik, Ahmed i Šafi smatraju da mu se prihvata svjedočenje ako se pokaje. On se oslobađa tretmana smutljivca. Međutim, Ebu Hanife smatra da se izuzimanje odnosi samo na posljednju misao, griješenje se teobom anulira, ali mu se svjedočenje i dalje ne prihvata. Ša'bi i Dahak ističu da mu se ne prihvata svjedočenje pa makar se i pokajao osim otvorenog priznanja da je izvršio nečasno djelo svojom potvorom. Tek tada mu se prihvata svjedočenje.

Ja prihvatom ovaj posljednji sud, jer ovaj sud, pored pokajanja, javno priznaje nevinost potvorene osobe direktnim priznavanjem osobe koja je nju potvorila. Time se briše i posljednji trag te potvore. Tada se neće reći: "Primijenjena je kazna na onoga koji je potvorio zbog nepostojanja dovoljnog dokaza!" Nikoga ko je čuo ovu optužbu neće kopkati u duši da je ona možda bila istinita, nego će se reći da onaj koji je potvorio nije našao ostale svjedoke. Time potvoreno postaje potpuno nevino lice i vraća mu se ugled sa stanovišta osjećaja, nakon što je tužba zakonski odbačena, a nije preostao bilo kakav razlog za obraćanje pažnje i uzimanje u obzir onoga koji je izvršio potvoru i na kome je primijenjena kazna, koji se pokajao i priznao potvoru.

To je tretman opće optužbe. Od toga se izuzima postupak kada muž optuži svoju ženu, jer bi zahtjev njemu da pronade i dovede četiri svjedoka o tome bio pritisak na njega, pa je uvjet da onome koji optužuje svoju suprugu da bude iskren, da je kao takav poznat, da je čestit i plemenita poroda. Zbog toga je za ovakvu vrstu optužbe donijet poseban tretman.

A oni koji okrive svoje žene, a ne budu imali drugih svjedoka, nego su samo oni svjedoci, potvrdiće svoje svjedočenje zakletvom Allahom, i to četiri puta da, zaista govore istinu, (24/6)

a peti put da ga pogodi Allahovo prokletstvo, ako laže! (24/7).

A ona će kazne biti pošteđena, ako se četiri puta Allahom zakune da on, doista, laže, (24/8)

a peti put da je stigne Allahova srdžba, ako on govori istinu! (24/9).

A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove i da Allah ne prima pokajanje i da mudar nije... (24/10).

U ovim ajetima ispoljava se olakšica za supružnike, olakšica odgovara složenosti situacije i težini slučaja. To se događa kad muž primijeti takvo djelo kod supruge, a osim sebe nema drugog svjedoka. Tada se on zaklinje Bogom četiri puta da je iskren u svojoj optužbi, a peti put, zaklinje se Bogom da na njega bude Božije prokletstvo ako u svojoj optužbi ne govori istinu. Ovo se zove *šehadat* - svjedočenja u množini, jer je on sam svjedok. Kada to učini, on joj daje mehr (dogovoreni bračni dar) i pušta je konačnim razvodom braka. Na nju se tada primjenjuje kazna za blud, a to je kamenovanje, osim ako ona odbije tu optužbu. U tom slučaju ona se zaklinje Bogom četiri puta da on govori neistinu protiv nje u tome što tvrdi, a peti put se zaklinje da je na nju Allahovo prokletstvo, ako on govori istinu, a ona neistinu. Time se ona oslobađa primjene kazne za blud, a prokletstvom se oslobađa od muža. Ako je bila trudna, dijete će pripasti njoj i nosit će njeno, a ne njegovo prezime. Djetetu se ne može, poslije toga, prigovoriti da je vanbračno, a ako ga neko tako potvori, na tome će se primijeniti kazna potvore, *had*.

Ova olakšica uzimanja u obzir okolnosti i uvjeta popraćena je riječima:

A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove i da Allah ne prima pokajanje i da mudar nije (24/10).

Poslije učinjenih ovih grijeha i pokajanja u kontekstu se ne govori šta bi bilo da nije bilo Allahove dobrote i Njegove milosti, izražene u ovakvim olakšicama nije objašnjeno - već se ostavilo tako sažeto i stravično - da se boje oni koji su bogobojazni. Tekst najavljuje samo da je to veliko zlo.

Navode se brojna vjerodostojna kazivanja o uzroku objave ovakvog tretmana. Imam-i Ahmed prenosi u svom lancu prenošenja od Ibni Abassa slijedeće: Kada je objavljen ajet *One koji okrive poštene žene, a ne dokažu to s četiri svjedoka, sa osamdeset udara biča izbičujte i nikada više svjedočenja njihovo ne primajte (24/4)* - Sa'd ibni Ubade, a on je predstavnik ensarija (Bog bio zadovoljan njime) kaže: "Zar je tako objavljeno, Poslaniče Allahov?" Nato će Poslanik (alejhi's-selam): "O, ensarije, zar ne čujete šta kaže vaš predstavnik!" našto oni povikaše: "Allahov Poslaniče, nemoj ga prekoravati! On je veoma ljubomoran čovjek, Boga mi. Ženio se uvijek samo sa djevicama, a nikada nije pustio neku ženu a da se neko od nas usudio njome oženiti zbog njegove jake ljubomore." Na to Sa'd dodade:

“Bogami, Božiji Poslaniče, ja znam da je taj ajet istinit i da je od Allaha, ali sam se ja začudio, da, kad bih našao prostakušu da je neko stavio svoja bedra između njenih, da ja nemam mogućnosti da ga uzбудim ili pokrenem prije nego dovedem četvericu svjedoka! Tako mi Allaha, ja njih ne bih mogao dovesti prije nego on završi posao.” Ibni Abbas dodaje: “Malo je proteklo kad dođe Hilal ibni Umejje,¹³ koji se vratio iz polja kasno navečer i zatekao izvjesnu osobu kod kuće. Vidio je svojim očima to i čuo to ušima, a nije ga uzбудio ni pokrenuo. Kada je osvanulo, otišao je do Poslanika (alejhi’s-selam) i rekao: “Allahov Poslaniče, došao sam kući kasno navečer, i našao sam jednu osobu, vidio svojim očima i čuo svojim ušima...” Božijem Poslaniku (alejhi’s-selam) nije bilo drago zbog čega je Hilal ibni Umejje došao. Bilo mu je veoma teško. Oko njega su se okupili ensarije i rekli: “Već smo bili stavljeni na kušnju riječima Sa’da ibni Ubadea. Vjerovjesnik (alejhi’s-selam) insistira da Hilal ibni Umejje porekne svoje svjedočenje pred ljudima, ali Hilal to ne čini nego kaže: “Bogami, ja se nadam da će Allah dati nekakav izlaz iz toga” i dodaje: “Božiji Poslaniče, ja sam vidio ono što je tebi palo teško, a zbog čega sam ja došao! Allah zna da ja govorim istinu!” Vjerovjesnik (alejhi’s-selam) htjede da ga kazni kad Allah objavi Poslaniku (alejhi’s-selam) objavu. Asahabi bi primjećivali na licu Vjerovjesnika kada bi stizala Objava (i ostavili bi ga na miru dok se ne završi sa objavom). I tada je bilo objavljeno: *A oni koji okrive svoje žene, a ne budu imali drugih svjedoka, nego su samo oni svjedoci, potvrđiće svoje svjedočenje zakletvom Allahom (24/6)*. Poslanik (alejhi’s-selam) velikodušno reče: “Obeseli se, Hilalu, Allah ti je već dao izlaz.” Na to Hilal odgovori: “Nadao sam se i molio svoga Uzvišenog Gospodara.” Poslanik (alejhi’s-selam) reče: “Pošaljite po nju!” Otišli su po nju i doveli je. Poslanik (alejhi’s-selam) je proučio ovaj ajet pred njima, podsjetio ih i obavijestio da je kazna na budućem svijetu teža od kazne ovog svijeta. Hilal ponovo uzima riječ i kaže: “Bogami, Božiji Poslaniče, ja sam istinu govorio”, a ona: “Slagao je!” Tada Allahov Poslanik (alejhi’s-selam) reče da se međusobno prokunu. Tom prilikom je rečeno Hilalu: “Zakuni se!” On se zakleo četiri puta Bogom da govori istinu, a kod petog zaklinjanja rečeno mu je: “Hilale, boj se Allaha, jer kazna ovog svijeta daleko je lakša od kazne na budućem svijetu, jer ovo što ti govoriš prouzrokovat će kaznu tebi!” Hilal ponovo uzima riječ i kaže: “Bogami, niti će me Allah kazniti zbog ove zakletve protiv nje, niti će me kazniti bičevanjem!” Tada se on zakle peti put, ako laže, da se na njega primijeni Allahovo prokletstvo. Tom prilikom je rečeno i toj ženi: “Zakuni se i ti,

¹³ On je jedan od one trojice koji su izostali od učestvovanja od borbe na Tebuku.

četiri puta Allahom da on laže, a kod petog njenog zaklinjanja, njoj je rečeno: "Boj se Allaha, jer kazna ovoga svijeta je daleko lakša od kazne na budućem svijetu. Ovo što ti sada govoriš zahtijeva da se na tebe primijeni kazna!" Ona je zatezala neko vrijeme i kao da je htjela da prizna, a onda dodade: "Bogami, ja neću osramotiti svoj narod", i zakle se peti put da, ako ne govori istinu, neka je na nju Allahovo prokletstvo. Poslanik (alejhi's-selam) razveo ih je i dosudio da njeno dijete ne nosi prezime oca niti se djetetu može prigovarati. Ako neko kaže da je vanbračno i prigovori mu, i na tom će se primijeniti kazna. Dosudio je da ona nema pravo da više živi u njegovoj kući niti ima pravo na izdržavanje, jer su njih dvoje razdvojeni bez razvoda braka, a nije ni muž umro. Poslanik (alejhi's-selam) je rekao i ovo: "Ako rodi dijete crvene dlake, mršavo, tankih nogu, ono je Hilalovo, a ako bude smeđe i kovrdžava kose, krupnih udova, jakih i velikih kostiju nogu, onda je ona takva." Dijete je rođeno smeđe, crne kose, krupnih udova i jakih kostiju. Nakon toga Poslanik (alejhi's-selam) reče: "Da nije ove zakletve, ja bih s njom imao posla - primio bi kaznu."

Eto, ovako je donijet ovaj propis u vrijeme suočavanja sa istinitim događajem. Tretiranje ovog pitanja bilo je veoma teško i za samog podnosioca prijave i za muslimane. To je palo teško i Vjerovjesniku (alejhi's-selam), jer nije mogao naći tome izlaza, pa se okrenuo i Hilalu ibni Umejju i dodao, kako prenosi Buhari: "Ili dokaz, Hilalu, ili ćeš primiti batine po turu!" A Hilal kaže: "Allahov Poslaniče, kada neko od nas primijeti nekoga na svojoj ženi, treba li tražiti dokaz?"

Neko može da kaže: Zar nije Allah (Uzvišeni) znao da se ovakva situacija suprotstavlja općem zakonu o potvori? Zašto Allah nije objavio nešto kao izuzetak prije nego se dogodio ovaj mučni događaj?

Allah je sigurno znao, odgovor je, ali Njegova mudrost traži da se donosi i objavljuje zakon kada se osjeti potreba za njime i kada to ljudi dočekuju sa nestrpljenjem, kada se iz toga spoznaje mudrost i milost. Zatim je to popraćeno riječima: *a da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove i da Allah ne prima pokajanje i da mudar nije...* (24/10).

Da se zadržimo malo pred ovim događajem da vidimo kako je islam djelovao i kako je Poslanik (alejhi's-selam) odgajao ljude Kur'anom, kako je postupio sa ovom jako zavodljivom i emocionalnom arapskom, jako fanatičnom dušom koja ne promišlja dugo prije nego reagira. Ova odredba objavljena je o potvori koja teško pada ljudima, tako da je Sead ibni Ubade pitao Poslanika (alejhi's-selam): "Ma je li tako objavljena ova sura, Božiji Poslaniče?" On postavlja ovo pitanje, a sasvim je uvjeren da je ona tako objavljena, ali on to pita da bi izrazio poteškoću koju je osjetio u sebi zbog

podvrgavanja ovoj odredbi u određenoj situaciji i u svojoj postelji. On je tu gorčinu izrazio predočavajući je riječima: "Tako mi Allaha, Allahov Poslaniče, ja znam da je to zaista istina, da je to Objava od Allaha, ali me čudi da ja, kad bih našao prostakušu u stegnima nekog čovjeka, nemam prava da ga uzbudim niti pokrenem sve dok ne nađem četiri svjedoka? Bogami, ja ne mogu dovesti četiri svjedoka prije nego taj ne završi posao."

Ovo gorko predočenje koje nije mogao da podnese Sead nije dugo potrajalo, kad se zaista obistinilo i kad je čovjek primijetio svojim okom i čuo svojim uhom, ali on se osjeća nemoćnim pred kur'anskom odredbom, savlađuje svoje osjećaje, savlađuje ono što je naslijedio iz arapske stroge logike pa zadržao u sebi to vrijenje, osjećaj i emociju i sve to povezao za iščekivanje Allahove odredbe i Poslanika (alejhi's-selam). To traži veliki trud i napor. Međutim, islamski odgoj pripremio je ljude da to podnesu tako da presudu donosi samo Allah pa i u vezi sa čovjekom i životom.

Kako je moguće da se ovo dogodi? Moguće je jer su ti muslimani uvijek smatrali da je Allah s njima, da su oni u Njegovoj zaštiti, da ih On čuva i štiti, da ih ne opterećuje ni teretom ni nevoljom, ne prepušta ih nikada nečemu što prelazi njihovu moć, niti im čini nasilje. Oni su vazda živjeli u Allahovu okrilju nadahnjivani Njegovim dahom, gledali na Njega vazda kao što djeca gledaju na pravog i milostivog staratelja. Eto ovaj Hilal ibni Umejje vidi očima i čuje svojim ušima, ali on se žali Poslaniku (alejhi's-selam), a Poslanik (alejhi's-selam) ne nalazi neophodno provođenje Allahove odredbe nego kaže: "Ili dokaz, Hilalu, ili ćeš primiti batine po turu!" Međutim, Hilal ibni Umejje ne može ni pretpostaviti da će ga Allaha prepustiti haddu - kazni, jer je Hilal siguran u svojoj optužbi, i kad Allah objavi izuzetak u slučaju ovakvih supružnika i Poslanik (alejhi's-selam) ovim obeseli Hilala, on ponovo izgovara čvrstu i pouzdanu misao: "Bio sam uvjeren i nadao se tome od svoga Gospodara Uzvišenoga." Eto, to je ta smirenost i predanost Allahovoj milosti, Njegovoj zaštiti i pravednosti, smirenost da je Allah s njim, da oni nisu prepušteni sami sebi nego da stoje pred Njim i da su u Njegovoj zaštiti. Ovo je vjerovanje kojim su muslimani bili potpuno zadovoljni, uz punu pokornost, predaju i zadovoljstvo Allahovom odredbom.

Po završetku tretmana potvore i objašnjenju kako se tretira, navodi se i jedan primjer te potvore koji otkriva grozotu prekršaja. Taj primjer

potvore uključio je čisti dom i plemenito poslanstvo, izložio Poslanika (alejhi's-selam), tu najplemenitiju i najdražu osobu Allahu, izložio njegovog velikog i iskrenog prijatelja, Siddika Ebu Bekra (neka je Allah zadovoljan njime), najplemenitijeg i najdražeg čovjeka Poslaniku (alejhi's-selam), izložio jednog ashaba, Safvana ibni Muattala (neka je Allah zadovoljan njime), za koga Božiji Poslanik svjedoči da je poznat kao ashab koji čini samo dobro.

To je primjer potvore koja je okupirala i pritiskivala muslimane u Medini cio mjesec dana.

To je kazivanje o potvori koja se protegla do tog visokog, cijenjenog i uzvišenog mjesta.

Među vama je bilo onih koji su iznosili potvoru. Vi ne smatrajte to nekim zlom po vas; ne, to je dobro po vas. Svaki od njih biće kažnjen prema grijehu koji je zaslužio, a onoga od njih koji je to najviše činio čeka patnja velika (24/11).

Zašto, čim ste to čuli, nisu vjernici i vjernice jedni o drugima dobro pomislili i rekli: "Ovo je očita potvora!" (24/12).

Zašto nisu četvoricu svjedoka doveli? A pošto svjes doke nisu doveli, oni su onda kod Allaha lažljivci (24/13).

A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove i na ovom i na onom svijetu, već bi vas stigla teška kazna zbog onoga u što ste se upustili (24/14)

kad ste to jezicima svojim prepričavati stali i kad ste na sva usta govorili ono o čemu niste ništa znali, vi ste to sitnicom smatrali, ali je ono Allahu krupno (24/15).

Zašto niste, čim ste to čuli, rekli: "Ne dolikuje nam da o tome govorimo, hvaljen neka si Ti! To je velika potvora!" (24/16).

Allah vam naređuje da više nikad tako nešto ne ponovite, ako ste vjernici, (24/17).

i Allah vam propise objašnjava; a Allah sve zna i mudar je (24/18).

One koji vole da se o vjernicima šire bestidne glasine čeka teška kazna i na ovom i na onom svijetu; Allah sve zna, a vi ne znate (24/19).

A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove i da Allah nije blag i milostiv... (24/20).

O vjernici, ne idite šejtanovim stopama! Onoga ko bude išao šejtanovim stopama on će na razvrat i odvratna djela navoditi. A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove nijedan se od vas ne bi nikad od grijeha očistio; ali Allah čisti onoga koga On hoće. Allah sve čuje i sve zna (24/21).

Neka se čestiti i imućni među vama ne zaklinju da više neće pomagati rodake i siromahe, i one koji su na Allahovu putu rodni kraj svoj napustili; neka im oprostite i ne zamjere! Zar vama ne bi bilo drago da i vama Allah oprosti? A Allah prašta i samilostan je (24/22).

Oni koji objeđede čestite, bezazlene vjernice, neka budu prokleti na ovom i na onom svijetu; njih čeka patnja nesnosna (24/23)

na Dan kada protiv njih budu svjedočili jezici njihovi, i ruke njihove, i noge njihove za ono što su radili (24/24).

Tog Dana Allah će ih kazniti kaznom koju su zaslužili i oni će saznati da je Allah, doista, oličena istina (24/25).

Nevaljale žene su za nevaljale muškarce, a nevaljali muškarci za nevaljale žene; čestite žene su za čestite muškarce, a čestiti muškarci za čestite žene. Oni nisu krivi za ono što o njima govore; njih čeka oprost i veliko obilje (24/26).

Ovaj događaj potvore opteretio je najčistije duše u svoj ljudskoj historiji bolom koji se ne može podnijeti. Opteretio je sav muslimanski Ummet najtežim iskustvom u njegovoj dugoj historiji, vezao srce Poslanika (alejhi's-selam), srce njegove supruge, Aiše, koju je žarko volio, srce Ebu Bekra Siddika i njegove supruge i srce Safvana ibni Muattala jedan cijeli mjesec, opteretio ih i vezao užetom sumnje, nemira i bola koji se ne može trpjeti.

Da dopustimo Aiši (Bog bio zadovoljan njome) da prenese ovaj bolni slučaj i otkrije tajnu ovih ajeta.

Zuhri prenosi od Urvea i drugih pa nadalje od Aiše (Bog bio zadovoljan njome) koja kaže:

“Božiji Poslanik (alejhi's-selam) prakticirao bi, kad god bi pošao na vojnu, da baca kocku među nama, ženama, da vidi koja bi pošla s njim. Na koju bi pala kocka, ona bi izašla s njim. To je uradio i kod pohoda na vojnu protiv Beni Mustalek.¹⁴ Pošto je pala kocka na mene, ja sam pošla s njim, a to je bilo nakon objave vezane za *hidžab*, pokrivanje. Nosili su me u

¹⁴ To je vojna protiv Beni Mustalek koja se dogodila najvjerojatnije pete godine po Hidžri.

nosiljci, *rahli*, išli smo dok Vjerovjesnik nije završio sa ovom borbom i došli do Kifla i približili se Medini. Tada je bilo naredeno da se malo odmorimo. Kad je bilo vrijeme da krećemo, ustala sam, prošla vojsku i obavila što je trebalo obaviti, krenula sam prema svojoj jahalici i tada primijetila na grudima da se moja niska od zafra prekinula. Vratila sam se tražeći je. To me je zadržalo, a grupa koja je mene nosila krenula je uzevši sa sobom moju nosiljku i postavili je na moju devu misleći da sam ja u njoj. Žene su tada bile lagahne, a ne punačke, jer su malo jele. Ljudi ne bi osjetili kada bi ih podizali sa nosiljkom zbog lahkoće. Nosili su tu nosiljku. Ja sam tada bila veoma mlada, podigli su kamile i otišli. Ja sam pronašla svoju nisku kad je vojska već nastavila put. Došla sam tamo gdje su oni bili odsjeli. Tu nisam našla nikoga. Odlučila sam da ostanem na tom istom mjestu na kome sam bila. Mislila sam da će primijetiti da su me izgubili i da će se vratiti po mene. I tako, dok sam ja sjedila, savladao me san i zaspala sam. Safvan ibni Muattal Sulemi, a zvani i Zekvani, išao je iza vojske. Krenuo je kada je nastupila večer. Došao je na mjesto gdje sam ja bila. Primijetio je crninu čovjeka kako spava. Približio mi se i prepoznao da sam to ja, jer me je poznavao i vidio prije nego što je propisan hidžab. Probudila sam se kada je on uzviknuo: Allahovi smo, Allahu se vraćamo - i kada me je prepoznao, prekrila sam tada lice svojim džilbabom. Tako mi Allaha, sa mnom nije progovorio ni jednu riječ niti sam od njega čula išta do: Allahovi smo Allahu se vraćamo. Sišao je i naveo svoju devu da klekne, nagazio na njene prednje noge i ja sam je uzjahala. Tako je on išao vodeći tu devu na kojoj sam ja bila dok nismo stigli vojsku, a to je bilo u Marisinu gdje su odsjeli. - Aiša ovdje dodaje -, prenosi Zuhri: Stradao je zbog mene ko je stradao, a onaj koji je počinio najveći grijeh bio je Abullah ibni Ubej ibni Selul. Došli smo u Medinu i ja sam bila bolesna puni mjesec dana. Ljudi su govorili razne potvore, a ja nisam ništa znala. Mene je bolilo to što nisam primjećivala kod Božijeg Poslanika (alejhi's-selam) onu prijatnost koju je on iskazivao prema meni kada sam se na nešto tužila, nego bi samo ušao, nazvao selam i upitao: Kako je bolesnica, a onda se vratio. To me je mučilo. Nisam saznala za ovo zlo sve dok se nisam podigla. Tada smo ja i Umi Mistah izašle i išle prema Manasi, a to je mjesto gdje smo vršili nuždu. Tamo smo izlazili samo od noći do noći. Bilo je to prije nego što su podignuti zahodi. Kod ovoga smo se ponašali kao i ostali Arapi odlazeći prema Gaitu. Išli smo tako ja i Ummi Mistah, a ona je kćerka Ebi Rehma ibni Mutalliba ibni Abdimenafa, njena majka je bila kćerka Sahra ibni Amira, tetka Ebi Bekra Siddika (neka je Allah zadovoljan njime), njena kćerka je Mistah ibni Esase ibni Abbad ibni Abdulmuttalib. Kad smo završili to što smo htjeli, išli smo. Mistah posrnu u svojoj haljini i reče: Da

Bog da propao Mistah. Ja sam je upitala. Zašto si to tako loše rekla? Zar psuješ čovjeka koji je učestvovao u borbi na Bedru? A ona odgovori: O, žalosna! Zar ti nisi čula šta je on rekao? - Upitala sam je: A šta je rekao? - Ona mi je tada prenijela riječi onih koji su iznosili potvoru. Moja bolest se pogoršala i, kad sam se vratila kući, ušao mi je u sobu Poslanik (alejhi's-selam) i upita: Kako je bolesnica? Zamolila sam ga: Dozvoli mi da posjetim roditelje! - Htjela sam tada da se raspitam o ovome preko njih. On mi je dozvolio i otišla sam roditeljima. Tada sam upitala majku: Majko, o čemu to ljudi govore? - Ona odgovori: Kćerko, nemoj da ti to pada teško, jer, Bogami, rijetko je kada bila neka žena draga kod nekog čovjeka a da drugi nisu pretjerali nanoseći joj štetu. - Tada sam rekla: Subhanallah! Ljudi govore o tome!? - Ona potvrdi. Tada sam počela plakati i cijelu noć sam proplakala tako da mi je i suza nedostajalo, a ni trepnula nisam. Osvanula sam tako plačući. Poslanik (alejhi's-selam) pozvao je tada Aliju Ibni Ebi Taliba i Usamu ibni Zejda (Bog bio zadovoljan njima), kada je usporila Objava, da se konsultira s njima o razvodu sa svojom suprugom. - Aiša dalje prenosi da mu je Usame ukazao šta zna o čistoti i nevinosti njegove supruge i šta zna koliko je njemu porodica Poslanikova draga. Usama kaže: Oni su tvoji, Ja, Resulallah, i ja o toj porodici znam sve najbolje, a Alija Ibni ebi Talib kaže: Allahov Poslaniče, zašto da ti bude teško kad žena ima mnogo, osim te žene! Pitaj djevojku koja ih služi da ti kaže! Božiji Poslanik (alejhi's-selam) pozvao je, kaže Aiša, djevojku Beriru¹⁵ i upitao je: "Berira, jesi li ti primijetila kod Aiše šta u šta sumnjaš? Ne, tako mi Onoga ko te je poslao kao Poslanika, odgovori Berira, ništa nisam primijetila, ništa što bi zasluživalo ukor. Više od toga što je ona mlado čeljade, zaspri pored tijesta što ga sprema pa dođu ovce i pojedu tijesto. Aiša prenosi da je toga dana Poslanik (alejhi's-selam) ustao i tražio izvinjenje od Abdullaha ibni Ubejja ibni Selula sa minbera riječima: Ko me može ispričati od čovjeka čija je pakost zadesila i moju kuću. Boga mi, ja znam o svojim sve najbolje. - Govorili su o čovjeku o kome ja znam sve najbolje. U moju kuću ulazio bi samo sa mnom. Tada ustaje Sead ibni Muaz¹⁶ (Bog mu se smilovao) i

¹⁵ Imam-i Šemsuddin Ebu Abdila ibni Kajim el-Dževzi provjeravao je ko je ova djevojka koja je pitana i kaže da to nije bila Berira jer je Beriri data sloboda mnogo kasnije iza ovog događaja, i da je Imam-i Alija rekao: Pitaj tu djevojku da ti kaže o tome. - I neki prenosioci su mislili da je to bila Berira i tako su ovu djevojku i prozvali ovim imenom.

¹⁶ U rivajetu Ibni Ishaka stoji da je i jedno i drugo rekao Usejd ibni Hudajr. Imam-i Dževzi ističe u svom djelu *Zadu mead* da je Sead ibni Muaz bio već umro poslije borbe Beni Kurejza, a to je bilo prije nego što se dogodila ova potvora, a taj koji je to rekao, kako kažu, bio je Usejd ibni Hudajr. To ističe i Ibni Hazm koristeći pri tome kao dokaz verziju koju prenosi Ubejdullah ibni Abdillaha ibni Utbe od Aiše u kojoj se uopće ne spominje Sead ibni Muaz.

dodaje: Allahov Poslaniče, ja ću te oprati, tako mi Boga! Ako on bude iz plemena Evs, mi ćemo ga ubiti, a ako bude neko od naše braće iz plemena Hazredž, naredi nam i mi ćemo to učiniti i s njim. - Tada ustaje Sead ibni Ubade (Bog bio zadovoljan njime), a on je predstavnik plemena Hazredž, a bio je veoma čestit čovjek, ali ga ipak tom prilikom uzbudio fanatizam, i reče Seadu ibni Muazu: Nije istina, tako mi Allaha, nećeš ga ubiti, niti si ti to u stanju! - Tada se podiže i Usjed ibni Hudajr (neka je Allah zadovoljan njime), a on je amidžić Seada ibni Muaza i veli Seadu ibni Ubadeu: Ne govoriš istinu, tako mi Allaha, mi ćemo njega zaista ubiti! Ti si licemjer i raspravljaš o licemjerima. - Tada skoči Evs i Hazredž i zamalo što se ne pomlatiše, a Vjerovjesnik još bijaše na minberu. On ih je smirivao dok se nisu smirili, a onda side. - I taj dan sam plakala da se suze nisu sušile niti san na oči navukao. I slijedeće dvije noći sam preplakala, a nisam ni zaspala. Moji roditelji su bili kod mene. Plakala sam dvije noći i dan. Mislili sam da će mi plač pocijepati pluća. I dok su njih dvoje sjedili kod mene, a ja plakala, pojavi se jedna ensarijka i zamoli da ude. Dozvolila sam joj. Sjela je i plakala sa mnom. I dok smo tako bili i plakali, uđe i Poslanik (alejhi's-selam), sjede, a nije se zadržao ni jednog časa kod mene otkako je počela priča o meni. Ni njemu nije stizala Objava o meni puni mjesec dana. Sjedajući, donese Šehadet i dodade: Čuo sam o tebi, Aiša, to i to. Ako si nevinna, Allah Uzvišeni će dokazati tvoju nevinost. A ako si počinila grijeh, traži oprost od Allaha i pokaj se. Jer kada čovjek prizna svoj grijeh pa se pokaje, Allah će mu osprostiti. - Kada je Poslanik (alejhi's-selam) završio svoje riječi, prestale su moje suze. Nisam osjetila poslije toga ni jednu kap suze. Tada sam rekla ocu: Odgovori umjesto mene Poslaniku (alejhi's-selam) na ono što on kaže, a otac će, kaže Aiša: Allaha mi, ja ne znam šta da kažem Poslaniku (alejhi's-selam). - Obratila sam se tada svojoj majci i njoj rekla: Odgovori ti umjesto mene Allahovu Poslaniku, i ona reče kao i otac: Bogami, ne znam šta da kažem Poslaniku (alejhi's-selam). - Aiša dodaje na to: Ja sam tada bila mlada. Nisam mnogo poznavala Kur'an, pa sam im prigovorila: Ja, tako mi Boga, znam da ste vi čuli šta ljudi govore. To što oni govore ustalilo se u vama i vi im to vjerujete. Kad bih ja vama sada rekla da sam nevinna, vi mi to ne bi povjerovali, a kad bih vam priznala to, Allah opet zna da sam ja nevinna. Vjeruj mi, ovo što se desilo ja vam ne mogu ništa drugo reći nego kao što je rekao otac Jusufov: *I ja se neću jadati, od Allaha ja tražim pomoć protiv onoga što vi iznosite (12/18)*, zatim sam se okrenula i legla u svoju postelju. Znala sam tada, Bogami, da sam nevinna i da će Allah dokazati tu moju nevinost. Međutim, ja nisam ni pomišljala da bi došlo do toga da Allah uputi objavu o ovom mom pitanju, a ovo moje pitanje bilo je tako sićušno da Allah govori o meni, ali sam se

nadala da će Božiji Poslanik vidjeti u snu san kojim će me Allah proglasiti nevinom. Tako mi Boga, Vjerovjesnik nije bio ni napustio ovaj sastanak niti je iko od ukućana izašao kad Allah (Uzvišeni) objavi svome Poslaniku (alejhi's-selam) i odstrani od njega tu veliku nevolju i muku. Poslanik se smješкао i prvo što mi je rekao bilo je: Aiša, zahvali Uzvišenom Allahu, On te je već proglasio nevinom. - Majka mi je tada rekla: Ustani prema Poslaniku (alejhi's-selam). - Bogami, ne ustajem prema njemu, nego zahvaljujem samo Allahu, On me oslobodio potvore i potvrdio da sam nevinna. - Tada je objavljeno: *Među vama je bilo onih koji su iznosili potvoru...* (24/11) itd. do dvadesetog ajeta. Kada je Allah objavio ove ajete o mojoj nevinosti, Ebu Bekr (neka je Allah zadovoljan njime), reče (a duže vremena izdržavao je Mistaha ibni Esasu, jer je bio njegov bližnji, a i siromah): Tako mi Allaha, neću više davati Mistahu nikada ništa nakon što je Aiši (Allah joj se smilovao) to rekao. - Tada je objavljeno i ovo: *Neka se čestiti i imućni među vama ne zaklinju da više neće pomagati rodake i siromahe... A Allah prašta i samilostan je* (24/22). Nato reče Ebu Bekr (Bog bio zadovoljan njime): Tako mi Boga, volim da mi Allah oprost, i nastavio je izdržavati Mistaha i davati ono što je i ranije davao. Ovo je popratio riječima: "Bogami, neću ga nikada lišiti ovoga izdržavanja." Aiša (Bog joj se smilovao) nastavlja: "Poslanik (alejhi's-selam) pitao je Zejnebu, kćerku Džahša, o meni: Zejnebo, šta ti znaš i šta si vidjela? - Zejneba odgovara: Božiji Poslaniče, čuvam svoj sluh i vid! Poslaniče, o njoj znam sve najbolje. - Ova Zejneba je vodila brigu zajedno sa mnom o suprugama Vjerovjesnika (alejhi's-selam) i bila je veoma bogobojazna. Aiša nastavlja da je njena sestra Himna zbog nje smutnju pravila i stradala je zajedno sa onima koji su potvoru iznijeli.¹⁷

Ovako su Poslanik (alejhi's-selam) i njegova kuća, Ebu Bekr (neka je Allah zadovoljan njime) i njegova kuća, Safvan ibni Muattal i svi muslimani preživljavali ovaj mjesec u mučnoj atmosferi, živjeli su u toj jako složenoj i bolnoj situaciji zbog potvore zbog koje su objavljeni ovi ajeti

Čovjek se ne snalazi pred ovom groznom slikom zbog tog bolnog perioda u životu Poslanika (alejhi's-selam), zbog tih strašnih bolova koji su šireni a vezani za Aišu, njegovu suprugu, njemu tako blisku, koja je bila mlada, tek u šesnaestoj godini, u dobu kada je čovjek veoma osjetljiv i nježan.

¹⁷ Ibni Šihab iznosi: Ovim se završava kazivanje o ovoj grupi. To donose Muslim i Buhari u svojim Sahihima prenoseći od Zuhrija. To prenosi i Ibni Ishak od Zuhrija sa veoma malom razlikom.

Ovo je ta Aiša, čista i nevinna u svojoj čistoti, svijetle savjesti, čistog poimanja, eto, ona je ta na koju je bačena potvora, i to na ono što je najčasnije kod čovjeka, povrijeđena je čast, a ona kćerka Ebu Bekra, kćerka u naponu razvoja čistog života, a potvorena. Ona je supruga Muhammeda ibni Abdillaha, iz najuglednijeg vrha Beni Hašimovića, optužena u svojim obavezama, a ona draga, bliska tom velikom srcu. Zatim, povrijeđeno je i njeno vjerovanje, a ona muslimanka koja se razvija i raste u okrilju islama, i to od prvog časa od kada je otvorila oči i pogledala u život, ona, supruga Allahova Poslanika (alejhi's-selam).

Eto, ona je potvorena, a ona nevinna, ne osjeća ništa, ne očekuje ništa, ne pronalazi ništa što bi potvrdilo da je nevinna, do to što se nada od Uzvišenog Allaha, očekuje da vidi kako Vjerovjesnik sanja da je ona nevinna i da nema ništa sa onim zbog čega je potvorena. Objava sporo stiže, zbog Allahove mudrosti, stiže tek poslije mjesec dana, a ona u ovakvom paklu.

Teško njoj! Kako li se osjetila Aiša kada je bila iznenađena viješću koju je prenijela Ummi Mistah, ona kojoj je prijetila bolest i vrućica dok govori svojoj majci u žalosti: "Subhanallah! Narod priča o tome?" U jednoj drugoj verziji stoji da je Aiša pitala: "Otac je saznao za to!?" A majka joj je na to odgovorila: "Da, saznao je!" Ona dalje pita: "A i Božiji Poslanik (alejhi's-selam) saznao je?" Majka joj ponovo odgovara: "Da, saznao je!"

Teško njoj! Poslanik (alejhi's-selam) i njen Vjerovjesnik u koga ona čvrsto vjeruje, i njen suprug koga ona žarko voli, da joj on kaže: "Eto, čuo sam da se o tebi govori to i to, pa ako si nevinna, Allah će te proglasiti nevinom, a ako si pogriješila, zatraži oprost od Allaha i pokaj Mu se, jer čovjeku, kada prizna grijeh i pokaje se, Allah oprašta." Shvata Aiša da i on sumnja u nju, nije uvjeren u njenu nevinost, ali je i ne optužuje. O tome mu njegov Gospodar do sada nije objavio ništa, nije mu otkrio ni da je nevinna, a što On najbolje zna, a Poslanik ne može da potvrdi ni to, ni to. Smjenjuju se noći i jutro, a ona optužena u tom velikom srcu koje nju voli. Ona koja mu je bila najdrža među ostalim suprugama.

Tu je i Ebu Bekr es-Siddik, dostojanstveni, osjetljivi i veoma cijenjeni čovjek, pa i njega ugriža bol, i on je pogođen zbog svoje kćerke, supruge Muhammeda, njegovog najdražeg saputnika, njegovog Poslanika u koga on vjeruje, potvrđuje njegovo djelo, kako to samo srce može potvrditi, i za to svoje vjerovanje on ne traži nikakav spoljašnji dokaz. Taj bol prepunio je njegovo srce, a on tako strpljiv, savladuje se nad tim bolom i kaže: "Bogami, za ovako nešto nismo bili potvoreni ni u predislamskom periodu, pa zar da budemo time zadovoljni u vrijeme islama!" To su riječi koje u sebi

nose gorčinu. One su teško podnošljive tako da, kada mu je njegova bolesna i namučena kćerka rekla: "Odgovori Poslaniku (alejhi's-selam), umjesto mene", on odgovara u punoj gorčini: "Bogami, ne znam šta da kažem Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam)!"

Umi Ruman, supruga Siddika (neka je Allah zadovoljan njime), posmatra pred sobom svoju bolnu kćerku koja plače tako jako da je mislila da će isplakati čak i svoja pluća, pa joj kaže tješeci je: "Kćerkice, ne uzimaj sebi ovo tako teško, tako mi Boga, malo je koja žena potpuno svijetla u očima čovjeka koji je voli. Ljudi u tome pregone, a one trpe. Ovo će proći." Aiša na to majci reče: "Razgovaraj ti umjesto mene sa Poslanikom (alejhi's-selam)," a ona joj odgovara istim riječima kao što je odgovorio i njen muž: "Bogami, ne znam šta da kažem Poslaniku (alejhi's-selam)."

Čovjek musliman, čestit, dobar, borac na Allahovu putu, Safvan ibni Muattal, bio je potvoren za nevjerstvo svome Poslaniku u vezi sa Poslanikovom suprugom. To je i povreda njegovog vjerovanja - islama, njegova povjerenja, njegove časti, njegove suzdržljivosti i svega onoga čime se ashab ponosi, a on, Safvan, potuno nevin. Bio je iznenađen teškom optužbom da ni sam nije mogao tako nešto pomisliti, pa je uzviknuo: "Subhanallah! Bogami, nikad nisam otkrio pleća neke žene!" A zna se da je potvoru proširio Hassan ibni Sabit. Safvan ne može da se uzdrži, a da mu glavu ne odrubi, da mu se ne osveti i ne natjera se da podigne mač na muslimana, ali se ipak uzdrži dok bol prelazi njegovu moć, a ne može da se uzdrži zbog nanižete rane.

Kad, eto, Poslanik (alejhi's-selam), a on je Božiji Poslanik i na čelu Hašimovića, eto, i na njegovu kuću bačena je optužba. Na koga? Na Aišu koja je poklonila svoje srce kao kćerka, kao supruga, kao draga. Eto, bačena je ljaga i na nju i na njenu čistotu, a to je čistota iz koje izbijaju čistote. Eto, i ona je potvorena usprkos zaštite njene čestitosti. Ovaj je povrijedio i čast njene majke, bacio optužbu na sve što Allah štiti i koga štiti, bacio je optužbu na Poslanika zaštićenog od svih zala.

Eto, to je Poslanik (alejhi's-selam) koga pogađa sve ono čime se optužuje Aiša (Bog joj se smilovao), sve što povređuje i njegovu čast i njegovo srce i poslanstvo, povređuje sve ono na što se ponosi jedan Arap i čime se ponosi Vjerovjesnik. Eto, on je optužen za sve ovo. O tome govore ljudi u Medini cio mjesec. On ne može da spriječi i obuzda to. Allah hoće, radi neke mudrosti, da dopusti da ovo kruži cijeli mjesec dana, a da se o tome ništa ne objavi. Muhammed je čovjek, pati od svega od čega pati svaki drugi čovjek u ovakvoj bolnoj situaciji, pati od sramote, pati zbog

bolnog srca, pati iznad svega zbog divlje nesanice, pati zbog neobasjavanja Allahova svjetla, a što je bio ranije običaj kada mu je Allah rasvjetljavao put. Sumnja se uvukla u njegovo srce mada postoje brojni dokazi o nevinosti njegove čeljadi. Međutim, on se ne može s time pomiriti jer izmišljotine i laži kruže gradom, a njegovo ljudsko srce voli svoju mladu suprugu. To ga muči i izaziva sumnju. On ne može da otjera tu sumnju, jer je konačno i on čovjek, i u njemu djeluju ljudske reakcije, jer nijedan muž ne dozvoljava da mu se neko miješa u postelju. Što se više sumnja ustaljuje u srcu, to sve više dostiže vrhunac, postaje mu teško iščupati tu sumnju bez jasnog dokaza.

Eto, to mu postaje nesnošljivo i on šalje po Usamu ibni Zejda, čovjeka bližnjega i najdražega, i poziva Aliju ibni Ebi Taliba, amidžića i svoga oslonca, da se konsultira s njima o ovom slučaju, Alija potiče iz poroda Muhammedova, on je strog kod procjene situacije ovog slučaja, jako ga se i bolno dojmilo to što bol i nemir cijede srce Muhammedovo, srce njegova amidžića i njegova staratelja. On ističe da će mu Allah sve to olakšati, ali i pored toga ukazuje da se strpi na ovom što se dešava, da bi umirio srce Allahovog Poslanika i da ustraje na odluci. Međutim, Usame spoznaje kakvo je srce Poslanika (alejhi's-selam), kako žarko voli Aišu i kako bi bila teška svaka pomisao na razvod. On ukazuje na čistotu supruge Vjerovjesnika, koliko je njemu poznato, i ističe laži onih koji lažu i izmišljaju.

Poslanik (alejhi's-selam) je nestrpljiv, uznemiren kao i svi drugi ljudi, traži oslonca u riječima Usame i svjedočenje djevojke koja je tada služila da potvrdi i osnaži ono s čime bi se suočio sa ljudima u džamiji i tražio kako da skine ljagu onih koji su mu povrijedili čast i ponos i bacili optužbu na njegovu suprugu, bacili ljagu na najodanijeg muslimana o kome niko ne zna bilo šta što bi moglo biti loše. Pa nek se objasne međusobno predstavnici plemena Evsa i Hazredža zbog ovoga što se desilo u džamiji Allahova Poslanika (alejhi's-selam) i u njegovu prisustvu, neka sve to kažu u atmosferi koja je dominirala u muslimanskom društvu u ovom čudnom periodu, u atmosferi koja je povrijedila svetost rukovodstva i duboko se urezala u dušu Poslanika (alejhi's-selam), a svjetlo koje ga je po običaju podržavalo prestalo je da rasvjetljava put, tako da on ide Aiši sam da joj kaže o čemu govore ljudi i baš od nje traži sigurno i smirujuće objašnjenje.

Kada bolovi dosegoše vrhunac na ovaj način, tada mu se Allah smilova i objavi u Kur'anu vijest o nevinosti iskrene i čiste Aiše, vijest o nevinosti čiste i visoke kuće poslanstva, otkriva licemjere koji su prenosili

ovu izmišljotinu i potvoru i ocrtava pravi smjer muslimanskom društvu u momentima suočavanja sa sličnim i ovako velikim i značajnim pitanjem.

Aiša je rekla za Kur'an koji govori o ovom njenom pitanju: "Znala sam tada, Bogami, da sam nevina i da će Allah dokazati tu moju nevinost! Međutim, ja nisam ni pomišljala da bi došlo do Objave, da je Allah uputi o ovom mom pitanju, a ovo moje pitanje bilo je tako sićušno da Allah govori o meni, o ovom pitanju, ali sam se nadala da će Božiji Poslanik vidjeti u snu san kojim će me Allah proglasiti nevinom!"

Ovo pitanje, što se da primijetiti iz samog izlaganja, nije bilo vezano samo za Aišu (Bog joj se smilovao) niti je bilo ograničeno na njenu osobu. Pitanje je prelazilo ličnost Aiše i obuhavatalo i ličnost Poslanika (alejhi's-selam) i njegovu tadašnju ulogu u muslimanskom društvu, pa čak je doticalo i sponu i vezu između njegova Gospodara i njegova poslanstva u cjelini. Potvora nije bila bačena samo na Aišu nego je bila bačena i na vjeru ličnosti Poslanika, nosioca te vjere i njena graditelja. Zbog toga Kur'an razlučuje i objašnjava ovo izmišljeno pitanje i odbacuje ovu sračunatu spletku. Allah preuzima borbu koja je bila usmjerena protiv islama i Poslanika Allahove vjere. Kur'an otkriva veliku mudrost koja stoji iza toga, mudrost koju može znati samo Allah.

Među vama je bilo onih koji su iznosili potvoru. Vi ne smatrajte to nekim zlom po vas; ne, to je dobro po vas. Svaki od njih biće kažnjen prema grijehu koji je zaslužio, a onoga od njih koji je to najviše činio čeka patnja velika (24/11).

Ovdje se ne radi o jednoj ili više osoba, nego o cijeloj grupi koja je imala jedan te isti cilj. To nije bio samo Abdullah ibni Ubej ibni Selul, koji je pokrenuo ovu potvoru, nego je on predvodio tu grupu. On predstavlja grupu Jevreja ili licemjera koji nisu bili spremni i moćni da javno povedu borbu protiv islama, pa su se skrili iza zavjese islama, da bi tako potajno spletkarili protiv Allahove vjere. Pitanje ove potvore bila je ubilačka spletkarica, jer su se tome priklonili i neki muslimani uplovivši u vode potvore, poput Himme kćerke Džahša, Hassana ibni Sabita i Mistaha ibni Esase. Princip tih mjera koje je činila ta grupa, a koje je predvodio Ibni Selul, bio je krajnja opreznost pri spletkarenju kako se ne bi istakla i pojavila bilo koja osoba u ovom poduhvatu, kako ne bi postala javna, pa se, prema tome, ne bi mogla ni kazniti i podvrći odredbi hadda, određenoj kazni. Oni su to šapatom i skriveno prenosili između svojih prijatelja koji su zadovoljavali njihov kriterij i bili uz njih, ali ne javno. Ovaj postupak je izveden veoma

vješto tako da je i to ružno djelo potresalo Medinu cijeli mjesec, da su jezici iz sredine najčistijih i najbogobojaznijih porodica to prenosili.

U kontekstu se prelazi na objašnjenje te činjenice da bi se otkrila ozbiljnost ovog događaja, dubina njegova korijena i sve ono što stoji iza toga i što čini grupa koja spletkari protiv islama i muslimana jako smišljenom i veoma opakom spletkom.

Ubrzo dolazi do smirenja muslimana nakon otkrića ove spletke:

Vi ne smatrajte to nekim zlom po vas; ne, to je dobro po vas (24/11).

Dobro! Ono otkriva spletkaroše protiv islama i spletke uperene protiv ličnosti Poslanika (alejhi's-selam) i njegove porodice, otkriva muslimanskom društvu da je zabranjeno potvarati i da je potrebno kazniti haddom sve one koji potvaraju. To je propisao Allah! Istovremeno, ovo otkriva i objašnjava dalekosežnost opasnosti koja pogađa muslimansku zajednicu, posebno ako bi bilo dopušteno da se potvaraju čestite i poštene vjernice. Tada se ne bi zadržavalo na tome nego bi se nastavilo sa povredom najuzvišenijih i najplemenitijih mjesta, proteglo bi se i na ono što je najvažnije, uništavalo bi sve ono što štiti društvo, uništilo bi sve to bez ikakva uzdržavanja u napadu i bez ikakva stida.

Da, to je dobro da bi Allah otkrio i ukazao muslimanskoj zajednici, na ovaj način, na pravi smjer i metod, kako se suočiti sa ovako velikim opasnostima.

Što se tiče bolova koje su pretrpjeli Poslanik (alejhi's-selam) i njegova porodica, koje je pretrpjela cjelokupna muslimanska zajednica, pa to je bilo nužno da se dogodi kao cijena za iskustvo i porez na iskušenje.

Oni koji su se upustili u potvoru, svaki od njih će dobiti kaznu koliko je i zgriješio: *Svaki od njih biće kažnjen prema grijehu koji je zaslužio (24/11).* Svaki od njih imat će lošu posljedicu kod Allaha. O, kako je to ružno što su oni zaslužili! To je grijeh za kojeg će oni biti kažnjeni još za života na ovom svijetu, a i u životu na onom svijetu. *A onoga od njih koji je to najviše činio čeka patnja velika (24/11).* Dio njegove patnje odgovara njegovom velikom grijehu.

A onaj od njih, koji je to najviše činio, koji je vodio čitav napad i koji je najviše jada prouzrokovao bio je Abudullah ibni Ubej ibni Selul, predstavnik licemjera i nosilac zastave spletkarenja. On je znao kako da nanese udarac, ali ga je Allah u tome spriječio. Allah je zaštitnik vjere, zaštitnik Svoga Poslanika i čuvar muslimanske zajednice. Prenosi se da je

Ibni Ubej ibni Selul rekao: "U momentu kada je Safvan ibni Muattal vodio devu sa nosiljkom Aiše, ovaj Ibni Selul u grupi svojih sunarodnika upita: Ko je ovo? Neki odgovoriše: Aiša (neka je Allah zadovoljan njome). Na to on dodade: "Boga mi, niti se ona sačuvala od njega niti on od nje," i nastavlja, "žena vašeg Poslanika prespavala sa tuđim čovjekom sve do zore, a onda on dolazi i vodi je na devi."

To su bile grozne glasine koje su se vrlo brzo širile. Glasine je prenosila grupa licemjera skriveno i potajno. Ta loša vijest i loše glasine prenosile su se Medinom, glasine koje su bile nevjerovatne, glasine koje su odbijali bližnji, glasine koje su prenosili i muslimani koji nisu dovoljno kritični, tako da je ovaj slučaj postao tema razgovora cio mjesec. To je strašna potvora koja je trebala da iščezne i da nestane od prvog momenta.

Čovjek se zaista zbunjuje, čak i danas, kako je moguće da se u atmosferi muslimanskog društva, tada, širi izbačena potvora poput ove, da se prenose ovakva strašna djela u društvu ove zajednice, da ta nedjela izazivaju strašne bolove među najčasnijim i najčistijim osobama uopće.

Vjerovjesnik (alejhi's-selam) i muslimansko društvo vodili su tada borbu, vodio je tu borbu islam, borbu, možda, najveću koju je ikada vodio Poslanik (alejhi's-selam) iz koje je izašao kao pobjednik, kao čovjek koji savladuje svoje velike bolove, kao čovjek koji čuva svoje dostojanstvo, veličinu svoga srca i značaj strpljenja. Od njega nije potekla ni jedna riječ koja bi ukazivala na iščeznuće strpljenja i mogućnosti podnošenja situacije, a bolovi koji su se tada umiješali možda su bili najveći bolovi koje je Poslanik (alejhi's-selam) ikada pretrpio u svome životu i najveća opasnost islamu kojog je islam u svojoj historiji bio izložen.

Međutim, da je svaki musliman tada konsultovao svoje srce, sam bi donio sud; da se zadržao na logici prirode, sam bi bio upućen, jer Časni Kur'an usmjerava muslimane na ovaj program i metod kod suočavanja sa složenim pitanjima s obzirom da je Kur'an i prvo mjerilo u donošenju mjerodavnog suda o tome.

Zašto, čim ste to čuli, nisu vjernici i vjernice jedni o drugima dobro pomislili i rekli: "Ovo je očita potvora!" (24/12).

Da, ovo je bilo preče i bolje, bilo bolje da vjernici i vjernice misle o sebi dobro i pozitivno, da ne padaju i ne bacuju se sami u sličan šljam, da o čestitoj ženi njihova Vjerovjesnika, o njihovu saborcu i bratu pomisle da su i oni njihovi, da požele svako dobro i njima, jer sve što ne dolikuje njima, ne dolikuje ni supruzi Poslanika (alejhi's-selam), ne dolikuje ni njegovu

saborcu, o kome se zna sve najbolje. Ovako je uradio Ebu Ejjub Halid ibni Zejd Ensari i njegova supruga (neka je Allah zadovoljan njima), kako prenosi Imam-i Muhammed ibni Ishak koji kaže: “Ebu Ejjubu reče njegova supruga: “Ebu Ejube, nisi li ti čuo što govore ljudi o Aiši (Bog joj se smilovao)?” “Da, čuo sam, odgovori Ebu Ejjub, ali to je laž. Da li bi ti to uradila, Umi Ejjub, pita Ebu Ejjub?” “Ne, tako mi Boga,” odgovara Umi Ejub, “ne bih nikada.” Na to Ebu Ejub kaže: “Pa, Aiša je, Bogami, bolja od tebe.” Imam-i Mahmud ibni Omer Zemahšerija prenosi u svom tefsiru *El-Keššaf* da je Ebu Ejjub Ensari rekao svojoj supruzi Umi Ejjub: “Zar ne vidiš šta se govori? Šta misliš o tome?” A ona odgovori: “Da si ti bio umjesto Safvana, da li bi ti pomislio da povrijediš čast Poslanika (alejhi’s-selam) i da uradiš kakvo zlo?” Ebu Ejjub odgovara: “Ne.” Na to će Ummi Ejjub: “Da sam ja bila umjesto Aiše (neka je Allah zadovoljan njome), nikada ne bih iznevjerila Poslanika (alejhi’s-selam), a Aiša je bolja od mene, a Safvan bolji od tebe.”

I jedno i drugo kazivanje ukazuju da su se neki muslimani oslonili sami na sebe i donijeli sud na osnovu osjećaja u srcu i odbacili svaku mogućnost da se takvo nešto dogodi što su pripisivali Aiši i jednom muslimanu, odstranili svaku mogućnost grijeha prema Allahu, prevare svoga Poslanika i degeniriranja i padanja u kaljužu razvrata zbog same sumnje koja ne zaslužuje da se govori o njoj.

Ovo je prva mjera u programu koji Kur’an propisuje kako da se čovjek suoči sa sličnim pitanjima, a to je korak unutaršnjeg dokaza baziranog na savjesti čovjeka. Što se tiče drugog koraka ili druge mjere, ona se ogleda u traženju vanjskog dokaza i realne potvrde.

Zašto nisu četvoricu svjedoka doveli? A pošto svjedoke nisu doveli, oni su onda kod Allaha lažljivci (23/13). Ova nesaglediva potvora, koja je dotakla i najuzvišenije položaje, najčišće osobe, nije smjela proći ovako olahko a da se širi bez dokaza i objašnjenja. Nije smjelo biti da jezici ogovaraju i usta prenose bez svjedoka i dokaza. *Zašto nisu četvoricu svjedoka doveli (24/13)*, a pošto to oni nisu učinili, onda znači da lažu, tretiraju se kao takvi kod Allaha, kod koga nema izmjene riječi i suda. Nema izmjene ni odluke. To je bila istinita, stalna i potvrđena grješka od koje se oni ne mogu nikada oprati niti lišiti njene posljedice i kazne.

Ovo su te dvije mjere, ti koraci; mjera koja traži da se pitanje izloži srcu i zatraži sud savjesti o tome. Drugi korak je potvrditi to vidljivim i jasnim dokazom. Ova dva koraka ili dvije mjere vjernici su zanemarili kod slučaja ove potvore i prepustili onima koji su vodili borbu protiv

Resulullaha da potvoru iznose. To bi moglo biti pogubno da nije Allahove pažnje koja je obuhvatila muslimansku zajednicu i sačuvala je posljedica ovog velikog iskušenja. Allah upozorava vjernike da se nikada u tako nešto ne upuštaju poslije ove bolne lekcije.

A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove i na ovom i na onom svijetu, već bi vas stigla teška kazna zbog onoga u što ste se upustili
(24/14)

Allah je ovim podučio muslimansku skupinu u razvoju, podučio u vidu stroge lekcije, dao muslimanima mogućnost da spoznaju Njegovu dobrotu i milost, a nije prepustio da osjete Njegovu kaznu i patnju, a to je djelo koje zaista zaslužuje veliku kaznu, kaznu koja odgovara kazni koju su oni prozrokovali Poslaniku (alejhi's-selam), njegovoj supruzi, njegovom vjernom saputniku o kome se zna samo sve najbolje, kazni koja odgovara zlu koje se proširilo u muslimanskom društvu i dotaklo sve svetosti na kojima počiva život ovog društva, kazni koja odgovara ružnom djelu spletke koju je vodila grupa licemjera protiv vjere da bi je iz korijena iščupala u momentu kada se uzdrma povjerenje vjernika u njihova Gospodara, njihova Poslanika i pouzdanje u samog sebe tokom jednog mjeseca. To je bio cio mjesec pun nemira, uzbuđenja i bez ikakve sigurnosti. Međutim, Allahova dobrota stigla je ovu muslimansku skupinu koja se razvija, Allah se smilovao njoj i obuhvatio sve grijешnike nakon ove bolne pouke.

Kur'an ocrtava sliku tog perioda u kojem su se izmakle uzde i povodci, iščezla sva mjerila, uzdrmale sve vrijednosti i nestali svi principi.

Kad ste to jezicima svojim prepričavati stali i kad ste na sva usta govorili ono o čemu niste ništa znali, vi ste to sitnicom smatrali, ali je ono Allahu krupno (24/15).

To je slika koja odražava lahkomislenost i potcjenjivanje i gdje nema nimalo kritičnost. To je slika koja je zahvatila najsloženija i najozbiljnija pitanja bez ikakva pregonjenja.

Kad ste to jezicima svojim prepričavati stali (24/15) - prenoseći od usta do usta, bez razmišljanja, bez promišljanja, bez ispitivanja i posvećivanja pažnje, kao da su to riječi koje se ne dotiču sluha, nešto što ne ispunjava ljudske glave, nešto o čemu srca ne razmišljaju, *i kad ste na sva usta govorili ono o čemu niste ništa znali* (24/15) - govorili ste nesvjesno, ne razmišljajući niti srcem osjećajući, nego su to bile riječi koje su jednostavno usta izbacivala, koje se nisu smjestile u ljudskoj spoznaji, koje su usta izbacivala prije nego što su prošle kroz filter razuma. *Vi ste to*

sitnicom smatrali (24/15) - i time povrijedili čast Poslanika, izazivali bol koja cijepa njegovo srce, srce njegove supruge i porodice. To su riječi kojima ste uprljali kuću Čestitoga koju ni u predislamsko vrijeme nisu prljali i potvarali, to su riječi kojima ste optuživali saborca i mudžahida na Allahovu Putu, to su riječi kojima ste dotakli nepogrješivost Poslanika (alejhi's-selam), njegovu sponu sa njegovim Gospodarom i zaštitu kojom ga je Allah štitió. *Vi ste to sitnicom smatrali, ali je ono Allahu krupno* (24/15). Sve ono što je kod Allaha veliko, to je sveto i uzvišeno, zbog toga se potresaju i brda, i tresu i Zemlja i nebesa.

Trebalo je da se srca uplaše čim su čula tu vijest, da kritički postupim čim se progovorilo o tome, da odbace da je takvo nešto moglo biti predmet razgovora. Trebalo je da se srca okrenu prema Allahu, da ih oslobodi i liši da se tako nešto može i pomisliti na Njegova Vjerovjesnika. Trebalo je da se ovakva potvora daleko odbaci iz te čiste i plemenite atmosfere.

Zašto niste, čim ste to čuli, rekli: "Ne dolikuje nam da o tome govorimo, hvaljen neka si Ti! To je velika potvora!" (24/16).

Čim je ova vijest dotakla i doprla do srca i jako ih potresla, primijetila veličinu grijeha i grozotu koja je učinjena, tada pristizhe upozorenje da se nikada ne ponovi nešto ovako grozno:

Allah vam naređuje da više nikad tako nešto ne ponovite, ako ste vjernici (24/17).

Allah vam naređuje - rečeno je stilom djelotvornog odgoja u najpovoljnijim uvjetima, da to čovjek čuje, pokori se i uzme u obzir termin koji ima smisao strogog upozorenja - da se nikada takvo nešto ne ponovi. *Allah vam naređuje da više nikada takvo nešto ne ponovite* (24/17) - uz objašnjenje vjerovanja, da se ljudi koriste tim savjetom i naredjenjem *ako ste vjernici* (24/17). Ne može biti groznije djelo pokazano vjernicima od ovoga koje je razotkriveno. Njime su strogo upozoreni da tako nešto nikada ne ponove jer su oni vjernici.

I Allah vam propise objašnjava (24/18) - kao što je to objašnjeno kod slučaja ove potvore i otkrivanja šta sve stoji iza te spletke i kakve su se grješke i grijehovi u tome dogodili. *A Allah sve zna i mudar je* (24/18) - zna povode, namjere i ciljeve, zna šta kruži u srcima, zna puteve i smjerove hoda duša, On je Mudar u tretiranju ovih pitanja, njihova raspoređivanja, donošenja zakona i odredaba koje odgovaraju tim povodima.

Poslije ovoga uslijedio je pogovor na kazivanje o potvori kakva su djela poslije toga uslijedila, upozorenje da se tako nešto ne dogodi, navodi se Allahova dobrota i Njegova milost, prijetnja onima koji potvaraju čestite, plemenite i nevine vjernice, kakvu im kaznu Allah na Sudnjem danu sprema, pored prečišćavanja i oslobodenja ljudskih duša od takvih postupaka i oslobodenja raznih zaokruženja na Zemlji, vraćanja ka čistoti i časti onako kao što je to predstavljeno u stavu Ebu Bekra (Bog bio zadovoljan njime) u odnosu na njegova rodaka Mistaha ibni Esasa koji je bio zaplovio u vode potvore sa ostalima koji su potvoru prenosili.

One koji vole da se o vjernicima šire bestidne glasine čeka teška kazna i na ovom i na onom svijetu; Allah sve zna, a vi ne znate (24/19).

Oni koji potvaraju čestite i dobre žene, posebno oni koji se usuđuju da bace potvoru i na časnu porodicu Poslanika, oni rade i insistiraju da uzdrmaju povjerenje muslimanske zajednice u dobro, krijepost i čistotu, usuđuju se da lažno govore o razvratima i gnusnim djelima, i to putem nagovještaja da je razvrat raširen u tom društvu, usuđuju se da prenose takav razvrat u dušama ljudi da bi se to proširilo i u stvarnosti.

Zbog svega toga opisani su oni koji potvaraju čestite i nevine žene da oni žele i streme da prošire razvrat i među onima koji vjeruju. Zbog toga se njima prijeti bolnom kaznom i na ovom i na onom svijetu.

Ovo je jedan vid odgojnog programa, jedan vid preventivnih mjera uspostavljenih na iskustvu ljudske duše i spoznaje, metod pročišćavanja njenih osjećaja i stremljenja. Poslije ovoga uslijedio je pogovor u riječima Uzvišenoga: *Allah sve zna, a vi ne znate (24/19)*. Ko je taj koji zna bit ove duše do Onaj koji je nju stvorio? Ko je taj koji raspoređuje bit ovog bića do Onaj koji ga je stvorio? Ko je taj koji vidi sve pojavno i skriveno, ko je taj čijem znanju nije ništa nepoznato do Sveznajući, Obaviješteni.

Po drugi put podsjećaju se muslimani na Allahovu dobrotu i milost učinjenu njima.

A da nije Allahovove dobrote prema vama i milosti Njegove i da Allah nije blag i milostiv (24/20)...

Ovaj događaj zaista je velik. Ova grješka je zaista ogromna i zlo koje je sadržano u toj grješci dostojno je da cjelokupnu muslimansku zajednicu zadesi kakvo zlo. Međutim, Allahova dobrota i Njegova milost, Njegovo sažaljenje i Njegova obazrivost je bilo ono što ih je sačuvalo tog zla. Na to Kur'an podsjeća muslimane više puta odgajajući ih na ovom velikom iskustvu koje obuhvata život muslimana.

Kada muslimani shvate da bi ih to veliko zlo sve zadesilo da nije bilo Božije dobrote i Njegove milosti, onda bi shvatili da su slijedili korake šejtana, a nisu smjeli slijediti korake svoga neprijatelja i iskonskog neprijatelja svojih pradjedova. Time su upozoreni gdje ih vodi šejtan ovim strašnim zlom.

O vjernici, ne idite šejtanovim stopama! Onoga ko bude išao šejtanovim stopama on će na razvrat i odvratna djela navoditi. A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove nijedan se od vas ne bi nikad od grijeha očistio; ali Allah čisti onoga koga On hoće. Allah sve čuje i sve zna (24/21).

To je prijezirna slika gdje šejtan hodi, a vjernici slijede njegove korake, a bilo im je preče da napuste šejtana i krenu drugim, ne njegovim pesimističkim putem. To je slika koja zaslužuje osudu, slika koju izbjegava priroda svakog vjernika i zbog čega se njegova savjest i vizija potresaju. Ocrtavanje ove slike i suočavanje vjernika s njom izaziva u dušama muslimana budnost, opreznost i osjetljivost, jer *onoga ko bude išao šejtanovim stopama on će na razvrat i odvratna djela navoditi (24/21)*. Kazivanje o ovoj potvori primjer je nečega što zaslužuje osudu, nečega čemu je šejtan poveo i vjernike koji su se upustili u tu potvoru. To je primjer jedinstven i grozan.

Čovjek je zaista slabašan, izložen raznim sklonostima, i uvijek izložen prljavštini osim kad ga stignu Allahova dobrota i Njegova milost, a to biva onda kada se vjernik usmjeri prema Allahu i slijedi Njegov Put.

A da nije Allahove dobrote prema vama i milosti Njegove, ni jedan se od vas ne bi nikad od grijeha očistio; ali Allah čisti onoga koga On hoće (24/21).

Allahovo svjetlo zrači u srcu čovjeka, čisti ga i pročišćava, jer da nije Allahove dobrote i Njegove milosti, niko ne bi bio od grijeha očišćen. Allah sve čuje i zna. On čisti onoga ko zaslužuje da bude očišćen, očisti onoga u kome vidi dobro i spremnost da čini dobro. *Allah sve čuje i sve zna (24/21)*.

Nakon spominjanja očišćenja i duhovnog pročišćavanja dolazi poziv ka opraštanju i nezamjeranju među vjernicima koji se nadaju Allahovu oprost u zbog grijeha kojeg su počinili.

Neka se čestiti i imućni među vama ne zaklinju da više neće pomagati rodake i siromahe, i one koji su na Allahovu putu rodni kraj svoj napustili;

neka im oprostite i ne zamjere! Zar vama ne bi bilo drago da i vama Allah oprostí? A Allah prašta i samilostan je (24/22).

Ovaj ajet objavljen je u vezi sa Ebu Bekrom (neka je Allah zadovoljan njime), a poslije objave o nevinosti Aiše. Ebu Bekr je saznao da je Mistah Ibni Esase bio jedan od onih koji su zapali u prenošenje potvora, a ovaj Mistah je bio njegov rođak i jedan od siromašnih muhadžira. Ebu Bekr (Allah bio zadovoljan njime) izdržavao ga je, pa se zakleo da neće više nikada izdržavati Mistaha i davati mu pomoć.

Ovaj ajet objavljen je da bi podsjetio Ebu Bekra i vjernike da su oni ti koji griješe, da oni vole da im Allah oprašta, a ako je tako, pa neka jedni druge tako i tretiraju, neka vole da im se oprašta i da se ne zaklinju da će odbiti činjenje dobra onima koji to zaslužuju pa makar ti kojima su oni davali bili i griješnici i počinili neugodnosti.

Ovdje nailazimo na visoki stepen snažno pročišćenih duša koje su očišćene svjetlom Allahovim, svjetlom koje zrači i u duši Ebu Bekra Siddika (neka je Allah zadovoljan njime), tog Ebu Bekra koga je dotakla priča o potvori u dno njegove duše i koji je podnio gorčinu optužbe koja se odnosila i na njegovu kuću i na njegovo dostojanstvo. I čim je čuo Ebu Bekr poziv svoga Gospodara na oprost i čim je to inspirativno pitanje dotaklo njegovu savjest, *zar vama ne bi bilo drago da i vama Allah oprostí (24/22)*, on se uzdigao iznad bolova, iznad osjećaja čovjeka, iznad logike sredine, tako da se njegova duša prozračila, zalepršala i ozarila Allahovim svjetlom. Osjetivši se tako, Ebu Bekr prihvata poziv Allaha sa smirenošću i iskreno, poprativši to riječima: "Tako mi Boga, i ja volim da mi Allah oprostí" i tako se on ponovo prihvata izdržavanja Mistaha kao što je i ranije činio, zaklinjući se: "Tako mi Allaha, nikada ga više neću lišiti toga." To je bila njegova zakletva na njegovu raniju zakletvu koja je glasila: "Tako mi Allaha, neću ga izdržavati niti ću mu išta ubuduće davati."

Time je Allah skinuo i zbrisao bolove tog velikog srca, oprao prljavštinu kako bi ono ostalo vazda čisto, pročišćeno, očišćeno i ozračeno ovim svjetlom.

To je oprost na kojeg Allah podsjeća vjernike, ali to je oprost za onoga ko se pokaje grijeha potvaranja čestitih žena i širenja razvrata među

onima koji vjeruju. Međutim, oni koji su bacili potvoru na čestite žene iz mržnje i insistiranja, kao što je to radio Ibni Ubej, za njega nema tolerancije niti oprosta. Ako budu izbjegli kaznu na ovom svijetu, jer svjedoci to nisu potvrdili, Allahova kazna ih čeka na onom svijetu. Toga dana neće biti potrebni svjedoci.

Oni koji obijede čestite, bezazlene vjernice, neka budu prokleti na ovom i na onom svijetu; njih čeka patnja nesnosna (24/23)

na Dan kada protiv njih budu svjedočili jezici njihovi, i ruke njihove, i noge njihove za ono što su radili (24/24).

Tog Dana Allah će ih kazniti kaznom koju su zaslužili i oni će saznati da je Allah, doista, oličena istina (24/25).

Ovaj izraz otjelovljuje grijeh ovih i njegovu grozotu. Izraz predstavlja potvoru nevinih čistih vjernica dok su one potpuno bezazlene i neoprezne na potvoru. One su nevine, smirene, ne osvrću se ninašto, jer nisu ni uradile nešto što traži opreznost. Ta potvora je veliki grijeh u kome se odražava grozota kao i mržnja. Zbog toga se ubrzava sa prokletstvom onih koji potvaraju, Allahovo prokletstvo na njih, zatim njihovo izgonjenje iz Allahove milosti i na ovom i na budućem svijetu, a onda se ocrtava i scena tog kažnjavanja *na Dan kada protiv njih budu svjedočili jezici njihovi i ruke njihove, i noge njihove (24/24)*. Tada će jedni druge uistinu optuživati, jer su potvarali nevine i čiste vjernice. To će biti djelotvorna i odgovarajuća scena predočena na umjetnički skladni način kur'anskog izražavanja.

Tog Dana Allah će ih kazniti kaznom koju su zaslužili (24/25) - kaznit će ih odgovarajućom kaznom, do u detalje obračunati, i kada će se uvjeriti u sve ono u čemu su tražili sumnju. Oni će saznati da je Allah, doista, oličena istina (24/25).

Razgovor o događaju potvore završava objašnjenjem Allahove pravde kod izbora kojeg je dao u prirodi i ostvario u realnom životu ljudi, a to je da se loše duše spajaju sa lošim dušama, a čestite osobe miješaju se sa čestitim osobama, na čemu i počivaju odnosi među supružnicima. Nije moguće da je Aiša (neka je Bog zadovoljan njome) bila onakva kao što su je potvorili, jer joj je dodijeljeno da bude najčistija osoba na licu ove Zemlje.

Nevaljale žene su za nevaljale muškarce, a nevaljali muškarci za nevaljale žene; čestite žene su za čestite muškarce, a čestiti muškarci za čestite žene. Oni nisu krivi za ono što o njima govore; njih čeka oprost i veliko obilje (24/26).

Duša Poslanikova (alejhi's-selam) neizmjereno je voljela Aišu i nije moguće da je Allah učini tako omiljenom svom Poslaniku koji je zaštićen ako nije bila potpuno čista žena koja zaslužuje ovu veliku pažnju i ljubav.

To su oni čestiti i one čestite, *oni nisu krivi za ono što njima govore (24/26)*. Po svojoj prirodi i stvaranju, ništa od onog što im se prigovara njih ne optužuje.

... *njih čeka oprost i veliko obilje (24/26)* - oprost i za grijehе koje su počinili, časna opskrba kao dokaz njihove plemenitosti i priznanja kod Allaha.

S ovim prestaje kazivanje o ovoj potvori, a to je bio događaj kome je bila izložena cjelokupna muslimanska zajednica. Ona se smatra najvećim iskušenjem, jer je to bilo zaista teško iskušenje vezano za porodicu Poslanika, a Poslanik, koji je u zaštiti Allahovoj, mogao je imati u svojoj porodici i domu samo čisto i plemenito biće. Ovaj događaj Allah je učinio poukom, kako da se odgaja muslimansko društvo, da se pročisti, zaleprša i uzdigne visoko u horizonte svjetlosti, kako je navedeno u suri *En-Nur*.

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَلَسْتُمْ عَلَىٰ أَهْلِهَا . ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ أَمَّا لَكُمْ تَذَكُّرُونَ * فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ ، وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ : ارجِعُوا فَارجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ * لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَكُمْ ، وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ .

« قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَفْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ ، وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ، ذَٰلِكَ أَزْكَى لَّهُمْ ، إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ * وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ : يَفْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ ، وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ ، وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا ؛ وَلِيَضْرِبَنَّ بَنِي مَخْرَجِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ ؛

وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ، أَوْ آبَائِهِنَّ، أَوْ أَبْنَائِهِنَّ، أَوْ أَبْنَاءَ
 بُعُولَتِهِنَّ، أَوْ إِخْوَانِهِنَّ، أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ، أَوْ نِسَائِهِنَّ، أَوْ مَا مَلَكَتْ
 أَيْمَانُهُنَّ، أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ، أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَى
 عَوْرَاتِ النِّسَاءِ؛ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِنْ زِينَتِهِنَّ. وَتَوْبُوا إِلَى اللَّهِ
 جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ .

« وَأَنْكِحُوا الْأَيَامَى مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ . إِنْ يَسْكُونُوا
 فُقَرَاءَ يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ ، وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ * وَلَيْسَتَغْتَفِبِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ
 نِكَاحًا حَتَّى يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ . وَالَّذِينَ يَبْتِغُونَ الْكِتَابَ بِمَا مَلَكَتْ
 أَيْمَانُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ - إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا - وَأَتَوْهُم مِّن مَّالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ ؛
 وَلَا تُكْرِهُوا فَتِيَانِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ - إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا - لَتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا .
 وَمَنْ يُكْرِهِنَّ فَإِنَّ اللَّهَ مِنْ بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ .
 « وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ آيَاتٍ مُّبِينَاتٍ ، وَمَثَلًا مِّنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ ،
 وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ » ..

*O vjernici, u tuđe kuće ne ulazite dok dopuštenje ne dobijete i dok
 ukućane ne pozdravite; to vam je bolje, poučite se! (24/27).*

*A ako u njima nikoga ne nađete, ne ulazite u njih dok vam se ne
 dopusti; a ako vam se rekne: "Vratite se!" - vi se vratite, bolje vam je, a Allah
 zna ono što radite (24/28).*

*Nije vam grijeh da ulazite u nenastanjene zgrade, u kojima se nalaze
 stvari vaše, a Allah zna ono što javno pokazujete i ono što krijete (24/29).*

*Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim
 mjestima svojim; to im je bolje, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade (24/30).*

*A reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim
 mjestima svojim; i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim*

onoga što je ionako spoljašnje, i neka vela svoja spuste na grudi svoje; neka ukrase svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim, ili očevima svojim, ili očevima muževa svojih, ili sinovima svojim, ili sinovima muževa svojih, ili braći svojoj, ili sinovima braće svoje, ili sinovima sestara svojih, ili prijateljicama svojim, ili robinjama svojim, ili muškarcima kojima nisu potrebne žene, ili djeci koja još ne znaju koja su stidna mjesta žena; i neka ne udaraju nogama svojim da bi se čuo zveket nakita njihova koji pokrivaju. I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite (24/31).

Udavajte neudate i ženite neoženjene, i čestite robove i robinje svoje; ako su siromašni, Allah će im iz obilja Svoga dati. Allah je neizmjereno dobar i sve zna (24/32).

I neka se suzdrže oni koji nemaju mogućnosti da se ožene, dok im Allah iz obilja svoga ne pomogne! A s onima u posjedu vašem koji žele da se otkupe, ako su u stanju da to učine, o otkupu se dogovorite. I dajte im nešto od imetka koji je Allah vama dao. I ne nagonite robinje svoje da se bludom bave - a one žele da budu čestite - da biste stekli prolazna dobra ovoga svijeta; a ako ih neko na to prisili, Allah će im, zato što su bile primorane, oprostiti i prema njima milostiv biti (24/33).

Mi vam objavljujemo jasne ajete i primjere iz života onih koji su prije vas bili i nestali i pouku onima koji se budu Allaha bojali (24/34).

Islam, kao što smo ranije rekli, ne oslanja se na kaznu kod izgradnje čestitog društva, nego se oslanja, prije svega, na preventivne mjere. Islam se ne suprotstavlja prirodnim nagonima, nego ih regulira i pridružuje im čistu atmosferu bez ikakvih vještačkih stimulacija.

Dominirajuća ideja u programu islamskog odgoja u ovoj oblasti jeste što više sužiti priliku zablude i grijeha, odstraniti što dalje sve faktore koji vode smutnji i neredu uz primjenu metoda koji smiruje uzroke indikacija i izazova, sa odstranjenjem svih zapreka bez prirodnog zasićenja, propisanim i čistim sredstvima.

Zbog toga se u islamu tretira svaka kuća kao nešto sveto. Ona se ne smije ničim dotaknuti niti oskrnaviti. Ukućani u jednoj kući ne smiju biti iznenađeni ulaskom stranca. On ne može ući bez prethodnog traženja dopuštenja za ulazak. To se čini iz opreznosti da se ne primijeti ono što je tajno u porodici, da se ne zateknu ukućani neobučeni i nepripremljeni uz obaranje pogleda i muškarca i žene i nepokazivanje draži ni nakitom radi izazivanja strasti.

Odatle je i olakšano sklapanje braka siromašnim muškarcima i ženama jer je čednost prava garancija za zadovoljenje, kao što je zabranjeno i izlaganje roblja prostituciji, da i taj čin ne bude omogućen zavodjenjem na lahak način i dovođenjem do razvrata.

Da bacimo pogled i osvrnemo se podrobnije na tu realnu sigurnost koja se ostvaruje u islamu.

O vjernici, u tuđe kuće ne ulazite dok dopuštenje ne dobijete i dok ukućane ne pozdravite; to vam je bolje, poučite se! (24/27).

A ako u njima nikoga ne nadete, ne ulazite u njih dok vam se ne dopusti; a ako vam se rekne: "Vratite se!" - vi se vratite, bolje vam je, a Allah zna ono što radite (24/28).

Nije vam grijeh da ulazite u nenastanjene zgrade, u kojima se nalaze stvari vaše, a Allah zna ono što javno pokazujete i ono što krijete (24/29).

Allah je odredio da kuće budu smiraj u koji se ljudi svraćaju i dolaze da bi stanovali i duše smirili, da bi osigurali svoju intimu i ono što je sveto, da odlazu terete upozorenja i pretjeranu napetost nerava.

Domovi mogu biti takvi samo onda kada postanu sigurni i nedodirljivi, kada ih ne može posjetiti niko bez traženja dozvole i dopuštenja ukućana, i to u vrijeme kad to oni žele i u situaciji kada su oni zadovoljni da prime druge.

Povreda kuće od onih koji ulaze bez dozvole omogućava da njihovi pogledi padaju i na ono što je nedodirljivo, pa i da pobuduju strasti, kada se otvara mogućnost za zavodjenje koje proističe iz prolaznih susreta i neočekivanih pogleda i koji, kada se ponove i prerastu u namjerne poglede koje pokreće strast koju su pobudili prvi nenamjerni i neočekivani susreti sve se to pretvori u grijesne odnose poslije nekoliko koraka ili u nedozvoljene strasti iz kojih izrasta duševno povezivanje i devijacija.

U predislamskom periodu bilo je slučajeva da bi neki i nazor provaljivali u kuće i ulazili. Posjetilac bi onda govorio: Eto, ušao sam, a može da se dogodi da baš u tom času domaćin bude sa svojom suprugom u takvoj situaciji koja ne dozvoljava da ih iko vidi. Događalo bi se da žena

bude otkrivenih stidnih dijelova tijela ili možda muž. Sve bi to vodilo mučnini i povredi, povredi kuće, njene sigurnosti i smirenosti, i to bi izlagalo ljude smutnji i spletkarenju, kada oko potrefi ono što izaziva.

Zbog svega toga Allah odgaja muslimane visoko moralno, odgaja ih da traže dozvolu za ulazak u kuće, da nazivaju selam ukućanima radi bliskosti i otklanjanja svega što bi vodilo razvratu prije nego što uđu u kuću.

O vjernici, u tuđe kuće ne ulazite, dok dopuštenje ne dobijete i dok ukućane ne pozdravite (24/27).

Nakon traženja dozvole za ulazak (a dozvola se traži bio neko u kući ili ne), ako nikoga nema, njemu nije dozvoljeno nazor ući pa ni poslije traženja dozvole, jer bez dozvole nema ulaska.

A ako u njima nikoga ne nadete, ne ulazite u njih dok vam se ne dopusti (24/28).

A ako se u kući nalazi neko od ukućana, ni tada samo traženje dozvole ne dopušta ulazak, jer je to samo traženje dozvole, pa ako ukućani ne dozvole ulazak, ni tada nema ulaska, premda je zatražena dozvola, nego se treba vratiti bez ikakve ljutnje i pomisli da ukućani osjećaju prema njemu nešto loše, treba se vratiti bez oklijevanja.

...ako vam se rekne: "Vratite se!" - vi se vratite, bolje vam je (24/28).

Vratite se bez ikakve ljutnje ili pomisli da ukućani osjećaju prema vama nešto loše, ili da vas izbjegavaju. Svi ljudi imaju neke svoje tajne i isprike, njima samima treba vazda prepuštati da oni procijene svoje uvjete i okolnosti.

...a Allah zna ono što radite (24/28) - On je prozreo ono što taje srca i zna koji su povodi i razlozi.

Međutim, kada je riječ o javnim objektima kao što su hoteli, prenoćišta, musafirhane i selamluci, koji su odvojeni od porodičnih kuća i stanova, tu nema nikakva grijeha niti prigovora, pa ni ljutnje zbog ulaska bez traženja dozvole. To se čini da bi se izbjegle poteškoće kad ne postoje razlozi za traženje dozvole za ulazak.

Nije vam grijeh da ulazite u nenastanjene zgrade, u kojima se nalaze stvari vaše (24/29).

A Allah zna ono što javno pokazujete i ono što krijete (24/29). Sve što radite, vaša javna i tajna djela, sve zna Allah. On vas kontroliše i kod tajnih i javnih djela, kontroliše sve što radite. U ovoj kontroli osigurana je pokornost srca i predstavljen visok stepen plemenitog odgoja naznačenog u Kur'anu, odgoja koji ljudskom rodu ocrtava svoj kompletni program u svakoj oblasti.

Kur'an-i kerim je kompletan program. On ističe ovu stranu društvenog života i njoj posvećuje ovoliko pažnje. Kur'an tretira život u cjelini i pojedinostima kako bi uskladio pojedine njegove oblasti sa njegovom glavnom idejom na ovaj način. Traženjem dopuštenja za ulazak u kuće ostvaruje se njihova nedodirljivost, jer u njima čovjek ima smiraj i počinak, ukućani osiguravaju sebi mir da ih niko ne iznenađuje i uznemirava zbog otkrivenih stidnih situacija. Stidne situacije su brojne, nisu to samo one na koje čovjek pomišlja kad god se spomene stidno mjesto (*avret*). Nisu su to samo tjelesna stidna mjesta, nego u *avret* spadaju i jela i odijela i namještaj itd., sve zbog čega ukućanima ne bi bilo drago da ih neko iznenadi prije nego se sve to dovede u red, dotjera i pripremi. Tu spada i nedodirljivost osjećaja i duševnog stanja. Koliko ima ljudi koji bi dopustili i kojima bi bilo drago da ga neko vidi slaba i uplakana zbog djelotvorne emocije ili ljutnje ili zbog bola ili nečeg drugog što krije od drugoga!?

Kur'anski program vodi računa o svim ovim detaljima na razini visokog morala. Etika traženja dozvole za posjetu i ulazak u kuću dovodi do smanjenja prilika slučajnih pogleda i susreta koji često u ljudima bude skrivene strasti i želje iz kojih se rađaju odnosi i susreti koje planira šejtan. To se čini da ih ne primijete pažljive oči i dobronamjerna srca.

Prvog dana kad su ovi ajeti bili objavljeni vjernici su to shvatili i prihvatili, a među njima prvi Poslanik (alejhi's-selam).

Ebu Davud i Nesai prenose od Ebi Omera Evzaija, njegovim senedom od Kajsja ibni Seada, a on od Ibni Ubadea slijedeće: "Jednog dana posjetio nas je Poslanik (alejhi's-selam) kod kuće i reкао: "Es-selamu alejkum ve rahmetullah!" Sead mu prihvati selam, ali tihim glasom. Ovaj Kajs dalje dodaje: Upitao sam ga: Zar nećeš dozvoliti Božijem Poslaniku (alejhi's-selam) da uniđe? - Sead mi odgovori: Pusti ga neka nam što više puta naziva selam! - Tada Božiji Poslanik ponovo reče: "Es-selamu alejkum ve rahmetullah!" Sead mu ponovo odgovori nečujno, a Poslanik (alejhi's-selam) ponovo naziva: "Es-selamu alejkum ve rahmetullah!" i onda se vrati, a Sead pođe za njim i reče mu: Božiji Poslaniče, ja sam čuo kako nazivaš

selam i ja sam ti selame tiho prihvatao zbog toga da nam više puta nazivaš selam. - I tada se povraća sa Božijim Poslanikom. Sead se obrati Poslaniku i ponudi da mu opere ruke i Poslanik ih oprao. Potom mu Sead predade *hamisu*,¹⁸ obojenu šafranom ili versom, žutom bojom. Poslanik (alejhi's-selam) se zaogrnuo time, podiže ruke i prouči: "Bože, Tvoj spas i milost spusti na porodicu Seada ibni Ubadea", i prouči dovu do kraja."

Ebu Davud prenosi svojim lancem prenosilaca od Abdullaha ibni Bišra slijedeće: "Kada bi Poslanik (alejhi's-selam) došao nekome na kućna vrata, on se ne bi licem okrenuo prema ulazu, nego svojom desnom, ili, pak, lijevom stranom. Tom prilikom bi rekao: "Es-selamu alejkum, es-selamu alejkum". To bi činio zbog toga što tada na kućama nije bilo zastora.

I Ebu Davud prenosi svojim lancem prenosilaca od Huzejla slijedeće: "Dode neko, Osman kaže da je to bio Sead, i stade pred vrata Vjerovjesnika (alejhi's-selam) pa upita za dozvolu da uniđe. Stajao je pred vratima, - Osman kaže, okrenut prema vratima -, i tada mu Vjerovjesnik reče: "Ovako se okreni, ili ovako, jer dozvola se traži i za pogled."

U Sahihima Buharija i Muslima prenosi se od Božijeg Poslanika (alejhi's-selam) da je rekao: "Kad bi te neko pogledao bez odobrenja i ti se bacio na njega kamenčićem pa mu izbio oko, ti ne bi bio griješan."

Ebu Davud prenosi svojim lancem prenošenja od Rebia: "Dode jedan čovjek iz plemena Benu Amir i zatraži dozvolu za ulazak od Božijeg Poslanika (alejhi's-selam). Božiji Poslanik je bio u kući. Čovjek pita: Hoću li unići? - Nato Poslanik (alejhi's-selam) pozva slugu i reče mu: "Izadi i pouči ovog čovjeka kako se traži odobrenje za ulazak. Reci mu: Nazovi selam i onda pitaj hoću li unići." Taj čovjek je čuo taj razgovor i reče: "Es-selamu alejkum, hoću li unići?" Tada mu je Božiji Poslanik dozvolio pa je dotični ušao."

Hušejm, Mugire i Mudžahid kažu: "Ibni Omer dode zbog nekog posla, a tresla ga groznica, približio se šatoru jedne Kurejšijke i reče: Es-selamu alejkum, mogu li ući, a ona odgovori: Uđi sa selamom! - On je ponovo pita, a i ona mu isto odgovara. Ibni Omer pođe pa se povraća i reče joj: Reci, unidi! - Tada je ona rekla: Unidi! i Ibni Omer uniđe."

Ata ibni Rebah prenosi od Ibni Abassa da Ibni Abass kaže: "Pitao sam da li ću tražiti dozvolu za ulazak i kod ulaska svojim bratičnima,

¹⁸ Odjeća od učinjene vune.

siropticama koje žive u istoj kući u kojoj i ja? - Da. - Ponovo sam ga molio da mi dopusti, ali mi je i ovaj put odbio riječima: Da li ti hoćeš da ih vidiš gole? - Ne, odgovorio sam. Ponovo sam mu se obratio sa istim pitanjem, a on me upita: Hoćeš li se ti pokoravati Allahu? - Hoću, odgovorio sam, a on mi ponovi: - Traži dopuštenje!

U Sahihima Buharija i Muslima navodi se da je Božiji Poslanik (alejhi's-selam) zabranio muškarcima da noću iznenada ulaze u kuće, a u drugoj verziji stoji: "Zabranio je noću iznenada navraćati."

U drugoj jednoj verziji stoji da je Božiji Poslanik (alejhi's-selam) danju došao u Medinu, zanoćio izvan grada i rekao: "Sačekajte kako bismo u vrijeme jaci je ušli, tj. krajem dana, dok raščesljaju kose i skrivena mjesta pripreme!"

Do ovih detalja i opreznosti dosegla je pažnja Božijeg Poslanika i njegovih saputnika, asahba, kod pridržavanja tih svijetlih i visokih moralnih načela osvijetljenih Allahovim *nurom*.

Mi muslimani danas ne primjećujemo ove plemenite postupke nego ih smatramo glupim i grubim, pa posjetilac zahlupa na vrata svome bratu u svako doba dana i noći, hlupa i hlupa na vrata, a ne misli da se vrati, nego i dalje hlupa sve dok mu vrata ne otvore. Nije rijetko da postoji telefon u kući pa je i putem telefona moguće zatražiti dozvolu za ulazak prije nego što se dođe do kuće, da mu se dozvoli ili da bude obaviješten da vrijeme nije povoljno za dolazak. Međutim, on to zanemaruje da bi hrupio u nevrijeme i nedogovoreni čas. Zatim, ni običaj ne dozvoljava da neki posjetilac bude odbijen od kuće, jer je već tu pred kućom, došao je, bez obzira koliko bilo neugodno ukućanima to iznenađenje i neočekivanje.

Mi današnji muslimani znamo hrupiti na vrata našeg brata u svako vrijeme pa i vrijeme jela, i, ako nam se ne ponudi jelo, mi se nađemo uvrijeđenim, hrupimo im i kasno noću, i, ako nas ne pozovu da prenoćimo, mi se opet nađemo uvrijeđenim ne uzimajući u obzir nikakvo izvinjenje i isprike ukućana.

To zbog toga što muslimani nisu odgojeni u duhu islamske etike, niti u našim željama slijedimo ono što nam je prenio Božiji Poslanik (alejhi's-selam), nego robujemo pogrešnom običaju, za šta nam Allah nije objavio nikakav dokaz.

Primjećujemo kod drugih naroda koji nisu muslimani da se drže svoje tradicije u ponašanju, tradicije koja je slična onome što je rečeno u

našoj vjeri, što bi trebao biti naš način ponašanja i kako da se osjećamo. To što kod njih primjećujemo nas oduševljava, a ponekad nas i zastidi. Pa i pored toga, mi ne pokušavamo da spoznamo našu vjeru i smireno je prigrlimo.

Nakon osvrta na etičko ponašanje kod traženja dozvole posjete kućama drugih, a to su preventivne mjere na putu pročišćavanja osjećaja i čuvanja od uzroka trenutne sumnje, u tekstu se govori o mjerama protiv smutnje - kako ne bi iskočila iz okova pokrenuta pogledom na mjesta koja izazivaju smutnju i trenutnim tjelesnim kretnjama koje zavode.

Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; to im je bolje, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade (24/30).

A reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje, i neka vela svoja spuste na grudi svoje; neka ukrase svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim, ili očevima svojim, ili očevima muževa svojih, ili sinovima svojim, ili sinovima muževa svojih, ili braći svojoj, ili sinovima braće svoje, ili sinovima sestara svojih, ili prijateljicama svojim, ili robinjama svojim, ili muškarcima kojima nisu potrebne žene, ili djeci koja još ne znaju koja su stidna mjesta žena; i neka ne udaraju nogama svojim da bi se čuo zveket nakita njihova koji pokrivaju. I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite (24/31).

Islam teži da uspostavi čisto društvo u kome se ne bude strasti svakog momenta niti uzvrišti meso i krv svakog trena. Djelatnosti stalnog uzbuđenja suočavaju se sa strastvenom požudom koja se ne može ugasi niti sakriti. Skriveni pogled, izazovna kretnja, izazovan nakit i golo tijelo - sve to može prouzrokovati buđenje animalne luđačke požude, osim ako se ne zauzdaju nervi i htijenje. U protivnom će se proširiti nered i anarhija, koji se ne mogu zaustaviti, i nervne i psihičke bolesti koje proističu iz uzbuđenja, a to ubrzo postaje nešto što strašno muči.

Jedno od islamskih sredstava za izgradnju čistog društva je onemogućavanje ovih uzbuđenja i zadržavanje jakog prirodnog nagona

između spolova zdravim i u njegovoj prirodnoj moći, bez vještačkog uzbuđenja, i usmjerenja tog nagona na sigurno i čisto mjesto.

Nekada je bila raširena ideja koja ističe da dozvoljeni pogledi, slobodni razgovori, olahko miješanje i ugodne šale među spolovima, a zatim i uvid u skrivena mjesta i smutnje, da je to neka vrsta ventiliranja, prilagodavanja i davanja pune slobode lošim čežnjama i neka vrsta preventive zbog pritiska, duševnih poteškoća i smanjenja čežnje seksulanog pritiska i drugih nesigurnih strasti, itd.

Ovo se proširilo odmah nakon širenja materijalističkih teorija, koje su išle za tim da liše čovjeka svih njegovih ljudskih osobnosti, po kojima se on razlikuje od životinje, kako bi ga povratili u animalni svijet kaljuže. Posebno se to dogodilo nakon Frojdove teorije.¹⁹ Međutim, ovo su bile samo teoretske pretpostavke. Svojim očima sam gledao u najslobodnijoj zemlji u ovom smislu, zemlji oslobođenoj svih društvenih, etičkih, vjerskih i humanih stega, ono što ovu teoretsku pretpostavku demantira i u osnovi kritikuje.

Da, gledao sam u ovoj zemlji, u kojoj nema nikakve zabrane otkrivanju tijela, miješanju raznih spolova, u svim formama i oblicima, da ovo nije završilo sa pročišćavanjem spolnih nagona i njihova reguliranja, nego je završilo luđačkom požudom koja se ne da sakriti niti smiriti sve dok se ne utoli žed i strastvenost. Gledao sam nervne bolesti i probleme kako se raznorodno razvijaju kao plod direktnog miješanja, koje ništa ne ograničava. Gledao sam prijateljstva između spolova u kojima je sve dozvoljeno, gola tijela na putu, izazovne kretnje, otvorene poglede, uzbuđljive scene. Tu nema mjesta za objašnjenje i iznošenje događaja u scenama, što bi govorilo o nužnosti ponovnog razmatranja tih teorija, koje je demantirala i odbacila puka stvarnost.

Prirodna sklonost između muškarca i žene duboko je ukorijenjena u životnom formiranju, jer je za to Allah vezao produžetak života na Zemlji i ostvarenje čovjekova zastupništva na njoj. To je stalna sklonost koja se čas smiri, čas ponovo javi. Njen izazov u svako vrijeme povećava njenu neobuzdanost i izlijeće s time u materijalnim prostranstvima da bi postigla udobnost, a ako to ne bi ostvarila, uzbuđeni živci postali bi umorni. Ovo bi bila samo stalna mučna djelatnost! Svaki pogled, svaka kretnja i svaki smijeh i šala, svaka intonacija kod govora na ovaj način su izazovni. Sigurni metod je svodenje na najmanje utjecajne faktore kako bi ova sklonost

¹⁹ V. poglavlje "El muškiletu'l-džinnsije" u djelu *El insanu bejne'l-madije vel islam* Muhammeda Kutba.

ostala u svojim prirodnim granicama i odgovorila prirodnim potrebama. Ovo je put kojeg je odabrao islam pročišćavajući prirodu, zapošljavajući ljudsku snagu ili moć da se bavi drugim pitanjima u životu, a ne da se odaziva nagonima mesa i krvi. U tom slučaju, ovaj odaziv neće biti samo jedini koji se realizira.

U dva ajeta izložena ovdje primjećuje se kako je moguće smanjiti prilike izazova, zavođenja i smutnje s obje strane.

Reci vjernicima neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim; to im je bolje, jer Allah, uistinu, zna ono što oni rade (24/30).

Obaranje pogleda od strane vjernika je duševna moralnost, pokušaj savladivanja želja da se vide ljepote i ono što izaziva smutnju, ljepote u licima i tijelima. Obaranje pogleda nosi u sebi i zatvaranje prvih otvora smutnje, zavođenja i pokušaja činjenja zabranjenoga, kako otrovna strijela ne bi pogodila svoj cilj.

Čuvanje spolnog organa prirodni je plod obaranja pogleda ili to je slijedeća mjera kako da čovjek gospodari voljom, kontrolira se i savladuje želje u prvim momentima, a zatim se to dvoje spaja i iznosi u jednom ajetu koji ih opisuje kao uzrok i posljedicu, ili kao druge dvije uzastopne mjere u svijetu savjesti i stvarnosti, kada su jedna i druga sasvim blizu.

To im je bolje (24/30) - jer čisti njihove osjećaje, garantira da neće doći do prljavštine i aktiviranja strasti na nedozvoljenom mjestu i padanja u animalnu provaliju. To bi bilo čišće za društvo, bolje osiguranje čistote tog društva, ponašanja i zraka kojeg ono udiše.

Allah je taj koji preduzima ove preventivne mjere, On zna njihove duševne i prirodne sastave, On ima uvida i obaviješten je u kom smjeru kreću njihove duše i organi. *Allah, uistinu zna ono što oni rade (24/30).*

A reci vjernicama neka obore poglede svoje i neka vode brigu o stidnim mjestima svojim (24/31).

Reci neka ne upućuju svoje gladne i potkrad upućene poglede ili zavodničke pozive koji izazivaju nagomilavanje smutnje u grudima ljudi, neka dopuštaju svoja spolna mjesta samo tamo gdje je dopušteno i lijepo odazivajući se pozivu prirode u čistoj atmosferi, kako se djeca ne bi stidjela svoga rođenja na prirodan način.

... i neka ne dozvole da se od ukrasa njihovih vidi išta osim onoga što je ionako spoljašnje (24/31).

Ukras je dozvoljen ženi. On odgovara njenoj prirodi. Svaka žena je sklona da bude lijepa, da istakne svoju ljepotu i nakit, koji se iz vremena u vrijeme razlikuje, ali osnova toga nakita je jedna te ista, a to je - želja da se ostvari savršenstvo ljepote i da se ona pokaže ljudima.

Islam se ne suprotstavlja ovoj prirodnoj želji nego je organizira i regulira, traži da se pojavi u svom sjaju i usmjerava je prema jednom čovjeku, njenom životnom drugu, koji može da gleda njene ljepote, i niko drugi do on. Islam ne dozvoljava da drugi gleda u njenu ljepotu. Njima je to zabranjeno, osim onih koji će biti spomenuti u ajetu kasnije, kod kojih pogled neće izazivati strast kad to vide.

Ukrasi koji se primjećuju na licu i rukama mogu se otkriti, jer je otkrivanje lica i ruku dopušteno na osnovu riječi Poslanika (alejhi's-selam) upućenih Esmi, kćerki Ebu Bekra: "Esmo, ženi, kada postane punoljetna, nije dozvoljeno da se vidi bilo šta osim ovo"²⁰ i pokazao na svoje lice i svoje šake.

I neka vela svoja spuste na grudi svoje (24/31).

Ovdje su upotrijebljeni termini *džujub*, što znači dekolte kod odjeće, i *himar*, što znači šal koji pokriva glavu, vrat i grudi, da bi se skrila mjesta koja izazivaju draž, da ih ne izlažu gladnim očima, pa ni iznenadnim pogledima, od kojih se čuvaju bogobojažni, ne zadržavajući se na njima i ne bacajući poglede na njih, nego ta mjesta ostaju skrivena njihovim pogledima.

Allah ne želi da izloži srca iskušenjima niti provjerama u ovoj vrsti iskušenja.

One vjernice koje se pridržavaju ove zabrane i čija su srca ozračena Allahovim svjetlom neće se ustezati kod ispoljavanja pokornosti, uprkos njihovoj prirodnoj želji da istaknu nakit i ljepotu. Žena je u predislamskom periodu bila i ponašala se kao i žena u modernom paganizmu. Ona prolazi između ljudi razdrljenih grudi, koje ništa ne pokriva, možda pokazuje i svoj vrat i pletenice, svoje minđuše u ušima itd., a kada je Allah naredio ženama da stavljaju prekrivače na otvore grudi, da ne ističu svoje ukrase osim ono što je vidljivo, o tome priča Aiša (neka je Allah zadovoljan njome): "Neka se Allah smiluje ženama muhadžirkama, prvo zbog objave ajeta: *neka vela svoja spuste na grudi svoje (24/31)*, one su odmah po objavi

²⁰ Prenosi Ebu Davud u svom Sunenu i kaže da je ovaj hadis mursel.

pocijepale svoje iznošene haljine i prekrile se njima.”²¹ Safija, kćerka Šejba, kaže: “Dok smo mi bile kod Aiše, spominjali smo Kurejšijke i njihove prednosti, pa Aiša (Bog joj se smilovao) tada reče: “Kurejšijke imaju prednost, ali ja, tako mi Boga, nisam vidjela boljih žena od ensarijki. One najiskrenije vjeruju u Allahovu Knjigu i objavu koja je objavljena u poglavlju Nur, a to je: *neka vela svoja spuste na grudi svoje* (24/31). Čim je ovaj ajet bio objavljen, njihovi ljudi su otišli svojim kućama i prenijeli ono što im je objavljeno, svaki svojoj ženi, kćerci, sestri i svojim bližnjima, tako da nijedna žena nije ostala a da nije pocijepala svoju haljinu i prekrivala se time potvrđujući i vjerujući ono što je objavljeno u Allahovoj Knjizi. Stajale su iza Poslanika (alejhi’s-selam) prekrivene kao da su im na glavama bile vrane.”²²

Islam je podigao ukus muslimanskog društva, pročistio osjećaje muslimana za ljepotom tako da animalno obilježje nije ostalo u ljepoti koja bi bila dopuštena, nego je došlo do izražaja ljudsko obilježje, koje pročišćava. Ljepota tjelesnog otkrivanja je animalna ljepota. Tu čovjek ispoljava životinjski osjećaj, bez obzira koliko tu bilo skladnosti i savršenstva. Što se tiče ljepote sustezanja, to je čista ljepota, gdje se ukus ljepote podiže na viši nivo, kakav odgovara čovjeku; to je ljepota koja je okružena i duhovnom i tjelesnom čistotom u osjećaju i viziji.

Islam čini tako i danas sa muslimankama u svojim redovima, uprkos padanja svjetskog ukusa i nadvlađivanja animalnog pečata nad čovjekom i sklonosti ka razotkrivanju svega, podizanju grudi poput životinja kako to one čine. Kada žene prekriju svoja dražesna mjesta, one se i danas pokoravaju Kur’anu i to u društvu koje otkriva i pokazuje svoje draži, u kome žena poziva muškarca onako kako životinja poziva životinju.

Ova čednost je jedno od sredstava zaštite i pojedinca i društva. Kur’an dozvoljava da se i to odstrani kada je osigurano da neće doći do smutnje pa se izuzimaju oni koji se ne mogu ženiti sa dotičnom osobom i oni koji su lišeni sklonosti tome, kojima se ne javljaju strasti za to, a to su:

roditelji, sinovi, roditelji supružnika i njihovi sinovi, braća i sinovi braće i sinovi sestara. Izuzimaju se i žene vjernice, a ne nemuslimanke, jer su one vezane za svoje muževe i svoje sestre i sinove njihovih naroda. Izuzimaju se oni pred kojima muslimanke ne mogu pokazivati svoja dražesna mjesta. U Sahihima Buharija i Muslima stoji: Žena ne može predočiti drugu ženu svome mužu kao da je on nju vidio. Muslimanke su

²¹ Citat navodi Buhari.

²² Citira Ebu Davud.

u tome sigurnije, njihova im vjera zabranjuje da opisuju svojim muževima tijelo neke druge muslimanke i njene ukrase, a od toga se izuzimaju robinje, ali se ovdje misli samo na ženski svijet, drugi kažu da se to odnosi i na muškarce, jer se kod roba muškarca ne javlja strast prema njegovoj gospodarici. Prvo mišljenje je ispravnije, jer je i rob čovjek, i kod njega se javlja strast, bez obzira kakve bile njegove pozicije u jednom periodu. Izuzimaju se i muškarci *kojima nisu potrebne žene* (24/31), a to su oni koji ne ispoljavaju nikakve strasti prema ženama zbog nekog uzroka kao što je: kastriranje, impotencija, idiotizam i ludilo i sve drugo što sprječava čovjeka da mu se javlja strast prema ženi, jer tu nema nikakve smutnje niti zavoda. U ovo izuzimanje spadaju i djeca *koja još ne znaju koja su stidna mjesta žena* (24/31), a to su djeca kod kojih tijelo žene ne izaziva nikakav osjećaj vezan za seks, a kada djeca uoče ovu razliku i u njima se javi ovaj osjećaj, makar ona i ne bila punoljetna, ni ona ne ulaze u ovo izuzimanje.

Svi ovi, osim bračnih drugova, neće biti griješni ako vide nešto od stidnih mjesta, osim od pupka pa do koljena, jer ne postoji nikakva smutnja zbog čega je izvršeno pokrivanje. Međutim, bračni drug ima pravo da vidi čitavo tijelo svoga bračnog druga, bez izuzetka.

Pošto je ovim mjerama bio glavni cilj preventiva, to ovaj ajet zabranjuje vjericama pokrete koji daju mogućnost viđenja prekrivenih ukrasa, koji pokreću skrivenu strast i bude osjećaj koji je mirovao, makar one stvarno i ne otkrile taj ukras ili nakit.

... i neka ne udaraju nogama svojim da bi se čuo zveket nakita njihova
(24/31).

To je zaista duboko saznanje o sastavu ljudske duše, emocija i odgovora na emocije. Vizija može katkada biti snažnija u izazivanju strasti od viđenja; vizija kod brojnih ljudi izaziva strast, npr. obuća neke žene, njena odjeća ili nakit djeluju više nego što bi ih uzbudilo kad bi vidjeli samo tijelo te žene. Isto tako, neke više uzbuduju zamišljene slike žene u viziji nego viđenje lika te žene. To su situacije koje su poznate znalcima parapsihijatrije danas. Zatim zveckanje nakita ili miris parfema izdaleka kod nekih ljudi čini isto to ili slično. Brojni su elementi koji izazivaju osjećaj mnogih ljudi, koji pokreću njihove nerve i navode ih na spletkarenje koje prlja čovjeka, ali koje oni ne mogu odbiti. Kur'an preduzima mjere protiv svega ovoga, jer je njega objavio Onaj koji je i čovjeka stvorio, Onaj koji zna koga je stvorio, a to je Sveobaviješteni.

Na kraju, sva se srca vraćaju Allahu, njima su otvorena vrata teobe za sve ono što je bilo bolesno prije objave ovog Kur'ana.

I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite (24/31).

Time se izaziva osjećaj za Allahovom kontrolom, Njegovom pažnjom i pomoći ljudima kada su slabi pred tom prirodnom, jakom sklonošću koju ništa ne može ukrotiti kao sjećanje na Allaha i bogobožnost.

Do ovog momenta tretiralo se pitanje psihičkog liječenja i preventive ljudske duše. Međutim, ta sklonost je stvarna, s njom se čovjek mora suočiti rješavajući to na pozitivan i realan način. Ovo realno rješenje jeste olakšanje, a to je sklapanje braka i pružanje pomoći supružnicima kod sklapanja braka i onemogućavanje i otežavanje drugih načina spolnog kontaktiranja.

Udavajte neudate i ženite neoženjene, i čestite robove i robinje svoje; ako su siromašni, Allah će im iz obilja Svoga dati. Allah je neizmjerljivo dobar i sve zna (24/32).

I neka se suzdrže oni koji nemaju mogućnosti da se ožene, dok im Allah iz obilja svoga ne pomogne! A s onima u posjedu vašem koji žele da se otkupe, ako su u stanju da to učine, o otkupu se dogovorite. I dajte im nešto od imetka koji je Allah vama dao. I ne nagonite robinje svoje da se bludom bave - a one žele da budu čestite - da biste stekli prolazna dobra ovoga svijeta; a ako ih neko na to prisili, Allah će im, zato što su bile primorane, oprostiti i prema njima milostiv biti (24/33).

Brak je prirodni metod za suočavanje sa spolnom sklonošću, a to znači pronaći čisti način ili cilj kod ove jake sklonosti, znači odstraniti sve prepreke koje se javljaju na putu sklapanja braka, kako bi se život odvijao prirodno i na jednostavan način. Materijalna prepreka je svakako prva na putu zasnivanja porodice i očuvanja čistote društva. Islam je kompletan sistem. On ne nameće niti traži čednost bez pripremanja mogućnosti za olakšanje sklapanja braka, svim pojedincima, kako čovjek ne bi pribjegavao bludu. Ovo se ne odnosi na one koji su odstupili od laskog i čistog načina, namjerno i bez prisile.

Zbog toga Allah naređuje muslimanskoj zajednici da odredi nekoga ko će raspolagati sredstvima u svrhu sklapanja halal braka.

Udavajte neudate i ženite neoženjene, i čestite robove i robinje svoje; ako su siromašni, Allah će im iz obilja Svoga dati (24/32).

Neudate i neoženjeni - to su oni koji nemaju supružnika. Ovdje se misli samo na slobodne jer se robovi spominju posebno u riječima: *i čestite robove i robinje svoje* (24/32).

Svima ovima nedostaju materijalna sredstva kao što se razumije iz riječi Uzvišenoga, *a ako su siromašni, Allah će im iz obilja Svoga dati* (24/32).

Ovo je naredba muslimanskom društvu da neoženjene žene i neudate udaju. Većina učenjaka misli da ova naredba spada u kategoriju pohvalnog čina, a dokaz im je da je neudatih i neoženjih bilo i u vrijeme Poslanika (alejhi's-selam), a da je ta naredba bila obavezna, on bi ih poženio. Mi mislimo da je ova naredba obavezna, ali ne da odgovorni faktori prisile na ženidbu, nego da se odredi davanje pomoći onima koji žele da stupe u brak, a nemaju sredstava, i na taj način da im se omogući da sačuvaju čistotu s obzirom da je ovo jedno od sredstava praktične preventive i čišćenje muslimanskog društva od pokvarenosti. To je obavezno, a sredstvo obaveznosti je obaveza.

Moramo imati u vidu, pored ovoga, da islam, s obzirom da je kompletan sistem, tretira i privredne situacije i razmatra ih u osnovi. On insistira da sve osobe koje su sposobne i koje rade, da stiču opskrbu i na taj način da ne traže pomoć iz državne blagajne (*bejtu'l-mal*). U izuzetnim slučajevima i državna blagajna (*bejtu'l-mal*) obavezna je nekima pružiti pomoć. Osnovni princip u islamskom privrednom sistemu jeste da svako raspolaže svojim dohotkom, da iznalazi lahko posao i prima zasluženu nagradu za rad. Međutim, davanje pomoći iz državne blagajne izuzetan je slučaj i na tome ne počiva privredni sistem u islamu.

I ako se poslije ovoga u islamskom društvu nađu neoženjeni, siromašni i siromašne i koje nemaju svojih sredstava za sklapanje braka, u tom slučaju muslimansko društvo je dužno da ih ženi. Tako isto se postupa i sa robom i robinjom, s tim da njihove gospodare islam obavezuje da ih žene ako su sposobni.

Nije dozvoljeno da siromaštvo bude prepreka sklapanju braka ako su ženici čestiti i žele da sklope brak, jer svaka opskrba je u Allahovoj ruci. Allah se brine o njihovu bogatstvu ako oni odaberu čedni i čestiti put: *ako su siromašni, Allah će im iz obilja Svoga dati* (24/32). Božiji Poslanik (alejhi's-selam) je rekao: "U tri slučaja Allahovo je pravo da pruži pomoć: borcu na Allahovu Putu, robu koji je potpisao ugovor da se oslobodi robovanja i onome koji želi da se ženi i živi čedno." ²³

²³ Tirmizi i Nesai.

U očekivanju da ovo društvo pomogne sklapanje braka neudatim i neoženjenim, Allah naređuje da se oni suzdrže dok im On ne pomogne da sklope brak: *I neka se suzdrže oni koji nemaju mogućnosti da se ožene, dok im Allah iz obilja Svoga ne pomogne!* (24/33); *Allah je neizmjereno dobar i sve zna* (24/32). On ne sprječava nikome ko želi da živi čedno, On zna njegovu namjeru i njegovu dobrotu.

Ovako se islam praktično suočava sa ovim problemom. On priprema brak za svaku osobu koja je čestita i koja želi čestit brak, a koja je nemoćna zbog materijalnih sredstava, jer je materijalna strana pretežno velika zapreka na putu sklapanja čestitog braka.

Postojanje ropstva u to vrijeme u svim društvima vodilo je opadanju morala, lakšem kontaktu između spolova i slabljenju osjećaja za plemenitost. Ropstvo je postojalo i u muslimanskom društvu. Kao neminovnost, zbog suočavanja sa neprijateljem, islamsko društvo, da ne bi postupalo sa robovima kao što su postupali njegovi neprijatelji, preduzima mjere za oslobađanje robova kad god se pruži prilika za to sve dok svjetska situacija nije omogućila da se donese odluka o ukidanju cjelokupnog sistema ropstva. Tako je pronađena formula da zarobljenik u muslimanskom društvu može zatražiti oslobađanje od ropstva potpisujući ugovor o sticanju slobode za određeni iznos sredstava kojeg bi ispunio i nakon toga bi dobio slobodu.

A s onima u posjedu vašem koji žele da se otkupe, ako su u stanju da to učine, o otkupu se dogovorite (24/33), ako vidite da je to za njih dobro. Islamski pravници se razilaze o ovoj obavezi. Mi mislimo da je obavezna jer ovaj postupak je u skladu sa osnovnim islamskim smjerom vezanim za slobodu i plemenitost čovjeka. I od kada je rob potpisao ugovor za slobodu, onda sredstva koja on zarađuje postaju njegova kao i plata, kako bi mogao isplatiti ono za šta se obavezao. Osim toga, on ima pravo i na dio zekjata: *i dajte im nešto od imetka koji je Allah vama dao* (24/33), pod uvjetom da gospodar roba zna da rob lijepo postupa, a to znači, prije svega, na islamski način, zatim da je sposoban da zarađuje kako ne bi bio teret ljudima nakon oslobodenja, i kako bi mogao koristiti sredstva za život i sticati od onoga što želi i radi. Islam je kompletan sistem, on je istovremeno i realan sistem. Nije dovoljno i nije važno reći: Rob se oslobodio, jer takvi nazivi nisu ono što smjera islam. Islam je zainteresiran za stvarnost, jer čovjek nije uistinu slobodan ako nije sposoban da zarađuje poslije oslobodenja, kako ne bi bio teret drugima, ali i ako ne mora pribjegavati prljavim sredstvima od čega bi živio i prodavao ono što je vrednije i cjenjenije od formalne slobode.

Islam njemu daje slobodu da bi pročišćavao društvo, a ne da bi ga ponovo prljao, a šta može biti gore i ogavnije.²⁴

Složenije i opasnije od postojanja ropstva u društvu je upošljavanje zarobljenica kao prostitutki. U predislamskom periodu dešavalo bi se i to da, ako bi neko imao zarobljenicu, on bi je upošljavao kao prostitutku, njoj bi propisivao i određeni iznos kao porez koji je uzimao od nje. Ovo je ta vrsta prostitucije koja je poznata i danas. Pošto je islam htio pročistiti islamsko društvo, on je zabranio blud općenito i o tome Kur'an izričito govori:

I neka se suzdrže oni koji nemaju mogućnosti da se ožene, dok im Allah iz obilja svoga ne pomogne! A s onima u posjedu vašem koji žele da se otkupe, ako su u stanju da to učine, o otkupu se dogovorite. I dajte im nešto od imetka koji je Allah vama dao. I ne nagonite robinje svoje da se bludom bave - a one žele da budu čestite - da biste stekli prolazna dobra ovoga svijeta; a ako ih neko na to prisili, Allah će im, zato što su bile primorane, oprostiti i prema njima milostiv biti (24/33).

Na taj način islam zabranjuje onima koji su prisiljavali svoje robinje da čine takav ogavan čin, prekorio ih je zbog prisiljavanja na blud, prekorio ih je zbog prisiljavanja na prostituciju, prekorio ih je zbog sticanja prolaznog dobra ovog svijeta na ovaj gnusni način, a ženama koje su prisiljene na blud, obećan je oprost i milost nakon njihove prisile na nešto u što one nisu umiješane.

Sudi prenosi da je ovaj časni ajet objavljen u vezi sa Abdullahom ibni Ubejom ibni Selulom, vođom licemjera, koji je imao kod sebe zarobljenicu zvanu Muaza. On, kada bi imao nekog u gostima, bi nju stavio njemu na raspolaganje, navodno da bi dobio kakvu korist od njega i da bi ga ugostio. Ta robinja otišla je do Ebu Bekra (neka je Allah njime zadovoljan) i požalila mu se na postupak Ibni Selula. Ebu Bekr je obavijestio Poslanika (alejhi's-selam) o ovome. Poslanik je naredio Ebu Bekru da je zadrži. Abdullah ibni Ubej je, čuvši to, povikao: "Ko će nas zaštititi od Muhammeda? Uzima nam naše roblje!" Tada je Allah objavio gornji ajet u vezi sa njima.

Ova zabrana o prisiljavnanju zarobljenica na prostituciju, dok one žele da ostanu čestite, radi ostvarivanja neznatnih sredstava, bila je jedan od projekata Kur'ana na putu čišćenja islamskog društva i sprječavanja

²⁴ Sistem ropstva dokinut je međunarodnim ugovorima koji zabranjuju uzimati u ropstvo ratne zarobljenike. Prema tome, sistem ropstva bio je privremena mjera u islamu i vezan je za princip sličnog postupanja .

prljavih metoda ovog postupka, i postojanje prostitucije zavodi mnoge, time što je bilo lahko doći do toga, a ako ne bi mogli doći do toga oni bi se vratili i tražili taj užitek u časnim, plemenitim i dozvoljenim postupcima.

Nema mjesta stavovima nekih koji kažu da je javna prostitucija sigurnosni ventil koji štiti časne porodice jer se ta prirodna potreba može suočiti i prebroditi samo na ovaj način kad neko ne može ostvariti brak, ili, u protivnom, ostavlja mu se da napada, kao što napadaju bijesni vukovi, na one koji čuvaju rz i obraz.

Razmišljanjem na ovaj način zamjenjuju se uzrok i posljedica. Seksualna sklonost mora da bude čista, nevina i usmjerena ka produžetku života putem novih pokoljenja. Društva moraju prilagoditi tome svoj privredni sistem kako bi svaka osoba u tom društvu dostigla stepen koji joj dozvoljava razumski život i život u braku. Ako se u nekom slučaju i poslije toga nađu izuzetne situacije, te situacije se tretiraju posebnim tretmanom. Prema tome, nema potrebe za prostitucijom i podizanjem prljavih mjesta (javnih kuća), u koja bi navraćao svako ko želi da olakša svoj seksualni teret i tamo baci otpatke pred očima i licem društva!

Privredni sistem mora rješavati ovo pitanje kako ne bi dolazilo do sličnog smrada. Smutnja mu ne može služiti kao dokaz da je nužno da postoje javne kuće, prljava mjesta i slika koja ponižava čovjeka.

Eto, ovako postupa islam sa svojim kompletnim čistim i čednim sistemom koji spaja Zemlju sa nebesima i uzdiže čovjeka na rasvijetljeni i sjajni horizont, čije se svjetlo proteže iz Allahova nura.

Na ovu cjelinu uslijedio je pogovor na kur'anski način koji odgovara i temi i atmosferi.

Mi vam objavljujemo jasne ajete i primjere iz života onih koji su prije vas bili i nestali i pouku onima koji se budu Allaha bojali (24/34).

To su jasni dokazi, ne ostavljaju ni najmanje prostora nejasnoće i objašnjenja, niti odstupanja od ovog veličanstvenog programa.

Kur'an je iznio i sudbinu ranijih naroda koji su odstupili od Allahova programa, a čija je sudbina bila egzemplarna kazna.

Kur'an je savjet bogobojaznim, čija srca osjećaju kontrolu Allahovu, plaše se i ustrajavaju na Pravom Putu.

Odredbe koje u sebi sadrži ova cjelina potpuno su u skladu sa ovim pogovorom, koji veže srca sa Allahom, koji je dao ovaj Kur'an.

« اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ . مَثَلُ نُورِهِ كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ . الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ . الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ . يُوقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ لَا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ ، يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ، نُورٌ عَلَى نُورٍ . يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ ، وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ ، وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ * فِي بُيُوتِ الَّذِينَ اللَّهُ أَنْتَبَهُمْ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا أَسْمُهُ ، يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ * رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ ، يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ * لِيَجْزِيَ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا ، وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ ؛ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ * وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً ، حَتَّى إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهُ عِنْدَهُ فَوْقَاهُ حِسَابَهُ ، وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ * أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُجِّيٍّ يَفْشَاهُ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ مَوْجٌ مِنْ فَوْقِهِ سَحَابٌ ، ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ ، إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكِدْ يَرَاهَا . وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِنْ نُورٍ .

« أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مِنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ، وَالطَّيْرُ صَافَّاتٍ ، كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ ، وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ * وَاللَّهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ، وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ .

« أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا ، ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ، ثُمَّ يُجْعَلُهُ رُكَّامًا ، فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ ، وَيُنزَلُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ جِبَالٍ فِيهَا مِنْ بَرَدٍ ؛ فَيُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ ، وَيَصْرِفُهُ عَمَّنْ يَشَاءُ ، يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ .

« يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ . إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ .
 « وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِنْ مَاءٍ ؛ فَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى بَطْنِهِ ، وَمِنْهُمْ مَنْ
 يَمْشِي عَلَى رِجْلَيْهِ ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَمْشِي عَلَى أَرْبَعٍ ، يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ ؛ إِنَّ اللَّهَ عَلَى
 كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ » .

Allah je izvor svjetlosti nebesa i Zemlje! Primjer svjetlosti Njegove je udubina u zidu u kojoj je svjetiljka, svjetiljka je u kandilju, a kandilj je kao zvijezda blistava koja se užije blagoslovljenim drvetom maslinovim, i istočnim i zapadnim, čije ulje gotovo da sija kad ga vatra ne dotakne; sama svjetlost nad svjetlošću! Allah vodi ka svjetlosti Svojoj onoga koga On hoće. Allah navodi primjere ljudima, Allah sve dobro zna (24/35).

U džamijama koje se voljom Njegovom podižu i u kojima se spominje Njegovo ime - hvale Njega, ujutro i naveče, (24/36)

ljudi koje kupovina i prodaja ne ometaju da Allaha spominju i koji molitvu obavljaju i milostinju udjeljuju, i koji strepe od Dana u kom će srca i pogledi biti uznemireni, (24/37)

da bi ih Allah lijepom nagradom za djela njihova nagradio i da bi im od dobrote Svoje i više dao. A Allah daje kome hoće, bez računa (24/38).

A djela nevjernika su kao varka u ravnici u kojoj žedan vidi vodu, ali kad do tog mjesta dođe, ništa ne nađe, - a zateći će da ga čeka kraj njega Allahova kazna i On će mu potpuno isplatiti račun njegov jer Allah veoma brzo obračunava, - (24/39)

ili su kao tmine nad dubokim morem koje prekrivaju talasi sve jedan za drugim, iznad kojih su oblaci, sve tmine jedne iznad drugih, prst se pred okom ne vidi, - a onaj kome Allah ne da svjetlo neće svjetla ni imati (24/40).

Zar ne znaš da Allaha hvale svi koji su na nebesima i na Zemlji, a i ptice širenjem krila svojih; svi znaju kako će Mu se moliti i kako će ga hvaliti. A Allah dobro zna ono što oni rade (24/41).

*Samo je Allahova vlast na nebesima i na Zemlji, i Allahu se sve vraća!
 (24/42).*

Zar ne vidiš da Allah razgoni oblake, a onda ih spaja i jedne nad drugima gomila, pa ti vidiš kišu kako iz njih pada; On s neba, iz oblaka veličine brda, spušta grad, pa njime koga hoće pogodi, a koga hoće poštedi - bljesak munje Njegove gotovo da oduzme vid (24/43).

On čini da noć i dan naizmjenice nastupaju i u tome je, doista, pouka za one koji pamet imaju (24/44).

Allah sve životinje stvara od vode, neke od njih na trbuhu puze, neke idu na dvije noge, a neke, opet, hode na četiri; Allah stvara što hoće, jer Allah sve može (24/45).

U prošle dvije cjeline ove sure tretirana su kontekstualno najgrublja mjesta za ljudsko biće radi njegova pročišćavanja i uzdizanja u horizonte svjetla, tretirana je uzbuđenost mesa i krvi, strast oka i spolnog uda, želja odstranjenja i osude, odstranjenja srdžbe i ljutnje, tretiran je blud koji se širi, tretiran i u čovjeku, i u životu, i u riječima, tretiran je na način donošenja stroge kazne za blud i potvoru, tretiran je na način da je iznijet jedan stravičan i grozan primjer bacanja potvore na čestite i nevine vjernice, tretirano je sve to realnim sredstvima: traženjem dozvole za ulazak u kuće, obaranjem pogleda, skrivanjem nakita, zabranom svega što izaziva smutnju i budi strasti, zatim je tretirana čednost, zabrana prostitucije i ukidanje ropstva. Sve ovo je tako tretirano kako bi bilo usmjereno protiv nagona i podstreka mesa i krvi i kako bi pripremlilo ljude za sredstva čestitosti, savladivanja, providnosti i osvjetljenja Allahovim nurom.

Nakon iznošenja kazivanja o potvori, razmotrena je i srdžba i ljutnja koje slijede iza toga, zatim nemir, pa kakve mjere primijeniti, i uzbuđenja u dušama. Na sve to duša Muhammeda (alejhi's-selam) je smirena i mirna, duša Aiše (Bog bio zadovoljan njome) razveseljena, zadovoljna, duša Ebu Bekra (Bog bio zadovoljan njime) čista, duša Safvana ibni Muattala (neka je Bog zadovoljan njime) zadovoljna Allahovim svjedočenjem i proglašenjem Muattala da je nevin, a sve duše muslimana vraćaju se i izražavaju kajanje. Otkriveno je sve što je bilo u blatu i što se ustalilo sa zahvalom Allahu na Njegovoj dobroti, Njegovoj milosti i uputi.

Ovim instrukcijama i pročišćenjem i ovim usmjerenjem Kur'an tretira ljudsko biće tako da ga nur Allahov obasjava da bi gledao ka svijetlim horizontima promatrajući veliko svjetlo u horizontu neba i Zemlje, spreman da dočeka puni odblijesak koji je preplavio cio svijet rasvjetljenjem, tako da je svugdje samo nur.

Allah je izvor svjetlosti nebesa i Zemlje (24/35) - skoro da ovaj čudni tekst nije ni izložen u punom sjaju kad nur koji svijetli i upućuje, izlio se i preplavio čitav Kosmos, izlio se na osjećaje i udove, izlio se u svaki ugao i u grudi tako da pliva u izlivu sjajnog nura, koga se prihvata i ispija očima. Zastor je skinut, srca su postala osjećajna, a duše zatreptale, sve u Kosmosu veliča Allaha, sve se čisti u moru svjetla i lišava svih gustoća i tereta. Primjećuje se polazak i treptanje, susret i spoznaja, miješanje i druženje, veselje i radost. Cjelokupni je Kosmos, sa svim onim što je u njemu i na njemu, svjetlo koje se oslobodilo okova i ograničenja, povezala se nebesa sa Zemljom, živo sa materijom, daleko sa bliskim, u njima se susreću doline i staze, skriveno i javno, osjećaji i srca.

Allah je izvor svjetlosti nebesa i Zemlje (24/35).

To je svjetlo iz koga počivaju temelji nebesa i Zemlje i sistem koji vlada u njima. To je svjetlo koje poklanja ono što je glavno njegovom Bitku i što mu daje zakon. Ljudi su na kraju uspjeli da spoznaju nešto od ove velike istine kada je postalo ništa ono što je bilo u njihovim rukama, a što su oni nazivali materijom. Nakon razbijanja atoma, od njega nije preostalo ništa drugo do svjetlo. Tada su spoznali da postoji samo svjetlo, a ono što se zvalo materijom, toga nema. Atom materije sastavljen od protona i elektrona oslobada se kod njegova razbijanja i javlja u vidu svjetlosnih zraka, čija je osnova ovo svjetlo. Međutim, ljudsko srce je spoznalo ovu veliku istinu prije nauke za nekoliko stoljeća. Ono bi spoznalo to kad god bi postalo providno i zatreptalo te poletjelo u horizonte svjetla. Srce Muhammeda (alejhi's-selam) ovo je u cjelini spoznalo i izlilo zajedno s tim u vrijeme kada se vraćao iz Taifa i kada je otrešao svoje ruke od ljudi tražeći utočišta kod svoga Gospodara riječima: "Utječem ti se nurom Tvoga lica koje je rasvijetlilo sve tame i učinilo povoljnim i ovaj i onaj život." To se obilato izlilo u njegovu noćnom putovanju i Miradžu i kada ga je zapitala Aiša: "Jesi li vidio svoga Gospodara?" on odgovara: "Svjetlo, to sam vidio."

Međutim, ljudsko biće ne ostaje dugo tako snažno da stalno dočekuje taj bljesak koji prekriva sve. Svjetlo ne obasjava dugo taj daleki horizont. I nakon što se u tekstu rasvijetlio ovaj nagomilani horizont, u nastavku se predočava njegova dalekosežnost da bi se približilo ljudskoj ograničenoj prirodi u sličnim i bližem osjetilnom primjeru.

Primjer svjetlosti Njegove je udubina u zidu u kojoj je svjetiljka, svjetiljka je u kandilju, a kandilj je kao zvijezda blistava koja se užiče blagoslovljenim drvetom maslinovim, i istočnim i zapadnim, čije ulje gotovo da sija kad ga vatra ne dotakne; sama svjetlost nad svjetlošću! (24/35).

To je primjer koji približava ograničenoj spoznaji sliku neograničenog, ocrtava mali uzorak koji poima čulo kad se ograniči da razmotri osnovu. To je primjer približavanja ljudskom rodu, primjer prirode ovog svjetla, kad ljudski rod ostaje nemoćan da prati njegovu dalekosežnost i njegove nagomilane horizonte iznad ograničene ljudske spoznaje.

Sa predočenjem nebesa i Zemlje i vraćajući se na *miškat* (nišu), a to je mali otvor za svjetlo u zidu, ali bez prozora, u koji se stvalja svjetiljka pa se na taj način njeno svjetlo sakuplja i postaje snažnije kao *udubina u zidu u kojem je svjetiljka, svjetiljka je u kandilju* (24/35), koje tu svjetiljku čuva od vjetra i pročišćava njeno svjetlo da ono svijetli i pojačava se, a *kandilj je kao zvijezda blistava* (24/35) - taj kandilj sam po sebi je prozračan, veličanstven, baca odsjaj. Ovdje dolazi do spajanja između ovog primjera i ove realnosti, između ovog uzorka i osnove, a to je kada se podigne iz malog kandilja u veliku zvijezdu tako da se razmišljanje ne ograniči na ovaj mali uzorak koji je dat samo radi približavanja velike osnove. Poslije ovog osvrta vraća se ovaj uzorak na svjetiljku:

koja se *užiže blagoslovljenim drvetom maslinovim* (24/35). A svjetlo ulja masline je najpročišćenije svjetlo koje je poznato sagovornicima, ali ne samo radi toga što je bio izabran ovaj primjer, nego je on izabran i zbog svetih sjena koje baca ovo blagoslovljeno drvo, sjena u Svetoj dolini Turu, a to su najbliži maslinjaci Arabijskom poluotoku. U Kur'anu je ukazano na to i na sjene oko tog stabla: *i drvo koje na Sinajskoj gori raste, koje zejtin daje i začim je onima koji jedu* (23/20). To je dugovječno stablo. Sve što ono sadrži koristi ljudima: njegovo ulje, drvo, list i plod. Po drugi put okreće se tekst Kur'ana sa ovog malog uzorka da bi spomenuo glavnu ili veliku osnovu. Ovo stablo nije stablo koje je upravo predodređeno za mjesto ili stranu, nego je to samo primjer radi približavanja. Ono nije ni istočno ni zapadno, a njegovo ulje nije ograničeno samo na ovu scenu nego je to drugo čudno ulje koje *gotovo da sija kad ga vatra ne dotakne* (24/35) - zbog svoje prozirnosti, zbog svog sjaja, tako da baca sjaj, a nije ga vatra ni dotakla, *sama svjetlost nad svjetlošću* (24/35). Time se vraćamo na jako i slobodno svjetlo na kraju ovog kruženja.

To je Allahovo svjetlo, *nur*, kojim je rasvijetljena tama na nebesima i Zemlji, svjetlo čiju bit mi ne znamo kao ni njegovu dalekosežnost, nego je to samo pokušaj da se srca spoje s njim, težnja da Ga vide. *Allah vodi ka svjetlosti Svojoj, onoga koga On hoće* (24/35) - vodi ovom svjetlu one čija su srca otvorena pa ga ona vide. Svjetlo je rašireno na nebesima i Zemlji, izliveno i po nebesima i po Zemlji, stalno na nebesima i Zemlji, neprekidno

sija, ne prestaje njegov sjaj, ne iščezava, ne krije se, i tamo gdje god se srce okrene, vidjet će Ga, i tamo gdje god gleda onaj koji se vraća, uputit će ga, i gdje god se poveže s tim svjetlom, naći će i Allaha.

Ovaj primjer, koji Allah donosi za svoje svjetlo, *nur*, sredstvo je za približavanje spoznaja. Allah zna moć i sposobnost čovjekovu.

Allah navodi primjere ljudima, Allah sve dobro zna (24/35).

To je nur sasvim slobodan, nur koji se širi po nebesima i Zemlji, izliva se na njih, sijeva i blješti u džamijama u kojima su srca spojena sa Allahom, gledaju prema Njemu, zikir čine Njemu, boje Ga se, lišavaju se svega radi Njega, Onoga koji može djelovati na ono što zavodi.

U džamijama koje se voljom Njegovom podižu i u kojima se spominje Njegovo ime - hvale Njega, ujutro i naveče, (24/36)

ljudi koje kupovina i prodaja ne ometaju da Allaha spominju i koji molitvu obavljaju i milostinju udjeljuju, i koji strepe od Dana u kom će srca i pogledi biti uznemireni (24/37)

da bi ih Allah lijepom nagradom za djela njihova nagradio i da bi im od dobrote Svoje i više dao. A Allah daje kome hoće, bez računa (24/38).

Ovo je slikovita spona između scene niše tamo u tekstu i ove scene u džamijama izložena po metodu kur'anskog usklađivanja kod izlaganja scena koje imaju slične forme. Ovdje se radi o sponi između svjetiljke koja rasvjetljava svjetlo u niši i spona u srcima rasvijetljenim ovim svjetlom u džamijama,

koje se voljom Njegovom podižu (24/36), a Allahova volja ili dozvola je naredba koju treba realizirati. Prema tome, te kuće stoje visoko podignute i kako valja očišćene, čija je scena uzdignuća sukladna svjetlu koje bljeska na nebesima i Zemlji, čija je visoka priroda skladna sa sjajnim, svijetlim nurom prirode i sprema se za uzdignuće, jer se u njima spominje ime Allahovo: U kojima se spominje Njegovo ime (24/35). S njima su u harmoniji i svjetla i čista srca koja zahvaljuju i podrhtavaju, koja klanjaju i dijele srca ljudi koje kupovina i prodaja ne ometaju da Allaha spominju i koji namaz obavljaju i milostinju udjeljuju (24/37). Trgovina i kupoprodaja ostvaruju zaradu i bogatstvo, ali oni koji se bave njome ne zaboravljaju da izvršavaju i Allahovo pravo u namazu, ne zaboravljaju vršiti pravo ljudi dijeljenjem zekjata, koji strepe od dana u kom će srca i pogledi biti uznemireni (24/37) - biti uznemireni i strepiti tako da ne ustrajavaju ni na kakvom drugom

strahu, bolu i nemiru. Oni se plaše toga dana pa ih trgovina ni kupoprodaja ne odvraćaju od sjećanja na Allaha.

I pored ovog straha oni vežu svoju nadu za Allahovu nagradu:

da bi ih Allah lijepom nagradom za djela njihova nagradio i da bi im od dobrote Svoje i više dao (24/38).

Njihova nada u dobrotu Allahovu neće propasti: *Allah daje kome hoće bez računa (24/38)*, čini dobro koje nema ograničenja.

Nasuprot toga svjetla koje sija u nebesima i na Zemlji, koje svijetli u Allahovim kućama, džamijama, a onda zrači u srcima vjernika, u kontekstu se donosi i drugo područje, područje tame, u kome nema nikakva svjetla, zaplašujuće područje u kome nema nikakve sigurnosti, izgubljeno područje u kome nema nikakva dobra. To je područje nevjerovanja, područje u kome žive nevjernici.

A djela nevjernika su kao varka u ravnici u kojoj žedan vidi vodu, ali kad do tog mjesta dođe, ništa ne nađe, - a zateći će da ga čeka kraj njega Allahova kazna i On će mu potpuno isplatiti račun njegov jer Allah veoma brzo obračunava, - (24/39)

ili su kao tmine nad dubokim morem koje prekrivaju talasi sve jedan za drugim, iznad kojih su oblaci, sve tmine jedne iznad drugih, prst se pred okom ne vidi, - a onaj kome Allah ne da svjetlo neće svjetla ni imati (24/40).

Ovaj izraz ocrtava situaciju nevjernika i njihov kraj, dvije čudne scenu u kretanju i životu.

Prva scena ocrtava njihova djela koja su kao fatamorgana na otvorenom i prostranom zemljištu, koja sija lažnim sjajem, što je navelo žednog posmatrača da je slijedi očekujući da će naći vodu i napiti se, ne znajući šta ga čeka tamo. I iznenada se scena pokrene jakim pokretom, a ovaj putnik iza fatamorgane, žedan, očekuje da će naći vodu da se napije, ne znajući šta ga iščekuje tamo. On stiže na mjesto, ali ne nalazi vode da se napije, nego nalazi ironično iznenađenje koje mu uopće nije padalo na pamet, nalazi stravično iznenađenje koje prekida svaku vezu i rada muke. *Zateći će da ga čeka kraj njega Allahova kazna (24/39)* - kazna Allahova u Koga on nije vjerovao, nego Ga je nijekao, borio se protiv Njega i

neprijateljski istupao, našao Ga je tamo kako Ga iščekuje! Da je našao na ovom mjestu koje ga je iznenadilo nekoga od svojih protivnika, ljudi, bilo bi to veličanstveno, a on rastresen, nemaran, nije ninašto spreman, a kako će biti kada naiđe na moćnog Allaha, Silnoga, Koji će mu sve zaračunati?

On će mu potpuno isplatiti račun njegov (24/39). Eto, tako, u velikoj brzini ovo se usklađuje sa iznenađenjem jer *Allah veoma brzo obračunava (24/39).* To je pogovor koji je sasvim u skladu sa brzom i zaplašujućom scenom.

U drugoj sceni javlja se tama nakon lažnog sjaja i predstavlja se strah u mraku valovitog mora. Val iznad vala, a iznad toga oblak, tmine se gomilaju jedne iznad drugih, čak i kad bi čovjek izvukao svoju ruku i stavio je pred oči, ne bi je primijetio zbog velikog straha i mraka.

Nevjerovanje je tama koja nema nikakve veze sa Allahovim svjetlom koje se obilato izliva u Kosmosu. Nevjerovanje je zabluda u kojoj srce ne primjećuje ni najbliže znakove Upute. To je strah u kome nema nikakve sigurnosti niti stabilnosti. *A onaj kome Allah ne da svjetlo neće svjetla ni imati (24/40).* Allahovo svjetlo je Uputa koje djeluje u srcu i otvara oči. Ona spaja i u prirodi povezuje Allahove zakone koji vladaju na nebesima i Zemlji i omogućuje spajanje sa Allahom - Svjetlom nebesa i Zemlje. Onaj koji nije povezan sa ovim Svjetlom živi u tami koja se ne razilazi, živi u strahu u kome nema nikakve sigurnosti, živi u zabludi iz koje se ne može izvući. Kraj njegove djelatnosti je fatamorgana koja vodi u propast i nesreću, jer nema nikakvog djela bez vjerovanja, nema nikakva dobra bez imana, Allahova Uputa je jedina uputa, a Allahovo Svjetlo je jedino svjetlo.

To je scena nevjerovanja, zablude i mraka u svijetu ljudi. Tu scenu prati scena vjerovanja, upute i svjetla u prostranom Kosmosu, scena u kojoj je predstavljen Bitak svega i svakoga ko je u Kosmosu i šta je u Kosmosu. Sve je to oličeno da veliča Allaha, bio čovjek ili džin, bili meleki ili kosmosi, bilo živo ili čvrsto, nepokretno, materijalno. Prema tome, cjelokupni Kosmos i sve u njemu harmonično veliča Allaha u jednoj sceni u kojoj treperi savjest kad god se o tome promisli.

Zar ne znaš da Allaha hvale svi koji su na nebesima i na Zemlji, a i ptice širenjem krila svojih; svi znaju kako će Mu se moliti i kako će Ga hvaliti. A Allah dobro zna ono što oni rade. (24/41).

Čovjek nije sam u ovom prostranom Kosmosu. Oko njega, sa njegove desne i lijeve strane, iznad njega i ispod njega, gdje god pogleda ili mu odluta vizija, nalazi svoju braću koju je Allah stvorio, koji imaju posebna obilježja i slike i oblike. Međutim, svi oni, bez obzira na to, susreću Allaha, usmjeravaju se prema Njemu, veličaju Ga zahvaljujući Mu: *A Allah dobro zna ono što oni rade (24/41).*

Kur'an upućuje čovjeka da pogleda na Allahova djela oko sebe, na Allahovo stvaranje oko sebe na nebesima i na Zemlji, kako to sve slavi Allaha, zahvaljuje Mu i osjeća se bogobožnim, upućuje čovjeka da uputi svoj pogled i srce prema sceni koju vidi svakog dana, na ono što mu ne privlači pažnju, niti mu pokreće srce zbog toga što stalno u to gleda. To je npr. scena ptice koja širi svoja krila, ptice u nebeskim visinama kako zahvaljuje Allahu. *Svi znaju kako će Mu se moliti i kako će Ga hvaliti (24/41)*, a samo čovjek je taj koji zanemaruje da bude zahvalan Allahu, svome Gospodaru, a istovremeno je najpreči među svim Allahovim stvorenjima da vjeruje, da Mu se zahvaljuje i da Mu se klanja.

Cjelokupni Kosmos u ovoj skrušenoj sceni izgleda kao da je usmjeren prema svome Gospodaru, veliča Ga sa zahvalom i moli Mu se. Kosmos je po prirodi takav, pokorava se htijenju svoga Stvoritelja, Koji se odražava u zakonu Kosmosa. Čovjek može da to spozna kada pogleda ovu scenu predstvaljenu u svom osjećaju kao da to vidi. On čuje udarce ovog Kosmosa i njegovu melodiju kako se zahvaljuje Allahu. U tome zaista sva bića učestvuju u ovom Bitku klanjajući Mu se i tiho se moleći Njemu. Tako je bilo i sa Muhammedom ibni Abdullahom (alejhi's-selam), on bi čuo, kad bi išao, kako se i sitno kamenje pod njegovim nogama moli, kao što je čuo i Davud (alejhi's-selam) kad je učio psalme, da i brda zajedno s njim i ptice veličaju Allaha.

Zar ne vidiš da Allah razgoni oblake, a onda ih spaja i jedne nad drugima gomila, pa ti vidiš kišu kako iz njih pada; On s neba, iz oblaka veličine brda, spušta grad, pa njime koga hoće pogodi, a koga hoće poštedi - bljesak munje Njegove gotovo da oduzme vid (24/43).

Samo se Njemu sve obraća. Nema drugog skloništa do kod Njega. Ne može se izbjeći susret s Njim. Nema zaštitnika koji bi spriječio Njegovu kaznu. Allahu se sve vraća!

Evo, još jedne scene iz okvira scena Kosmosa kroz kojeg prolaze ljudi potpuno nemarni, a u tim scenama su užici za posmatrača, pouka srcu i područje za razmišljanje o Allahovu djelovanju i Njegovim znacima, o dokazima Svjetla, Upute i vjerovanja.

Samo je Allahova vlast na nebesima i na Zemlji, i Allahu se sve vraća!

(24/42).

Ova scena izložena je polahko i nešto duže. Njeni dijelovi su ostavljeni za razmišljanje prije nego se sve sabere i spoji, svaki od njih vodi cilju koji dotiče srce, budi ga da razmisli o pouci i o svemu onome što stoji iza Allahova stvaranja.

Allahova ruka rastjeruje oblake i goni ih iz mjesta na drugo mjesto, zatim ih sastavlja i spaja, pa nastaje gomila, oblak iznad oblaka, a onda oteža i pada kiša, a ponekad padne pljusak kao da teče rijeka. To izgleda kao ogromni gusti oblaci, a u njima ponekad i snježne male pahuljice. Scena oblaka izgleda kao da je brdo, scena koju najbolje može primijetiti putnik u avionu koji leti iznad oblaka ili kroz oblak. Tada se scena javlja kao satkana stvarno od brda u njihovoj veličini, kako se spuštaju i podižu. To je izraz koji odslikava činjenicu koju ljudi ne primjećuju do putnici u avionima.

Ova brda su potčinjena Allahovoj naredbi, Njegovu zakonu koji vlada Kosmosom. Sukladno ovom zakonu Allah daje da pada kiša gdje hoće i da ne pada tamo gdje hoće. Dopuna ove ogromne scene je: *Blijesak munje Njegove gotovo da oduzme vid* (24/43) - da bi se dopunila skladnost sa atmosferom velikog svjetla u širokom Kosmosu.

Zatim dolazi treća kosmička scena, scena noći i dana.

On čini da noć i dan naizmjenice nastupaju i u tome je, doista, pouka za one koji pamet imaju (24/44).

Razmišljanje o naizmjeničnom nastupanju noći i dana u ovom sistemu koji ne zna za nered niti prestanak u srcu budi osjećaje i razmišljanje o zakonu koji vlada ovim Kosmosom, budi i razmišljanje o Allahovom stvaranju.

Kur'an usmjerava srce ka ovim scenama, čija stalna manifestacija izaziva čuđenje kod njega da bi to srce usmjerio prema Kosmosu sa novim osjećajem i aktivnošću. Pa čuda noći i dana - koliko potresaju ljudsko srce kada prvi put razmišlja o tome; izmjena dana i noći ostaje stalna, ne mijenja se i ne gubi ništa od svoje ljepote i draži, nego je ljudsko srce korodiralo, oslabilo i ne otkucava ponovo. Koliko i koliko smo izgubili našeg života, koliko i koliko smo izgubili od ljepote ovog Bitka nemarno prolazeći pored ovih pojava koje cijepaju naše osjećanje. Ove pojave su nove kao i naš osjećaj.

Kur'an obnavlja naše mirne osjećaje, budi naša umorna čula, dotiče naše hladno srce, budi našu umornu savjest da posmatramo Kosmos uvijek kao što smo ga posmatrali prvi put, da stanemo pred svakom pojavom i da razmislimo o njoj, da je upitamo šta stoji iza nje, kakve zakopane tajne i zagrnutе čarolije, da pogledamo u ruku Allahovu kako djeluje u svemo oko nas, da razmislimo o Njegovoj mudrosti u Njegovu stvaranju, da uzmemo pouku iz njegovih dokaza razasutih u sadržajima Bitka.

Allah (Uzvišeni) želi da nam čini dobro, da nam pokloni ovaj Bitak kad god pogledamo u neku od njegovih pojavnosti i budemo spremni da uživamo u njima isto onako kao da ih prvi put gledamo i da posmatramo Kosmos bezbroj puta i kao da nam se svaki put poklanja ponovo da uživamo u njemu.

Ovaj Kosmos je zaista lijep, svijetao i veličanstven. Naša priroda je potpuno u skladu sa njegovom prirodom, oslanja se na isti izvor na koga se oslanja i Kosmos, počiva na istom zakonu na kome počiva i Kosmos. Povezivanje u svijesti sa ovim Kosmosom poklanja nam istinsko druženje i smirenost, vezu i spoznaju, veselje i raspoloženje kao veselje pri susretu sa bližim koji je bio dugo odsutan ili zaklonjen od našeg pogleda.

Mi zaista nalazimo svjetlo Allahovo tu, a Allah je Svjetlo nebesa i Zemlje, to nalazimo svugdje u horizontu i u nama, i to u svakom momentu u kome primjećujemo ovaj Bitak, osjećajem, vidom, otvorenim srcem i razmišljanjem koje veže, koje nas spaja sa istinitošću ovog rasporeda.

Zbog toga nas Kur'an osvještuje bezbroj puta i usmjerava naše osjećaje i našu dušu da posmatramo krasne scene u ovom Bitku kako ne bismo prolazili pored njih potpuno nemarni, zatvorenih očiju, kako ne bismo izašli iz ovog životnog puta na zemlji bez ikakva "depozita".

U kontekstu se dalje nastavlja sa izlaganjem scena Kosmosa i izazova naših pogleda na Kosmos i tih scena, pa se iznosi nastanak života iz jedne osnove, iz jedne prirode, a zatim se život grana sukladno pojedinom razvojnom progresu i prirodi.

Allah sve životinje stvara od vode, neke od njih na trbuhu puze, neke idu na dvije noge, a neke, opet, hode na četiri; Allah stvara što hoće, jer Allah sve može (24/45).

Ovo je nesaglediva istina koju Kur'an izlaže jednostavno. Istina koja govori da je svaki život stvoren od vode. Znači, osnovni element u formiranju jedinice svega živoga je voda, a to je ono što pokušava savremena nauka da dokaže, da je život proistekao iz mora i u osnovi nastao u vodi, a onda se razvrstao u vrste i rodove.

Međutim, mi, sukladno našem metodu, ne vežemo nepromjenljive kur'anske činjenice za naučne teorije koje podliježu i promjenama i izmjenama. Na ovo što se ukazuje u Kur'anu mi ne dodajemo ništa zadovoljavajući se sa potvrđenom kur'anskom činjenicom, a to je da je Allah stvorio sve živo iz vode, da sve živo ima jedan korijen, a onda se to živo, kao što primjećuje oko, razvilo u razne oblike, neki su se razvili u gmizavce pa puze na stomaku, neki u čovjeka i pticu pa idu na dvije noge, neki kao životinja koja ide na četiri noge. Sve je ovo stvoreno prema Allahovu zakonu i Njegovu htijenju, a nikako nasumice ni slučajno. *Allah stvara šta hoće (24/45)* - bez ikakva ograničenja u obliku ili formi. Zakone koji djeluju u Kosmosu donijelo je Allahovo neograničeno htijenje, čime je to htijenje zadovoljno. *Allah stvara što hoće, jer Allah sve može (24/45).*

Ako bi se duže razmislilo o životu, a on ovako raznovrstan i formom, i obujmom, i osnovom, i vrstom, i bojama, a sve je proisteklo iz jedne vrste, to bi značilo da iza toga stoji svjesni raspored i htijenje i pobijalo bi ideju nastanka nasumice ili slučajno. Ako nije tako, kakav bi bio taj slučajni nastanak koji bi sadržavao sve ove mjere? Ovo je djelo samo Uzvišenoga i Mudroga Allaha koji je sve stvorio, zatim ga uputio.

« لَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ مُّبِينَاتٍ ؛ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ * وَيَقُولُونَ : آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ، ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ ، وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ * وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ

مُعْرِضُونَ * وَإِنْ يَكُنْ لَهُمُ الْخُتُبُ يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ * أَفِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ؛ أَمْ
أُرْتَابُوا؟ أَمْ يَخَافُونَ أَنْ يَحْيِفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولَهُ؟ بَلْ أُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ .

« إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ
يَقُولُوا : سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ، وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ * وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ، وَيَخْشَ
اللَّهَ وَيَتَّقْهُ ، فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ .

« وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ : لَنْ أَمُرْتَهُمْ لِيَخْرُجُنَّ . قُلْ : لَا تَقْسِمُوا .
طَاعَةٌ مَعْرُوفَةٌ ! إِنْ اللَّهُ خَيْرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ * قُلْ : أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ ؛ فَإِنْ
تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ وَعَلَيْكُمْ مَا حُمِّلْتُمْ ؛ وَإِنْ تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا ؛ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ
إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ .

« وَعَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ
كَمَا أَسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ ؛ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَى لَهُمْ ؛ وَلَيُبَدِّلَنَّهُمْ
مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا . يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا . وَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَلِكَ
فَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ * وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ ، وَآتُوا الزَّكَاةَ ، وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ * لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ ، وَأَوَاهُمُ النَّارُ ، وَلَيَبْسُ
الْمَصِيرُ » ..

*Mi objavljujemo ajete jasne a Allah ukazuje na pravi put onome kome
On hoće (24/46).*

*A licemjери govore: "Mi vjerujemo u Allaha i Poslanika i pokoravamo
se", - zatim neki od njih glave okreću; nisu oni vjernici (24/47).*

*Kad budu pozvani Allahu i Poslaniku Njegovu da im On presudi, neki
od njih odjednom leđa okrenu; (24/48)*

samo ako znaju da je pravda na njihovoj strani, dolaze mu poslušno
(24/49).

Da li su im srca bolesna, ili sumnjaju, ili strahuju da će Allah i Poslanik Njegov prema njima nepravedno postupiti? Nijedno, nego žele da drugima nepravdu učine (24/50).

Kad se vjernici Allahu i Poslaniku Njegovu pozovu, da im on presudi, samo reknu: "Slušamo i pokoravamo se!" - Oni će uspjeti (24/51).

Oni koji se Allahu i Poslaniku Njegovu budu pokoravali, koji se Allaha budu bojali i koji od Njega budu strahovali - oni će postići ono što budu željeli
(24/52).

Licemjeri se zaklinju Allahom, najtežom zakletvom, da će sigurno ići u boj ako im ti narediš. Reci: "Ne zaklinjite se, zna se što se od vas traži, Allah dobro zna ono što vi radite" (24/53).

Reci: "Pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Posla niku!" A ako ne htjednete, on je dužan da radi ono što se njemu naređuje, a vi ste dužni da radite ono što se vama naređuje, pa ako mu budete poslušni, bićete na pravom putu; - a Poslanik je jedino dužan da jasno obznani (24/54).

Allah obećava da će one među vama koji budu vjerovali i dobra djela činili sigurno namjesnicima na Zemlji postaviti, kao što je postavio namjesnicima one prije njih, i da će im zacijelo vjeru njihovu učvrstiti, onu koju im On želi, i da će im sigurno strah bezbjednošću zamijeniti; oni će se samo Meni klanjati, i neće druge Meni ravnim smatrati. A oni koji i poslije toga budu nezahvalni - oni su pravi grešnici (24/55).

A vi molitvu obavljajte i zekat dajite i Poslaniku poslušni budite da bi vam se ukazala milost (24/56).

Nikako ne misli da će nevjernici umaći Njemu na Zemlji; njihovo boravište biće vatra, a ona je, zaista, grozno prebivalište! (24/57).

Poslije tog dužeg putovanja po horizontima svjetla i po scenama velikog Kosmosa, kontekst ove sure vraća se na svoju osnovnu temu, a to je tema etičkog ponašanja kakvog zagovara Kur'an i odgaja muslimansko društvo, kako bi to društvo očistilo svoja srca i povezalno se sa svjetlom Allahovim na nebesima i Zemlji.

Prošla cjelina uključila je razgovor ljudi koje ne zaokuplja trgovina ni kupoprodaja i ne sprječava ih da spominju Allaha, da Mu se klanjaju i

zekjat dijele, govori i o onima koji ne vjeruju, o njihovim djelima i sudbini i govori o mraku i tamama koje su nagomilane jedna iza druge.

Sada će se u ovoj cjelini govoriti o licemjerima koji se ne koriste Allahovim jasnim dokazima niti se upućuju. Oni se formalno javljaju kao muslimani. Međutim, oni nisu odgojeni etikom vjernika, ne pokoravaju se Poslaniku (alejhi's-selam), ni njegovom zadovoljstvu, ni njegovom sudstvu i smirenosti. Ova cjelina poredi ove licemjere sa iskrenim vjericima, a to su oni kojima je Allah obećao zastupništvo na Zemlji, čvrstinu u vjeri, sigurnost u mjestu kao nagradu njima, zbog njihovog lijepog ponašanja prema Allahu i Njegovu Poslaniku, zbog njihove pokornosti Allahu i Njegovu Poslaniku. Uprkos neprijateljstvu, oni koji ne vjeruju nemoćni su i na Zemlji, a njihovo sklonište je Džehennem. O, kako im je loša sudbina!

Mi objavljujemo ajete jasne; a Allah ukazuje na pravi put onome kome On hoće (24/46).

Allahovi ajeti su jasni, otkriveni. Oni ukazuju na Allahovo Svjetlo, otkrivaju izvore ove Upute, definiraju šta je dobro, a šta zlo, šta je ugodno, a šta ne. Ovi ajeti objašnjavaju islamski program u životu, i to kompletno i precizno, program u kome nema nikakve nejasnoće. Ovi ajeti definiraju i Allahove odredbe na Zemlji bez ikakve sumnje i nesigurnosti, i kada ljudi u međusobnim procesima primjenjuju ove odredbe, oni tada primjenjuju jasni i definirani zakon. Primjenjujući ove odredbe niko se neće plašiti za svoje pravo, jer odredbe nisu protkane neistinom, niti je ono što je dozvoljeno protkano zabranjenim.

... a Allah ukazuje na pravi put onome kome On hoće (24/46). Ovo htijenje je apsolutno slobodno, ničim ograničeno, ali je Allah Uzvišeni za Uputu dao Put i ko se usmjeri tim Putem naći će Allahovu Uputu i Njegovu Svjetlo, spojiti će se s tom Uputom, ići će određenom stazom sve dok se ne poveže sa Allahovim htijenjem, sa Allahovim Svjetlom, a ako odstupi od tog Puta, izgubio je svjetlo koje upućuje i nastaviti će da ide putem zablude, prema Allahovu htijenju sukladno uputi i zabludi.

Pa i pored ovih jasnih ajeta postoji grupa ljudi, grupa licemjera, koji formalno ispoljavaju islam, ali nisu odgojeni u islamskoj etici.

A licemjери govore: "Mi vjerujemo u Allaha i Poslanika i pokoravamo se", - zatim neki od njih okreću; nisu oni vjernici (24/47).

Kad budu pozvani Allahu i Poslaniku Njegovu da im On presudi, neki od njih odjednom leđa okrenu; (24/48)

samo ako znaju da je pravda na njihovoj strani, dolaze mu poslušno (24/49).

Da li su im srca bolesna, ili sumnjaju, ili strahuju da će Allah i Poslanik Njegov prema njima nepravedno postupiti? Nijedno, nego žele da drugima nepravdu učine (24/50).

Kada se ispravno vjerovanje ustalilo u srcu, njegov utjecaj će se odraziti i u ponašanju. Islam je dinamična vjera. Njoj ne odgovara pasivnost. Čim se vjera ostvari u svijetu savjesti, ona se pokreće da bi ostvarila svoj odraz u vanjskom svijetu, da se prenese unutarnji osjećaj na dinamičnost i primjenu u svijetu realnosti. Jasni islamski program u odgoju počiva na principu preobražavanja unutarnjeg osjećaja u vjerovanje i ponašanje, u realno i dinamično ponašanje i prerastanje ovog dinamizma u stalni običaj ili zakon uz oživljavanje prvog svjesnog povoda u svakom pokretu kako bi ta kretnja bila živa i povezana sa Izvorom.

Ovi licemjери govorili su: "Mi vjerujemo u Allaha i Poslanika i pokoravamo se (24/47) - oni to govore jezikom, ali odraz toga se ne potvrđuje u njihovu ponašanju, nego se oni vraćaju odstupajući od te tvrdnje, njihova djela demantiraju ono što kažu jezikom, *nisu oni vjernici (24/47)*. Vjernici svojim djelima potvrđuju ono što govore. Vjerovanje nije igračka s kojom se zabavlja njen nosilac, a onda je ostavi i nastavi svojim putem, nego je vjerovanje prilagođavanje u samoj duši utisnuto u srcu i primjena u realnom životu. Čovjek se ne može vratiti od nje kada se vjera zbiljski ustalila u njegovoj savjesti.

Ovi koji su tvrdili da vjeruju tome su se suprotstavili svojim postupkom kada su tvrdili da prihvataju da im Resulullah sudi prema Allahovu zakonu kojeg je on prenio.

Kad budu pozvani Allahu i Poslaniku Njegovu da im On presudi, neki od njih odjednom leđa okrenu; (24/48)

samo ako znaju da je pravda na njihovoj strani, dolaze mu poslušno (24/49).

Oni su dobro znali da sud Allaha i Njegova Poslanika ne odstupa od istine niti se priklanja želji, na njega ne utječe ljubav niti mržnja. Ova grupa ljudi ne želi primjenu istine niti pravde, zbog čega su se i suprotstavili da im sudi Poslanik (alejhi's-selam) i odbili su da dođu k njemu. Međutim, kada oni imaju neko pravo u nekom predmetu, žure da im presudi Vjerovjesnik, zadovoljni i pokorni, jer su sigurni da će presuditi njima u prilog, sukladno Allahovu propisu, prema kome se nikome ne čini nasilje niti smanjuje pravo.

Ova grupa koja je tvrdila da vjeruje, zatim nastavila da se ponaša ovako odstupajućim ponašanjem predstavlja uzorak licemjera u svako vrijeme i na svakom mjestu, to je grupa licemjera koji ne smiju da se usude i otvoreno kažu da ne vjeruju, nego se prave da su muslimani. Istovremeno, oni se ne zadovoljavaju da se među njima primijeni Allahov zakon, niti da im sudi Njegov zakon. I kada se pozovu da se prihvate suda Allahova i njegova Poslanika, oni to neće, odbijaju i pribjegavaju izvinjenjima, *nisu oni vjernici (24/47)*, niti se pridržavaju vjere jer odbijaju sud Allaha i Njegova Poslanika. Taj sud prihvataju samo onda kada je njima od interesa, tada prihvataju da im se sudi Allahovim zakonom.

Prihvatanje Allahova suda i njegova Poslanika je dokaz pravog vjerovanja. To je pojava koja govori o čvrstoći pravog vjerovanja u srcu vjernika, to je odraz nužnog ponašanja u postupku sa Allahom i Njegovim Poslanikom. Allahov sud i sud Njegova Poslanika može odbiti samo čovjek lošeg ponašanja, čovjek koji nije odgojen islamskim odgojem, čovjek čije srce nije obasjano svjetlom vjerovanja.

Na ovu njihovu djelatnost uslijedio je pogovor sa pitanjem koje potvrđuje bolest njihovih srca, pogovor koji se čudi njihovim sumnjama i koji osuđuje njihov čudni postupak.

Da li su im srca bolesna, ili sumnjaju, ili strahuju da će Allah i Poslanik Njegov prema njima nepravedno postupiti? (24/50).

Prvo pitanje je radi potvrđivanja, jer bolest srca može da prouzrokuje ovakav trag, pošto čovjek zdrave prirode ne može uraditi ovakvu devijaciju, nego to može prouzrokovati bolest koja je poremetila prirodu čovjeka i odvrtila ga da ide Pravim Putem, tako da on ne osjeća slast vjerovanja niti ide stabilnim njegovim putem.

Drugo pitanje je izraz čuđenja: da li oni sumnjaju u Allahov sud, a smatraju da su vjernici? Da li oni sumnjaju da će jednog dana doći pred

Allaha? Da li oni sumnjaju u Njegovu kompetenciju za uspostavljanje pravde? U svim slučajevima, ovo nije način i djelo vjernika.

Treće pitanje odnosi se na osudu i čuđenje zbog tog njihovog čudnog stava, pa plaše li se oni da će Allah i Njegov Poslanik postupiti nepravedno prema njima? Čudno je, zaista, da ovakav strah postoji u ljudskoj duši, jer Allah je Stvoritelj i Gospodar svih, pa kako onda da učini nepravdu u Svom sudu prema nekom od Svojih stvorenja, a za račun nekog drugog Svog stvorenja?

Allahova odredba i sud su jedina odredba u kojoj nema ni najmanje sumnje o nepravednom postupku, jer je Allah pravedan, Onaj koji ne čini nikome nepravdu. Sva Njegova stvorenja pred Njim su potpuno jednaka. On nikome ne čini nepravdu radi interesa nekog drugog. Svaka presuda osim Njegove može biti nepravedna. Ljudi nisu u stanju da se savladaju, oni osjećaju i u svojim su presudama skloni da presuđuju prema svojim interesima, da presuđuju u interesu pojedinca, grupe ljudi ili države ili niza država.

Međutim, po Allahovu zakonu nema nikakve zaštite, niti interesa, ni za koga, nego je zastupljena apsolutna pravda, a takvu pravdu može provesti samo Allahov zakon, a ničija druga odredba.

Zbog toga su oni koji nisu zadovoljni Odredbom Allaha i Njegova Poslanika griješnici, oni ne žele da se pravda ustali niti da istina vlada. Oni se ne plaše da Allahov sud nije pravedan niti da uopće sumnjaju u Njegovu pravdu, *nego žele da drugima nepravdu učine* (24/50).

Međutim, pravi vjernici sasvim drukčije postupaju sa Allahom i Njegovim Poslanikom, oni imaju sasvim drugi stav kada budu pozvani Allahu i Njegovu Poslaniku da im se sudi, a to je stav koji i dolikuje vjernicima i koji govori o rasvjetljavanju njihovih srca *nurom*.

Kad se vjernici Allahu i Poslaniku Njegovu pozovu, da im on presudi, samo reknu: "Slušamo i pokoravamo se!" - Oni će uspjeti (24/51).

To slušanje i pokoravanje bez kolebanja, bez spora i odstupanja, slušanje i pokoravanje koje proističe iz apsolutnog povjerenja da je presuda Allaha i Njegovog Poslanika prava presuda, a svaka druga je donijeta po želji. Ovo slušanje i pokoravanje proističe iz apsolutne predaje Allahu, Koji daje život i koji postupa sa životom kako hoće, proističe iz smirenosti da je sve ono što Allah čini ljudima dobro, koje oni žele sebi. Allah je Stvoritelj i On zna najbolje koga je stvorio.

Oni će uspjeti (24/51) - jer je Allah Taj koji raspoređuje njihova djela, uređuje njihove odnose, presuđuje među njima pravedno Svojim znanjem i pravdom. Prema tome, oni moraju biti u boljem položaju od onih čije poslove raspoređuju, sređuju njihove odnose i presuđuju među njima isti ljudi kao što su i oni. Oni raspolažu sa vrlo malo znanja, a oni koji će uspjeti, oni su na Pravom Putu, na jednom smjeru, gdje nema nikakva odstupanja niti krivudanja. Oni su potpuno zadovoljni ovim programom, provode ga i ne posrću, ne razbacuju svoju snagu niti ih strasti ruše, njih ne vode požude i želje, nego Allahov program koji je pred njima sasvim jasan i postojan.

Oni koji se Allahu i Poslaniku Njegovu budu pokoravali, koji se Allaha budu bojali i koji od Njega budu strahovali - oni će postići ono što budu željeli (24/52).

U prošlom ajetu bilo je govora o pokornosti i poslušnosti odredbama, a sada će biti govora o pokornosti uopće u svemu što se odnosi na naredbu i zabranu, pokornost u skrušenosti i bogobožnosti prema Allahu. Bogobožnost ima općenitije značenje od skrušenosti, jer bogobožnost znači kontrolu Allahovu i osjećaj za Njega i kod malog i velikog djela, božnost da čovjek ne čini što On osuđuje iz poštovanja prema Njegovu Uzvišenom Biću i stidu od Njega, pored straha i skrušenosti.

Oni koji se pokoravaju Allahu i Njegovu Poslaniku, koji se čuvaju i boje Allaha, oni će uspjeti, oni će biti spašeni i na ovom i na budućem svijetu, Allahovo je to obećanje, a Allah ne mijenja Svoje obećanje. Oni su pripremljeni za uspjeh, oni imaju i nose sa sobom i uzroke iz svog realnog života. Pokornost Allahu i Njegovu Poslaniku zahtijeva da se ide i ustraje na čvrstom programu kojeg je Allah zacrtao ljudskom rodu, znano i mudro. Taj program po svojoj prirodi vodi uspjehu i na ovom i na budućem svijetu. Čuvanje od Allaha i bogobožnost predstavljaju stražara koji garantira ustrajnost na ovom programu i zanemarenje zavodenja koje ih poziva na suprotnu stranu, ali oni se ne osvrću niti odstupaju.

Etika pokoravanja Allahu i Njegovu Poslaniku uz skrušenost prema Allahu i bogobožnost odražavaju visoki moral koji govori o dalekosežnosti rasvjetljavanja srca Allahovim Svjetlom, govori o povezivanju s Njim, o osjećaju za Allahovu kontrolu, kao što govori i o časti vjerničkog srca i njegovoj dominaciji. Svaka pokornost koja se ne oslanja na pokornost Allahu i Njegovu Poslaniku, niti traži u njemu podršku, jeste poniženje koje odbija svaki plemeniti čovjek, od kojeg bježi priroda

vjernika i nadvisuje ga njegovo srce. Pravi vjernik saginje svoju glavu samo pred Jednim Jedinim i Moćnim Allahom.

Poslije ovog suočavanja sa lijepim odgojem vjernika i lošim odgojem licemjera, - a to su oni koji tvrde da vjeruju, - a ustvari nisu vjenici, poslije ovog susreta kontekst se zadržava na kompletiranju razgovora o ovim licemjerima.

Licemjeri se zaklinju Allahom, najtežom zakletvom, da će sigurno ići u boj ako im ti narediš. Reci: "Ne zaklinjite se, zna se što se od vas traži, Allah dobro zna ono što vi radite" (24/53).

Reci: "Pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Posla niku!" A ako ne htjednete, on je dužan da radi ono što se njemu naređuje, a vi ste dužni da radite ono što se vama naređuje, pa ako mu budete poslušni, bićete na pravom putu; - a Poslanik je jedino dužan da jasno obznani (24/54).

Licemjeri su se zaklinjali Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) da im je on naredio da idu u borbu, oni bi zaista izašli. Oni to kažu, a Allah zna da oni lažu. U Kur'anu im se odgovara ironično i ismijava se to njihovo vjerovanje: *Reci: "Ne zaklinjite se, zna se šta se od vas traži!" (24/53).* Nemojte se zaklinjati jer je vaša pokornost sasvim poznata. Nema potrebe zakletva ili potvrda. Tako kaže Onaj kome je poznata njihova laž, ne zaklinji se Meni da si iskren jer je to potvrđeno, dokazano, nema potrebe za drugim dokazom.

Ovdje je to ironično ismijavanje popraćeno riječima Uzvišenoga: *Allah dobro zna ono što vi radite (24/53)* - nema potrebe za zakletvom niti za potvrđivanjem, zna se da se vi ne pokoravate niti želite izaći u borbu.

Zbog toga se u Kur'anu ponovo govori i iznosi naredba o pravoj pokornosti, a ne kao što je ta vaša poznata i razumljiva pokornost.

Reci: "Pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku (24/54).

A ako ne htjednete (24/54) - nego odbijete, ili licemjerno postupite i to ne izvršite, *on je dužan da radi ono što se njemu naređuje (24/54)* - dužan je da prenese poslanstvo, i on je to učinio i izvršio, *a vi ste dužni da radite ono što se vama naređuje (24/54)* - da mu se pokoravate i da budete iskreni. Međutim vi ste se povukli od toga i niste to izvršili. *Pa ako mu budete poslušni, bićete na pravom putu (24/54); i krenuli pravim putem koji vodi uspjehu i spasu, a Poslanik je jedino dužan da jasno obznani (24/54)* - on nije odgovoran za vaše vjerovanje, neće mu biti prigovereno ako vi okrenete i

odstupite. Samo ste vi odgovorni i bit ćete kažnjeni zato što ste odstupili, što ste pogriješili i suprotstavili se Allahovoj i naredbi Poslanika.

Nakon izlaganja pitanja vezanog za licemjere i njihov završetak na ovaj način, kontekst ostavlja i njih i njihovo pitanje i osvrće se na pokorne vjernike, objašnjava nagrade za iskrenu pokornost i praktično vjerovanje, zatim nagradu na Zemlji prije Dana konačnog obračuna.

Allah obećava da će one među vama koji budu vjerovali i dobra djela činili sigurno namjesnicima na Zemlji postaviti, kao što je postavio namjesnicima one prije njih, i da će im zacijelo vjeru njihovu učvrstiti, onu koju im On želi, i da će im sigurno strah bezbjednošću zamijeniti; oni će se samo Meni klanjati, i neće druge Meni ravnim smatrati. A oni koji i poslije toga budu nezahvalni - oni su pravi grešnici (24/55).

To je Allahovo obećanje onima koji vjeruju i rade dobra djela - Ummetu Muhammeda (alejhi's-selam), da će ih Allah učiniti zastupnicima na Zemlji, da će im omogućiti takvu vjeru kojom će On biti zadovoljan i da će im zamijeniti strah sigurnošću. To je Allahovo obećanje, a Allahovo obećanje je istina, ono će se dogoditi. Allah ne mijenja Svoje obećanje. Prema tome, šta je istina tog vjerovanja? Šta je smisao tog zastupništva?

Smisao vjerovanja kojim se ostvaruje Allahovo obećanje je velika istina koja obuhvata i usmjerava cjelokupnu aktivnost čovjeka. Ono se skoro nije ni ustalilo u srcu, a počinje da se oglašava u formi rada, aktivnosti, zdanja, izgradnje i svega onoga što je usmjereno prema Allahu. Nosilac toga želi samo smjer prema Allahu, a to je pokornost Njemu, puna predaja Njegovoj naredbi i kod malog i kod velikog djela. U toj predaji ne preostaju nikakve želje čovjeku, nikakva strast u srcu, niti sklonost u toj prirodi, nego sve to slijedi samo ono što je prenio Allahov Poslanik (alejhi's-selam) od svoga Gospodara.

To je vjerovanje koje obuhvata cjelokupnog čovjeka: njegove misli, osjećaje njegova srca, želje njegove duše, sklonost njegove prirode, dinamičnost njegova tijela, pokrete njegovih organa i njegovo ponašanje spram Gospodara u porodici i kod svih ljudi. Iman je da se čovjek sa svim ovim usmjeri prema Allahu. Ovo je predstavljeno riječima Allaha Uzvišenoga u ajetu u kome se objašnjava zastupništvo, učvršćivanje i

sigurnost: *Oni će se samo Meni klanjati i neće druge Meni ravnim smatrati (24/55)*. Politeizam se javlja u raznim vidovima, npr. usmjerenje bilo kome osim Allahu, bilo u djelu ili osjećaju, ili bilo kom drugom vidu politeizma ili pripisivanju ortaka Allahu.

To vjerovanje je kompletni program života. Ono obuhvata sve ono što je Allah naredio, a u ono što je Allah naredio ulazi i obezbjeđenje uzroka, priprema i spremnost, prihvatanje sredstava i pripremanje za preuzimanje velikog povjerenja - emaneta na Zemlji, emaneta zastupništva.

Šta je smisao zastupništva na Zemlji?

Zastupništvo nije samo vlast, pobjeda, nadvladavanje i sudstvo, nego je zastupništvo sve ovo, ali stavljanje svega toga u službu dobra, obnove, izgradnje i ostvarenja programa koga je Allah ocrtao čovječanstvu, da se njega pridržava i putem tog programa da ostvari nivo savršenstva kakav je omogućen čovjeku na Zemlji i koji odgovara Njegovom stvorenju kojim ga je Allah počastio.

Zastupništvo na Zemlji je moć da čovjek radi na izgradnji i dobru, a ne na rušenju i smutnji, zastupništvo je sposobnost da se ostvaruje pravda i smirenost, a ne nasilje i tuga, sposobnost na izgradnji i uzdizanju ljudske duše i sistema, a ne ponižavanje pojedinca ili društva do nivoa životinje.

Ovo zastupništvo je ono što je Allah obećao onima koji rade i čine dobra djela. Allah im je obećao da će im dati zastupništvo na Zemlji, kao što je dao zastupništvo i dobrim vjernicima prije njih, da ostvare onaj program kojeg Allah želi, da utvrde pravdu koju Allah traži, da idu i vode čovječanstvo koracima na putu savršenstva kakvo im je Allah omogućio onog dana kad ih je stvorio. Međutim, oni koji vladaju i unose smutnju na Zemlji, šire nasilje na njoj i spuštaju se time na nivo životinje, oni nisu zastupnici na Zemlji, nego su oni samo u iskušenju time što im je Allah to dao, ili s njima su u iskušenju i drugi pored njih, oni kojima ovi vladaju iz razloga kojeg samo Allah zna. Ajet koji govori o ovome i činjenici zastupništva izložen je slijedećim riječima Uzvišenoga: ... *i da će im zacijelo vjeru njihovu učvrstiti, onu koju im On želi (24/55)*. Učvršćivanje vjere se dopunjuje njenim učvršćivanjem u srcima kao što se to učvršćivanje dopunjuje i postupcima u životu i rasporedu. Allah im je tek tada obećao da će ih učiniti zastupnicima na Zemlji i dao im onu vjeru na Zemlji, kojom je On zadovoljan. Njihova vjera traži da se čini dobro, naređuje pravdu, samosavlđivanje, gospodarenje nad strastima na Zemlji, naređuje kultiviranje ove zemlje, korištenje svakog dobra koje je Allah pohranio u

Zemlji, sadržaja i energije, ali sa usmjerenjem svih aktivnosti prema Allahu u svemu ovome.

...i da će im sigurno strah bezbednošću zamijeniti (24/55). Oni su bili uplašeni, bojali su se, nisu bili sigurni, nisu nosili svoje oružje sve do iza iseljenja Poslanika (alejhi's-selam) u Medinu, prvu bazu islama.

Rebi Ibni Enes prenosi od Ubejja Alija o ovom ajetu slijedeće: "Vjerovjesnik (alejhi's-selam) i njegovi saborci bili su u Mekki oko deset godina moleći se i obraćajući se samo Allahu, klanjajući se samo Njemu bez ikakva ortaka, jer su se plašili. Nije im bila naredena borba sve dok im nije bilo rečeno da se isele u Medinu. Tek kad su došli u Medinu, tada im je Allah naredio da se bore. I u Medini su se bojali pa su s oružjem i osvitali i zanoćivali. Podnosili su strpljivo sve što je Allah htio. Jednog dana jedan od ashaba reče: Zar ćemo se cijelo vrijeme mi ovako plašiti? Zar neće doći i nama dan kada ćemo biti sigurni i odložiti oružje! - Na to mu odgovori Allahov Poslanik (alejhi's-selam): "I još malo ćete se strpiti i jedan između vas sjest će među uzvišenu grupu gdje nema nikakva oružja!" Tada je Allah objavio ovaj ajet. Allah je pomogao svoga Poslanika da zavlada cjelokupnim Arabijskim poluotokom, kada su postali sigurni i odložili oružje. Nakon izvjesnog vremena umro je Vjerovjesnik (alejhi's-selam), a muslimani su imali tu sigurnost i u vrijeme hilafeta: Ebu Bekra, Omera i Osmana, a onda ih je zadesilo ono što ih je zadesilo. Allah je ponovo unio strah u njihova srca, ponovo su uvedene straže i policija. Oni su se izmijenili i sve ostalo se s njima izmijenilo.

A oni koji i poslije toga budu nezahvalni, oni su pravi griješnici (24/55). To su oni koji su napustili program Allahov, Njegovo obećanje i ugovor...

Allahovo obećanje jednom se već ostvarilo. Ono se i dalje ostvaruje i realizira sve dok se muslimani pridržavaju Allahova uvjeta. *...oni će se samo Meni klanjati i neće druge Meni ravnim smatrati (24/55)* - ne nekakvom božanstvu, niti strastima. Oni vjeruju kako valja i čine dobra djela. Allahovo obećanje je pohranjeno i sačuvano za svakog onoga iz ovog Ummeta do Sudnjeg dana, ali ko bude ustrajao na ovom uvjetu. Pobjeda, zastupništvo, učvršćivanje i sigurnost usporit će samo onda kada se zamijeni uvjet Allahov bilo gdje na ovom prostranstvu ili u bilo kakvim obavezama i kada se ovaj Ummet okoristi tim iskušenjem i prebrobrodi ga, zaplaši se i zatraži sigurnost, ponizi i potraži čast, odstupi i zatraži zastupništvo. Svim onim sredstvima koje Allah želi i sa Njegovim uvjetom kojeg je On definirao ostvarit će se ponovo Allahovo obećanje koje se ne može zamijeniti niti mu na putu može stati bilo kakva sila ove Zemlje.

Zbog toga je ovo obećanje popraćeno naredbom da se obavlja namaz, daje zekjat i iskazuje pokornost prema Allahu, da Poslanik (alejhi's-selam) i njegov Ummet ne strahuju uopće od snage nevjernika koji se bore protiv njih i njihove vjere kojom je Allah zadovoljan:

A vi klanjajte i zekjat dajte i Poslaniku poslušni budite da bi vam se ukazala milost. Nikako ne misli da će nevjernici umaći Njemu na Zemlji, njihovo boravište biće vatra, a ona je, zaista, grozno prebivalište (24/56-57).

Ovo je prava sprema, stalna veza sa Allahom, jačanje srca klanjanjem namaza, savladivanjem oholosti, čišćenjem duše i društva, davanjem zekjata, pokoravanjem Poslaniku i zadovoljstvom Njegovim sudom, provođenjem Njegova zakona i u malim i u velikim djelima, ostvarenjem programa koga On želi, ... *da bi vam se ukazala milost (24/56)* - na zemlji, bez smutnje, srozavanja, straha, nemira i zablude, a da bi na drugom svijetu bili bez srdžbe, muke i egzemplarne kazne.

Ako istrajete na Pravom Putu, snage neprijatelja ne mogu vam ništa učiniti. One ne predstavljaju nikakvo čudo. Njihova prividna moć ne može vam se suprotstaviti na putu. Sa vašom vjerom vi ste jači od njih, jači vašim sistemom, jači vašom spremnošću kojom raspolazete. Možda, katkada, vi niste jednaki njihovoj spremnosti s materijalnog gledišta, ali vaša vjernička srca, koja se bore, čine čuda i nadnaravnosti.

Islam je ogromna činjenica o kojoj mora razmišljati svaki onaj ko želi dostići istinu Allahova obećanja izraženu u tim ajetima, mora da istražuje njenu potvrdu u historiji ljudskog života, da bi shvatio uvjete te činjenice prije nego mu postane ona problematična ili počne u nju sumnjati ili bude u nekim slučajevima s nestrpljenjem očekivao njeno događanje.

Nije se nijedanput dogodilo da je ovaj Ummet primjenjivao Allah program u životu i prihvatio da mu on bude presudan u svim poslovima, a da nije ostvario Allahovo obećanje vezano za zastupništvo za osnaženje i sigurnost, a nije se, isto tako, nikada desilo da je ovaj Ummet odstupao od ovog programa, a da nije zaostao i bio na začelju kolone, bio ponižen, njegova vjera izgubila prevlast kod ljudi, obuzeo ga strah i pograbio ga neprijatelj.

Eto, Allahovo obećanje je tu. Eto, i Allahovi uvjeti su poznati, pa ko želi to obećanje neka ispuni taj uvjet. Pa zar ima neko da bolje ispunjava svoje obećanje od Allaha?

« يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنَكُمْ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ، وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا
 الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ : مِنْ قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ ، وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنْ
 الظَّهْرِ ، وَمِنْ بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ . ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ . لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ
 جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ ، طَوَّافُونَ عَلَيْكُمْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ . كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ
 الْآيَاتِ ، وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ * وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنْكُمْ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ
 الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ . كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ ، وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ .

« وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ الَّتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا ، فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ
 أَنْ يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ . وَأَنْ يَسْتَغْفِنَ خَيْرٌ لَهُنَّ ، وَاللَّهُ سَمِيعٌ
 عَلِيمٌ .

« لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ ، وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ ، وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ ؛
 وَلَا عَلَى أَنْفُسِكُمْ أَنْ تَأْكُلُوا مِنْ بُيُوتِكُمْ ، أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ ، أَوْ بُيُوتِ
 أُمَّهَاتِكُمْ ، أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ ، أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ ، أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ ،
 أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ ، أَوْ بُيُوتِ أَخْوَالِكُمْ ، أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ ، أَوْ مَا مَلَكَتْ
 مَفَاتِحَهُ ، أَوْ صَدِيقِكُمْ . لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا . فَإِذَا دَخَلْتُمْ
 بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ ، تَحِيَّةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةٌ طَيِّبَةٌ . كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ
 لَكُمْ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ .

« إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ؛ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ

لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ . إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ
 وَرَسُولِهِ ؛ فَإِذَا أَسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأُذِنْ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ ، وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ اللَّهُ ،
 إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ .

« لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا . قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ
 الَّذِينَ يَسْتَلْلُونَ مِنْكُمْ لَوْ آذًا . فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ ،
 أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ .

« أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ، قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ ، وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ
 إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا ، وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ » . .

O vjernici, neka od vas u tri slučaja zatraže dopuštenjeje da vam uđu oni koji su u posjedu vašem i oni koji još nisu polno zreli: prije jutarnje molitve i kada u podne odložite odjeću svoju, i poslije obavljanja noćne molitve. To su tri doba kada niste obučeni, a u drugo doba nije ni vama ni njima grijeh, ta vi jedni drugima morate ulaziti. Tako vam Allah objašnjava propise! A Allah sve zna i mudar je (24/58).

A kada djeca vaša dostignu polnu zrelost, neka onda uvijek traže dopuštenje za ulazak, kao što su tražili dopuštenje oni stariji od njih; tako vam Allah objašnjava propise Svoje! A Allah sve zna i mudar je (24/59).

A starim ženama koje ne žude više za udajom nije grijeh da odlože ogrtače svoje, ali ne pokazujući ona mjesta na kojima se ukrasi nose; a bolje im je da budu kreposne. Allah sve čuje i zna (24/60).

Nije grijeh slijepcu, niti je grijeh hromu, niti je grijeh bolesnu, a ni vama samima da jedete u kućama vašim, ili u kućama očeva vaših, ili u kućama matera vaših, ili u kućama braće vaše, ili u kućama sestara vaših, ili u kućama stričeva vaših, ili u kućama tetaka vaših po ocu, ili u kućama daidža vaših, ili u kućama tetaka vaših po materi, ili u onih čiji su ključevi u vas ili u prijatelja vašeg; nije vam grijeh da jedete zajednički ili pojedinačno. A kad ulazite u kuće, vi ukućane njene pozdravite pozdravom

od Allaha propisanim, blagoslovljenim i uljudnim. Tako vam Allah objašnjava propise, da biste se opametili! (24/61).

Pravi vjernici su samo oni koji u Allaha i Njegova Poslanika vjeruju, a koji se, kad su s njim na kakvom odgovornom sastanku, ne udaljuju dok od njega dopuštenje ne dobiju. Oni koji od tebe traže dopuštenje, u Allaha i Poslanika Njegova, doista, vjeruju. I kad oni zatraže dopuštenje od tebe zbog kakva posla svoga, dopusti kome hoćeš od njih, i zamoli Allaha da im oprosti jer Allah prašta i On je milostiv (24/62).

Ne smatrajte Poslanikov poziv upućen vama kao poziv koji vi jedni drugima upućujete; Allah sigurno zna one među vama koji se kradom izvlače. Neka se pripaze oni koji postupaju suprotno naredenju Njegovu, da ih iskušenje kakvo ne stigne ili da ih patnja bolna ne snađe (24/63).

Allahovo je sve što je na nebesima i na Zemlji, On sigurno zna kakvi ste vi, i On će ih obavijestiti o svemu što su radili na Dan kad se budu Njemu vratili. A Allah sve dobro zna! (24/64).

Islam je, zaista, kompletan program života. On uređuje život čovjeka u svim fazama, u svim odnosima života i povezivanjima sa drugima, u svim kretanjima i mirovanjima. Osim toga, on objašnjava i najsitnija svakodnevna etička ponašanja kao i opće velike obaveze i sve to uskladuje i na koncu usmjerava prema Allahu.

U ovoj suri je izložen uzorak te skladnosti. Sura sadrži pojedine odredbe pored traženja dozvole za ulazak u kuću druge porodice i dužeg zadržavanja. Kontekst se vraća i govori o lijepom ponašanju muslimana kod međusobnog suđenja oslanjajući se pri tome na Allaha, njihova Gospodara, a govori i o lošem etičkom ponašanju licemjera. Tekst se zadržava i na Allahovom istinitom obećanju vjernicima u vezi sa zastupništvom na zemlji, sigurnosti i učvršćenja, a, evo, sada govori i o etičkom ponašanju kod traženja dozvole za ulazak unutar jedne porodice pored traženja dozvole za pridruživanje razgovoru Poslaniku (alejhi's-selam), uređenju odnosa posjete i jela između bližih i prijatelja, zadržava se i na potrebnom odgoju u razgovoru i obraćanju sa Vjerovjesnikom. Sva ova etička ponašanja odnose se na muslimansko društvo i uređenje međusobnih odnosa, jer Kur'an ih podjednako odgaja na velikim i malim područjima života.

O vjernici, neka od vas u tri slučaja zatraže dopuštenje da vam uđu oni koji su u posjedu vašem i oni koji još nisu polno zreli: prije jutarnje molitve i kada u podne odložite odjeću svoju, i poslije obavljanja noćne molitve. To su tri doba kada niste obučeni, a u drugo doba nije ni vama ni njima grijeh, ta vi jedni drugima morate ulaziti. Tako vam Allah objašnjava propise! A Allah sve zna i mudar je (24/58).

Ranije je govoreno u ovoj suri o odredbama vezanim za traženje dozvole za ulazak u kuću, a ovdje se objašnjavaju odredbe vezane za traženje dozvole za ulazak unutar kuće, porodice.

Posluga koju sačinjavaju roblje i povlaštena djeca koja nisu punoljetna ulaze u prostorije bez traženja dozvole osim u tri vremena u kojima se odlaže odjeća. U tom slučaju, i oni traže dozvolu za ulazak. Ta vremena su: vrijeme prije sabah namaza, kada su ukućani još po običaju u spavaćim haljinama ili ih svlače i oblače dnevna odijela, zatim u vrijeme podneva, podnevnog odmora, kada se također skida odjeća po običaju i oblači spavaća, radi odmora, zatim poslije jacijskog namaza, kada ukućani skidaju odjeću i oblače noćnu.

Ova tri vremena nazivaju se *avrat*, jer se tada razotkrivaju stidna mjesta. U ova tri vremena posluga mora da traži dozvolu za ulazak kao i povlaštena djeca koja nisu punoljetna, kako ne bi opazili stidna mjesta ukućana. Ovo je jedna vrsta lijepog ponašanja koju mnogi zanemaruju u svom kućnom i porodičnom životu objašnjavajući to duševnim, nervnim i etičkim djelovanjem, misleći da posluga ne usmjerava svoje poglede prema stidnim mjestima svojih gospodara, a dok maloj djeci, prije punoljetnosti, to ne privlači pažnju. To oni misle dok psihijatri danas tvrde, nakon razvoja psihijatrije, da se neke scene koje primijete maloljetna djeca jako odražavaju na njihov život, a katkada ih zna zadesiti nervna bolest od koje se teško mogu izliječiti.

Sveznajući, Sveobaviješteni odgaja vjernike ovom etikom želeći da izgradi Ummet zdravih nerava, zdravih grudi, pročišćenog osjećaja, čista srca i čistih pojmova.

Ovo se odnosi samo na ova tri vremena jer se pretpostavlja da bi u to vrijeme moglo doći do razotkrivanja stidnih mjesta. Za poslugu i maloljetnu djecu ne traži se dozvola za ulazak u ostala vremena kako bi se izbjegla poteškoća, jer oni mnogo ulaze i izlaze s obzirom da su maloljetni ili zbog potrebe obavljanja poslova. *Ta vi jedni drugima morate ulaziti (24/58)* . Na taj način došlo je do usklađivanja između težnje da se ne

otkrivaju stidna mjesta i odstranjenja poteškoće kad bi se i od njih tražila dozvola za ulazak kao što se traži za odrasle.

Međutim, kada maloljetna djeca postanu punoljetna, ona se tada tretiraju kao i stranci koji moraju da traže dozvolu za ulazak u svako vrijeme, prema tekstu koji je ranije citiran a koji se odnosi na traženje dozvole za ulazak.

Ovaj ajet završava riječima: *A Allah sve zna i mudar je (24/58)* - jer se radi o slučaju poznatom Allahu vezanom za poznavanje čovjeka i kakvo etičko ponašanje odgovara tome te za mudrost te situacije kod tretiranja ljudskih duša i srca.

Ranije je, također, iznijeta odredba o skrivanju ženskog nakita da bi se spriječio izazov smutnje i strasti, a ovdje se govori o starijim ženama koje su izuzete iz ove odredbe, ženama koje ne pokazuju nikakve želje za muškarcima, niti njihova tijela izazivaju smutnju koja bi izazivala strasti.

A starim ženama koje ne žude više za udajom nije grijeh da odlože ogrtače svoje, ali ne pokazujući ona mjesta na kojima se ukrasi nose; a bolje im je da budu krepodne. Allah sve čuje i zna (24/60).

Ove stare žene neće biti odgovorne zbog skidanja svoje vanjske odjeće, ali bez otkrivanja stidnih mjesta i nakita. I za njih je bolje da ostanu zaogrnuti svojim širokom vanjskom odjećom. Ovo je nazvano *isti'faf*, tj. nastojanje da se sačuva čednost, jer između pokazivanja draži i smutnje postoji čvrsta veza, kao i između pokrivanja i čednosti. Ovo je doneseno prema islamskoj teoriji koja glasi da je najbolji put za čednost smanjenje prilika za zavodenje i stavljanje zastora između izazivačkih faktora i duše.

Allah sve čuje i zna (24/60) - On čuje, On zna i ima uvida o svemu šta jezik kaže i šta kola u srcu. Ovdje se radi o namjeri, osjećaju i savjesti.

U nastavku se govori o organizaciji odnosa i povezivanju između bližnjih i prijatelja.

Nije grijeh slijepcu, niti je grijeh hromu, niti je grijeh bolesnu, a ni vama samima da jedete u kućama vašim, ili u kućama očeva vaših, ili u kućama matera vaših, ili u kućama braće vaše, ili u kućama sestara vaših, ili u kućama stričeva vaših, ili u kućama tetaka vaših po ocu, ili u kućama daidža vaših, ili u kućama tetaka vaših po materi, ili u onih čiji su ključevi u vas ili u prijatelja vašeg; nije vam grijeh da jedete zajednički ili pojedinačno. A kad ulazite u kuće, vi ukućane njene pozdravite pozdravom od Allaha propisanim, blagoslovljenim i uljudnim. Tako vam Allah objašnjava propise, da biste se opametili! (24/61).

Prenosi se da su oni jeli u spomenutim kućama bez traženja odobrenja za ulazak, pridruživali su sebi i slijepe i šepave, bolesne i siromašne da bi i njih nahranili, itd. Ovi su se osjećali neugodno da jedu s njima i da im se pridružuju bez poziva od strane domaćina ili bez dozvole. To je bilo do vremena kada je objavljeno: *Ne jedite imovinu jedan drugoga na nedopušten način (2/188)*. Njihovi osjećaji su bili veoma izoštrani tako da su uvijek bili pažljivi da ne bi počinili nešto što je Allah zabranio. Bilo im je teško da budu ukoreni za nešto što je zabranjeno pa makar to bilo i izdaleka. Tada je objavljen ovaj ajet, kojim se odstranjuje neugodnost od slijepih, bolesnih i šepavih, da neko od rodbine jede u kući svoga bližnjega i da povede sa sobom nekog od onih koji su tome potrebni. Ovo govori da domaćin ne prezire ovakav postupak niti mu se nanosi šteta oslanjajući se na opće pravilo (da čovjek nema štetu niti da se drugom prouzrokuje šteta) i da je "imetak muslimana dopušten samo ako je on to dobrovoljno prihvatio."²⁵

S obzirom da ovaj ajet govori o zakonitosti, to mi u njemu primjećujemo preciznost jezičkog donošenja tematskog rasporeda i formiranje misli koje ne ostavlja ni najmanje prostora za sumnju i nejasnoću, kao što u njemu primjećujemo i raspored srodstva. U njemu se počinje prvo sa kućama sinova i supružnika, ali ih direktno ne spominje nego se u ajetu kaže: *u kućama vašim (24/61)*. U to ulaze: kuća sina i muža, a kuća sina je i kuća njegova roditelja, a kuća muža je i kuća njegove supruge, zatim slijede kuće: očeva, majki, braće, sestara, amidža, strina, tetaka i tetki. Ovom srodstvu se priključuje i staratelj koji vodi brigu o imetku čovjeka. I on ima pravo da jede iz sredstava kojima raspolaže, ali, kako je poznato, i da ne prelazi potrebe jela. Ovome se pridodaje i kuća prijatelja da bi se održavala spona približavanja, ali bez uznemiravanja i

²⁵ Prenosi Šafi i na to se nadovezuje u jednom svom osvrtu o sklapanju ugovora za oslobođenje robova.

prouzrokovanja štete. Dopusšteno je i da prijatelji jedu sa svojim prijateljima bez traženja dozvole.

Kada se u kontekstu završilo sa objašnjenjem ovih kuća i porodica u kojima je dozvoljeno jesti, prelazi se na objašnjenje situacija u kojima je to dopušteno: *nije vam grijeh da jedete zajednički ili pojedinačno (24/61)*. Kod nekih su, u periodu džahilijjeta, vladali običaji da ne jedu pojedinačno i ako ne bi našao nekoga s kim bi jeo, pozvao bi nekoga na jelo. Ovo opterećenje Allah je odstranio i ovo pitanje uprostio bez ikakve složenosti pa je dozvoljeno da jedu i pojedinačno i u društvu.

Kada se u kontekstu završilo sa objašnjenjem situacija kako jesti, navodi se etičko ponašanje pri ulasku u kuće u kojima se može jesti. *A kad ulazite u kuće, vi ukučane njene pozdravite pozdravom od Allaha propisanim, blagoslovljenim i uljudnim (24/61)*. Ovo je lijep način izražavanja o snazi povezivanja između spomenutih osoba u ovom ajetu jer onaj koji naziva selam nekom od svojih bližih ili prijatelja, naziva i sam sebi jer pozdrav koga on susreće je pozdrav od Allaha. Pozdrav nosi taj pečat i miriše tim mirisom, povezuje one koji nazivaju jedan drugom selam čvrstim užetom koje se ne da prekinuti.

Na ovoj način povezuju se srca vjernika sa njihovim Gospodarom i kod malog i velikog djela: *tako vam Allah objašnjava propise, da biste se opametili! (24/61)* - i na taj način spoznajete kakva je mudrost i cijena u ovom Allahovom programu.

Tekst Kur'ana prelazi sa uređenja porodičnih i prijateljskih odnosa na uređenje tih odnosa između velike porodice, porodice svih muslimana, njihova predstavnika i vode, Muhammeda, Allahova Poslanika (alejhi's-selam), i na ponašanje muslimana kada su u društvu Poslanika.

Pravi vjernici su samo oni koji u Allaha i Njegova Poslanika vjeruju, a koji se, kad su s njim na kakvom odgovornom sastanku, ne udaljuju dok od njega dopuštenje ne dobiju. Oni koji od tebe traže dopuštenje, u Allaha i Poslanika Njegova, doista, vjeruju. I kad oni zatraže dopuštenje od tebe zbog kakva posla svoga, dopusti kome hoćeš od njih, i zamoli Allaha da im oprosti jer Allah prašta i On je milostiv (24/62).

Ne smatrajte Poslanikov poziv upućen vama kao poziv koji vi jedni drugima upućujete; Allah sigurno zna one među vama koji se kradom izvlače. Neka se pripaze oni koji postupaju suprotno naredenju Njegovu, da ih iskušenje kakvo ne stigne ili da ih patnja bolna ne snađe (24/63).

Allahovo je sve što je na nebesima i na Zemlji, On sigurno zna kakvi ste vi, i On će ih obavijestiti o svemu što su radili na Dan kad se budu Njemu vratili. A Allah sve dobro zna! (24/64).

Prenosi Ibni Ishak o uzroku objave ovih ajeta, da je to bilo u vrijeme kada su se Kurejšije i ostala arapska plemena (*ahzab*) udružili u borbi zvanj Hendek. Kada je Vjerovjesnik (alejhi's-selam) saznao šta su odlučili Kurejšije i ostali, on je dao da se sačine tranšaji oko Medine. Na radu kopanja ovih tranšaja Vjerovjesnik se trudio da privuče muslimane govoreći da će za to imati nagradu, ali, radi podstreka, i on je radio s njima, bio je neumoran, a i oni su bili neumorni, ali su munafici izostajali ili su sporo radili. To su prikrivali slabošću, odlazili porodicama bez saznanja Poslanika (alejhi's-selam) i njegove dozvole. Međutim, on je tražio od svakog muslimana, kada mu iskrsne kakva neodgodiva potreba, da to iznese Poslaniku (alejhi's-selam) i zatraži dozvolu da bi obavio svoju potrebu. Resulullah bi mu dozvoljavao, a on, kada bi završio svoj posao, vratio bi se na radno mjesto gdje je i bio u želji da ostvari što više dobra i da mu se to uračuna. Tada je Allah (Uzvišeni) objavio u vezi sa ovim vjernicima gornji ajet: *Pravi vjernici su samo oni...* (24/62). Zatim Allah kaže o licemjerima, onima koji se izvlače sa posla i odlaze bez dozvole Poslanika (alejhi's-selam): *Ne smatrajte Poslanikov poziv upućen vama kao poziv koji vi jedni drugima upućujete* (24/63).

Bez obzira kakav bio povod objave ovih ajeta, oni sadrže duševno uređeno ponašanje između grupe i njena vođe. Ovo su etička ponašanja koje ova grupa obavlja kako valja samo onda kada ta ponašanja proističu iz njihova osjećaja, njihovih simpatija i iz dubine njihove duše, a zatim se ustale u njihovim životima i na neki način postanu trajna, nešto što se izvršava i postane zakon koji se realizira. U protivnom, bio bi to anarhizam bez granica.

Pravi vjernici su samo oni koji u Allaha i Njegova Poslanika vjeruju (24/62) - ne i oni koji to samo ustima kažu, a kasnije ne ostvaruju svoje riječi niti se pokoravaju Allahu i Njegovu Poslaniku.

... a koji se, kad su s njim na kakvom odgovornom sastanku, ne udaljuju dok od njega dopuštenje ne dobiju (24/62). To je odgovorno i važno

mjesto, mjesto koje traži da učestvuju svi u njegovu izvršenju, bilo da se radi o mišljenju, o borbi ili o kakvom općem radu. Vjernici ne mogu napuštati svoja mjesta sve dok ne zatraže odobrenje za to od svojih vođa, kako ne bi došlo do anarhije, a anarhija uslijedi redovno kada nema dostojanstva i reda.

Oni koji ovako vjeruju i pridržavaju se ovakvog etičkog ponašanja traže da izostanu sa rada samo kada su primorani. Njihovo vjerovanje i njihovo ponašanje sprječava im da izostaju iza odgovornih sastanaka u kojima treba da učestvuju svi, sastanaka koji pozivaju na okupljanje. Pa i pored toga, Kur'an stavlja mišljenje Poslaniku (alejhi's-selam) ili predstavniku društva da li da im dozvoli ili ne dozvoli, nakon što je njemu dato pravo da daje dopuštenje: *I kad oni zatraže dopuštenje od tebe zbog kakva posla svoga, dopusti kome hoćeš od njih (24/62)*. Vjerovjesniku je bio upućen prijekor zbog davanja dopuštenja licemjerima ranije pa je rečeno: *Neka ti Allah oprostí što si dozvolio da izostanu, dok se nisi uvjerio koji od njih govore istinu, a koji lažu (9/43)*. Stavljen mu je na raspolaganje sud, ako hoće, može dozvoliti, a ako hoće, može da i ne dozvoli. Rukovodiocu se daje pravo da procijeni. Katkada iskrasne i nužna potreba, pa se stavlja na raspolaganje da vođa grupe slobodno procijeni, da odvaga interes između ostanka i vraćanja da neko ne učestvuje u radu. Vođa ima posljednju riječ u ovom organizacionom pitanju. On tu rasuđuje i donosi odluku kako hoće.

Pa i pored toga, u kontekstu se ukazuje na preovlađivanje potreba da se učestvuje u radu i ne odustaje, da bi to bilo bolje, a traženje dozvole i odlaska i u jednom i u drugom slučaju ima i nedostataka, pa se traži od Poslanika (alejhi's-selam) da traži i oprosta za one koji traže ispriku: *I zamoli Allaha da im oprostí jer Allah prašta i On je Milostiv (24/62)*. Na taj način ograničena je savjest vjernika, pa neka ne traži izostanak. On može slobodno postupiti, može da savlada ispriku koja ga je nagonila da zatraži odobrenje za izostanak.

Kontekst se osvrće i na nužnost poštovanja Poslanika (alejhi's-selam) kod obraćanja za traženje dozvole u svakoj situaciji, tako da ga onaj koji moli ne doziva njegovim imenom: O, Muhammede, ili njegovim nadimkom: O, Ebu Kasime, kao što muslimani dozivaju jedni druge, nego da ga naziva imenom kojim ga je Allah počastio i ukazao veliku čast: Allahov Vjerovjesniče, ili: Allahov Poslaniče!

Ne smatrajte Poslanikov poziv upućen vama kao poziv koji vi jedni drugima upućujete (24/63).

Srca vjernika moraju biti ispunjena dostojanstvom prema Allahovu Poslaniku (alejhi's-selam) tako da se to dostojanstvo osjeća u svakoj riječi i u svakom obraćanju njemu. Takvo obraćanje je nužno, jer svaki odgojitelj mora uživati dostojanstvo. Svaki vođa mora biti poštovan. Postoji razlika između skromnosti i blagosti vođe i slučaja da njegove pristalice zaborave da je on njihov odgojitelj i da ga dozivaju kao što jedan drugog dozivaju. Onaj koji odgaja mora uživati ugled u dušama onih koje odgaja, mora da se ističe nad njima u dostojanstvu koje oni ispoljavaju, mora da ga se stide i ne prelaze granice u kontaktu s njim:

U nastavku se upozoravaju licemjeri, oni koji se izvlače sa posla i odlaze bez dozvole kradom i krijući jedan drugoga, upozoravaju se da ih Allahovo oko vidi iako ih oko Poslanikovo ne primjećuje. *Allah sigurno zna one među vama koji se kradom izvlače (24/63)*. To je izraz koji predočava kretnju napuštanja i izvlačenja sa upozorenjem određenog tijela u kome je došlo do izražaja i strah od borbe i omalovažavanje pokreta i svijesti koja prati taj pokret u dušama ljudi.

Neka se pripaze oni koji postupaju suprotno naredenju Njegovu, da ih iskušanje kakvo ne stigne ili da ih patnja bolna ne snađe (24/63).

To je, zaista, strašno upozorenje i stravična prijetnja. Neka se pripaze oni koji postupaju suprotno naredenju Njegovu i slijede drugi program, ne Njegov, pa se izvlače iz redova da bi ostvarili nekakvu korist ili plašeci se da im neće biti nanijeta šteta, neka se pripaze da ih ne zadesi kakva smutnja u kojoj će biti poremećena mjerila, povrijeđen sistem, pomiješana istina sa neistinom, lijepo sa ružnim, poremećen i poslovi društva i života, tako da niko ne bude siguran za sebe, da niko ne obavlja svoje poslove, kada se ne može primijetiti razlika između dobra i zla, a to je period bola i tuge za sve. *Ili da ih patnja bolna ne snađe (24/63)* - na ovom i na budućem svijetu kao kazna suprotstavljanja Allahovoj odredbi i Njegovu programu za život koji je On odabrao.

Ovim završava ovo upozorenje, a s njim i ova sura u cjelini, u kojoj se ukazuje na vjernička srca i srca koja skreću i odstupaju, da Allah sve to vidi, da motri njihova djela, da zna sve što čine i što kriju.

Allahovo je sve što je na nebesima i na Zemlji, On sigurno zna kakvi ste vi, i On će ih obavijestiti o svemu što su radili na Dan kad se budu Njemu vratili. A Allah sve dobro zna! (24/64).

Ova sura završava povezivanjem srca i vida sa Allahom, posjećanjem na skrušenost i bogobožnost, a to je posljednja garancija. To je istovremeno stražar i čuvar naredbi i zabrana ovog morala i ponašanja koje je Allah propisao u ovoj suri i sve odredio podjednako.²⁶

Kraj osamnaestog džuzua, slijedi devetnaesti, koji počinje surom El-Furqan.

²⁶ Osmanaesti džuz završava prvom četvrtinom sure El-Furqan. Međutim, pošto sura El-Furqan ima posebnu tematsku cjelinu, to me je navelo da ovim završim osamnaesti džuz, kako bi El-Furqan u cjelini bila izložena u devetnaestom džuzu, sa Allahovom dozvolom.